

Центальноукраїнський державний
університет імені
Володимира Винниченка

ЦЕНТР
українсько-європейського
наукового співробітництва

Центальноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК, УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ І ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

8 липня – 18 серпня 2024 року

Львів – Торунь
Liha-Pres
2024

УДК 37.091.12:005.963:378-051(062.552)

П 84

Організаційний комітет:

Євген Соболев – доктор юридичних наук, професор, ректор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Ярослав Галета – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки, психології та мистецтв Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Оксана Філоненко – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Тетяна Бабенко – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

П 84 **Професійний розвиток, удосконалення загальних і професійних компетентностей викладачів вищої школи: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 8 липня – 18 серпня 2024 року.** – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. – 164 с.

ISBN 978-966-397-416-3

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Професійний розвиток, удосконалення загальних і професійних компетентностей викладачів вищої школи» (8 липня – 18 серпня 2024 року).

УДК 37.091.12:005.963:378-051(062.552)

© Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2024

© Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2024

ISBN 978-966-397-416-3

© Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres», 2024

ЗМІСТ

Методологічні аспекти організації та супроводу науковим керівником дослідницької діяльності здобувача вищої освіти в процесі виконання кваліфікаційної роботи	
Баштанник О. В., Баштанник В. В.	7
Оптимізація професійної діяльності викладачів іноземної мови ЗВО з використанням сучасних цифрових технологій	
Березнікова Н. І.	11
Soft skills майбутніх соціальних працівників	
Бутиліна О. В.	14
Удосконалення процесів викладання в сфері вищої освіти на засадах підвищення мотивації навчання шляхом використання мережних інформаційних технологій та спеціальних систем завдань	
Веселовська Г. В.	17
Рефлексивні уміння як предиктор якості професійної діяльності викладача закладу вищої освіти	
Галян А. І.	21
«Залізна Українізація»: політичний вимір назв залізниць в Україні	
Гнатюк О. М.	23
Людина в контексті завдань сучасної української педагогіки	
Голівська О. Ю.	27
Деякі питання викладання екологічного, земельного та аграрного права у вищих навчальних закладах України	
Гордєєв В. І.	30
Роль науково-педагогічних працівників при підготовці поліцейських у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання	
Гранкіна В. І.	34
Осучаснення сутнісної характеристики інноваційної компетенції викладачів вищої школи	
Гузенко О. П.	37
Інноваційні методи викладання англійської мови у вищій школі: інтеграція цифрових технологій для підвищення ефективності навчального процесу	
Дельгас К. О.	40

The essence and concept of pragmatic transformations in interpreting Dobrovolska S. R.	42
Teacher as a coach in the learning process Zhukova A. R.	45
Деякі аспекти самоменеджменту для досягнення успіху в кар'єрі дослідників-початківців Задорожний О. С.	49
Artificial intelligence in mastering a foreign language: a new era of effective education Zakhutska O. V.	51
Студентоцентриований підхід до викладання англійської мови Зубкова Л. М.	54
Інноваційна компетенція як ключовий сегмент професійного профілю викладачів вищої школи Кадала В. В.	56
Цифрова трансформація освіти: виклики та можливості для викладачів вищої школи Козловська С. Г.	60
Професійно-педагогічна компетентність викладача: сучасні виклики Колеснік Т. В.	64
Особливості викладання альта у вищій школі музики Комарова І. І.	66
Цифрова компетентність як складова професійного розвитку викладача іноземної мови у вищій школі Конопляник Л. М.	68
Вплив діджиталізації на викладацьку діяльність Кравченко М. О.	72
Розвиток професійної компетентності викладачів як запорука забезпечення якісної вищої освіти Крук Л. А.	74
Неологізми як маркери соціальних та науково-технічних трансформацій Купцова Т. А.	76
Інноваційні підходи у підготовці майбутніх фахівців ДСНС України до дій в екстремальних умовах Маладика І. Г.	79

Особливості удосконалення професійної майстерності викладачів ЗВО ДСНС України в умовах дистанційного навчання	
Маладика Л. В.	83
Fact checking and verification of information during translation in the conditions of military aggression	
Myronova I. M.	87
Резильєнтність як чинник успішної педагогічної діяльності	
Міщиха Л. П.	90
Сучасні загрози та виклики інформаційній безпеці України	
Мороз Н. С.	93
STEM-освіта як ключовий фактор підвищення ефективності освітнього процесу	
Москалюк О. В.	97
Професійні компетентності викладачів вищої школи	
Ніколаєску Е. В.	100
Фахове зростання сучасного викладача-філолога в умовах війни	
Овсієнко Л. М.	103
Формування управлінської компетентності майбутніх учителів початкових класів	
Онишків З. М.	105
Формування готовності докторів філософії до науково-педагогічної діяльності у курсі «Теорія та методика викладання у закладах вищої освіти»	
Онїпко В. В.	108
Developing soft skills in foreign language classes	
Опур М. В., Panchyshyn S. B.	111
Освітоцентризм і студентоцентризм у рамках професійної діяльності викладачів вищої школи	
Панасенко Є. О.	116
Flipped learning as a student-centred approach to improve foreign language skills	
Panchyshyn S. B., Опур М. В.	119
Професійний універсалізм викладача фахового музичного інструмента в умовах вищої школи	
Парумба Б. В.	123

Інноваційні технології у викладанні іноземних мов у закладах вищої технічної освіти Пришупа Ю. Ю.	126
Проблеми оцінювання успішності студентів вищої школи в умова війни Прокопець К. О.	130
Впровадження тайм-менеджменту під час проведення поточного семестрового контролю оцінювання знань студентів Рожок Л. С.	134
Проблеми класифікації складових міжкультурно-ефективної особи Семенюк С. В.	137
Перспективи удосконалення нормативно-правового забезпечення професійного розвитку викладачів юридичних дисциплін у рамках міжнародної співпраці Сирота Д. І., Іванов А. І., Солоха О. В.	140
Особливості інноваційної діяльності викладача в освітньому процесі ЗВО Соляненко О. Л.	143
Нотатки щодо значення тьюторства в сучасному освітньому процесі Стукаленко В. А.	146
Професійний розвиток викладачів ВНЗ немовних спеціальностей в умовах сучасності Трубенко І. А.	150
Особливості навчання лікарів діагностичним методам дослідження в офтальмології Храменко Н. І.	152
Платформа Prometheus як елемент формування культури неформальної освіти в Україні Шевченко І. Ю.	154
Стратегічний портфель сервісних підприємств Штанова А. Л.	156
Публікаційна активність як важлива характеристика професійного розвитку викладачів вищої школи Юрків Р. Р.	159
Емоційна культура спілкування учнів Яремчук Н. С.	162

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА СУПРОВОДУ НАУКОВИМ КЕРІВНИКОМ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Баштанник О. В.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри історії та політичної теорії
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

Баштанник В. В.

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

Освітній процес у закладі вищої освіти складається з багатьох елементів, серед яких одним з досить значущих і цікавих можливо назвати організацію здобувачем вищої освіти (далі – здобувачем) самостійної дослідницької роботи. Певний її обсяг передбачений навчальними планами при виконанні здобувачем навчального навантаження з кожної дисципліни, але особливою формою такої роботи є діяльність під час виконання випускного кваліфікаційного дослідження. “Дипломна робота – це кваліфікаційне навчально-наукове дослідження здобувача, яке виконується на завершальному етапі навчання здобувача у вищому закладі освіти. Дипломна робота – це самостійна творча робота, яка носить технологічно-економічний характер, відбиває рівень теоретичних знань і практичних навичок випускника, його здатність до професійної діяльності як фахівця” [1, с. 143]. Таким чином, виконання кваліфікаційної (дипломної) роботи є важливим завданням для здобувача не лише з огляду на пізнавальну складову цього процесу – дослідження суті певної проблеми, але це також надає йому змогу самостійно реалізувати на практиці навички дослідницької діяльності.

Утім, досить часто саме проблеми в організації самостійної роботи призводять до неналежної якості виконання здобувачем кваліфікаційної роботи та не надають змоги розвинути проектне мислення, за якого важливим є не лише кінцевий результат дослідження, але здійснення його за певними етапами. Власне, саме розуміння необхідності виокремлення в самостійній роботі певних логічних

етапів її розвитку та виконання кваліфікаційного дослідження як реалізації певних видів роботи на цих етапах дозволяє вчасно, якісно та без надмірних переживань написати кваліфікаційну роботу.

На нашу думку, багато в чому роль наукового керівника – особливо якщо мова йде про виконання кваліфікаційної роботи здобувачами-магістрами [2] – полягає перш за все у тому, щоб прищепити здобувачам розуміння важливості та основні навички правильної організації самостійної роботи над таким типом наукового дослідження. Науковий керівник не повинен жорстко контролювати роботу всіх здобувачів – вони особисто повинні бути зацікавлені у реалізації результативного та, в той же час, гнучкого індивідуального плану самостійної роботи при виконанні кваліфікаційної роботи.

Одним із варіантів подібного плану роботи над кваліфікаційним дослідженням може бути запропонований нижче інструктивний алгоритм, який здобувач може взяти до уваги під час організації виконання самостійної роботи. Безперечно, всі змістовні вимоги та технічні стандарти щодо оформлення кваліфікаційної роботи виконуються здобувачем відповідно до методичних рекомендацій, які розробляються кафедрою закладу вищої освіти. Також, при розробці цього орієнтованого алгоритму ми враховуємо особливості навчального процесу виключно на гуманітарних спеціальностях: теоретична орієнтація, інтерпретативний підхід, розвиток критичного мислення, емпатія та культурна обізнаність, навички письма та комунікації, міждисциплінарність, індивідуальність та креативність, фокус на історично-культурному контексті. Втім, здобувачі технічних та природничих спеціальностей також можуть спиратися на цей план роботи при виконанні теоретичної частини кваліфікаційного дослідження, коли необхідно окреслити концептуально-понятійну та методологічну основу аналізу. І наостанок додамо, що розрахунок періодів часу ми робили з огляду на призначення дати захисту кваліфікаційної роботи у другому семестрі навчального року, тож якщо у здобувача є лише один семестр на виконання кваліфікаційної роботи, то, відповідно, терміни виконання етапів плану роботи скорочуються.

Отже, перший змістовний етап самостійної роботи здобувача над виконанням кваліфікаційного дослідження займає приблизно два перших місяці навчального року (вересень і жовтень) та складається з наступних етапів:

1) міркування над майбутньою темою кваліфікаційної роботи та вибором наукового керівника. Похвальними при цьому є власні пропозиції здобувача щодо теми кваліфікаційної роботи, а отже здобувачу було б доречно ознайомитися з 2–3 науковими статтями за тематикою дослідження, яка викликає найбільшу зацікавленість, та

скласти загальне уявлення щодо дослідницької проблеми роботи. Тут варто орієнтуватися на публікації у виданнях, які мають вагомий статус у дослідницькому співтоваристві та заслужили визнання серед наукової спільноти, наприклад: “Політичний менеджмент”, “Публічне управління і адміністрування в Україні”, “Вісник Львівського національного університету” та ін.;

2) обговорення з науковим керівником та попереднє погодження теми та спрямованості кваліфікаційної роботи (принаймні, тематичного напрямку, який здобувач запропонував сам чи обрав серед пропозованих керівником);

3) складання загального проекту плану кваліфікаційної роботи (відображаються основні її розділи відповідно до предмета дослідження).

Другий змістовний етап самостійної роботи над виконанням кваліфікаційної роботи займає приблизно три наступних місяці навчального року (листопад, грудень і січень) та складається з таких етапів:

1) пошук літератури та джерел інформації за темою кваліфікаційної роботи. В основному це повинні бути монографії, статті, енциклопедії, довідники, словники (як зарубіжні, так і вітчизняні), також можливе використання електронних матеріалів з сайтів періодичних видань, організацій, програм (але достовірних джерел та коректного змісту). Щоб швидше знайти в Інтернет-мережі коректні джерела інформації, краще одразу використовувати можливість розширеного пошуку і окрім ключових слів вказати також тип файлу, наприклад, “pdf”. Таким чином, здобувач в першу чергу побачить посилання на завантаження повнотекстових електронних версій книг, журналів, статей з журналів та інших, переважно якісних, джерел інформації, оминувши нескінченні посилання на реферативні бази даних;

2) складання детального, з виокремленням пунктів, проекту плану кваліфікаційної роботи, що може потребувати доопрацювання у подальшому;

3) групування джерел інформації за тематичними блоками кваліфікаційної роботи (в електронному каталозі, а також у паперовому вигляді для джерел друкованого характеру). Приклад структури такого групування: спочатку загальна література (проблема кваліфікаційної роботи в цілому), потім література до Розділу I (тематика цього розділу в цілому) тощо;

4) складання макету цитувань до кожного сегменту кваліфікаційної роботи із позначенням використаних для цього джерел (таке позначення можливо в будь-якому зручному для здобувача вигляді) –

всі запозичені визначення, класифікації, періодизації та інші цитати будь-якого характеру;

5) початок написання чорнового варіанту тексту розділів кваліфікаційної роботи: окреслення актуальності, виклад основних ідей автора тощо;

6) за необхідності можливо самостійне коректування проекту плану та теми кваліфікаційної роботи, якщо початкова ідея не виправдала очікувань;

Третій змістовний етап самостійної роботи над виконанням кваліфікаційної роботи займає приблизно п'ять наступних місяців навчального року, починається у другому семестрі та складається з наступних етапів:

1) коли у здобувачів розпочинається навчальний семестр, відбувається затвердження остаточної теми кваліфікаційної роботи за допомогою наукового керівника (або також тематичного напрямку кваліфікаційної роботи, якщо він був змінений у ході роботи здобувача з джерелами інформації);

2) уточнення плану кваліфікаційної роботи за допомогою наукового керівника (якщо план також зазнав змін під час опрацювання літератури);

3) також, вже у лютому обов'язково необхідно починати написання тексту розділів кваліфікаційної роботи, поки час здобувача не завантажений підготовкою і виконанням модульних робіт з навчальних дисциплін;

4) протягом березня-квітня необхідне остаточне завершення написання всіх розділів кваліфікаційної роботи (що може вестися у будь-якому порядку) із використанням попередньо складеного макету цитувань та, за виникнення у здобувача такої необхідності – додаткової літератури;

5) у травні-червні відбувається написання висновків та вступу кваліфікаційної роботи – причому, на нашу думку, більш зручно для здобувача вести роботу над цими елементами кваліфікаційної роботи саме у вказаному порядку. Також, завершується оформлення тексту кваліфікаційної роботи та переліку використаних джерел у відповідності до чинних технічних вимог, а також здійснюється підготовка тексту промови на захисті.

Таким чином, здобувач має змогу виконувати кваліфікаційну роботу з рівномірним розподілом навантаження протягом року, що не створює відчуття складності та надає змогу творчо підійти до вибору теми, роботи з джерелами інформації та безпосередньо процесу написання тексту. Реалізацією професійної компетентності наукового керівника кваліфікаційної роботи як викладача вищої школи є вміння прищепити

навички самостійної дослідницької роботи здобувачу вищої освіти для його подальшого професійного та, за наявності відповідних підстав, наукового розвитку.

Література:

1. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. К. : «Слово», 2004. 240 с.

2. Кучин С. П. Виявлення труднощів, які виникають у здобувачів вищої освіти при підготовці та складанні підсумкової атестації у вигляді захисту кваліфікаційної роботи. *Нотатки сучасної науки*. 2022. № 1. С. 26–28.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗВО З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Березнікова Н. І.

*старший викладач кафедри іноземних мов і перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

Достатньо суттєві зміни торкнулись освіти в Україні на початку двадцятих років цього століття. Науково-педагогічна спільнота України гідно прийняла виклики таких умов, коли навчання набуло дистанційного формату із використанням інформаційних технологій у зв'язку з пандемією Ковіду-19 з двадцятого року, військового стану й оборонних воєнних дій на території країни, внаслідок воєнної агресії росії з лютого двадцять другого року.

Українські освітяни всіх ланок розпочали навчатися працювати із цифровими платформами для проведення занять та електронними джерелами для пошуку цікавих й корисних професійних матеріалів в Інтернеті для продуктивного використання й вдосконалення професійних компетентностей сучасного викладача через самоосвіту чи на професійних онлайн курсах.

Зокрема, всі значущі компетентності для викладачів іноземної мови можуть бути вдосконалені із використанням мультимедійних платформ та цифрових застосунків, та менеджменту й самоменеджменту в галузі мовної самоосвіти та цифровим навичкам. Зокрема, комунікативна, лінгвістична, культурно-соціологічна, мотиваційна, інтелектуальна

(критичне мислення та креативність), проектна, дослідницька й методична компетентості, як важливих soft skills викладачів. Такий процес викладачі можуть оптимізувати в рамках самостійної освіти з пошуку, опрацювання, практичного застосування англомовних текстів, аудіо, відео загальної та фахової тематики наших здобувачів. У роботі із студентами проектувати вишукування у форматах пошукових й дослідницьких проектів із гармонійно розробленим сценарієм, тематичним матеріалом фахового напрямку здобувачів освіти, які мотивують та формують здатність дослідника до проведення дослідження в обраній галузі знань, розвиваючи відповідні компетентності, необхідними для збору, аналізу та інтерпретації даних [1; 2].

Науковці обґрунтували сучасні трансформаційні процеси, які мають місце в мовній підготовці, що відкривають «можливість спрямовану на поєднання інформаційно-освітнього середовища та внутрішньо предметних зв'язків закладів вищої технічної освіти, побудованих на спільних сучасних ідеях і поняттях» [5, с. 93].

Трансформаційні виклики в освіті активізували у освітян самоменеджмент як самоствердження, самореалізація у досягненні успіху й виживання в умовах дистанційного навчання. Підвищення професійної педагогічної компетентності викладачів іноземної мови у організації самостійної освітньої діяльності для саморозвитку та самовдосконалення надає особистий приклад використання й передає досвід що мають слугувати підґрунтям до продуктивного навчання здобувачів освіти. Форми занять та навчальні завдання розширюють можливості використання аудіо та відеозаписів для розвинення аудіовізуальної сприйняття англомовного контенту за тематикою заняття, також може бути використання як алгоритм самостійної роботи студента в самоосвіті поза університетом для пошуку фахової інформації майбутніх спеціалістів.

Важливо звернути на творчий підхід до проектування видів робіт, які варто застосовувати викладачам із студентами із залученням онлайн інструментів. Науковці зазначають, щодо успішного застосування «практико-орієнтовного навчання, в основі якого лежить студентоцентрична модель, яка передбачає високу активність студентів, незалежне, кооперативне й конкурентне навчання». Робота із фаховою іноземною мовою залучає комунікативний та особистісно-діяльнісний підходи, інтерактивне навчання, дослідницькі й пошукові проекти крізь призму парадигми інноваційних технологій, а саме: «віртуальне навчання (віртуальне навчання, цифрові платформи), модель перевернутого навчання (змішане), проектне навчання (за видами проектів), кейс-метод (метод ситуаційного аналізу, методи інтерактивного навчання)» [3].

Застосування цифрових технологій учасниками начального процесу вдосконалюють професійні та англійськомовні компетентності, сприяють розвиненню критичного мислення особистості, запорука інтелектуального зростання, створенню умов для подальшого розвинення потенціалу науковця для участі у роботі міжнародних наукових проектах, академічній мобільності викладачів, студентів, аспірантів.

Функціональні можливості багатьох інструментів віртуального освітнього середовища заохочують до розвинення особистісних навичок викладачами, зокрема, цифрова компетентність слугує творчому професійному вдосконаленню та якісній підготовці до проведення практичних занять. Цифрові інструменти стали корисними помічниками, оскільки допомагають викладачам та студентам в «організації навчання, мотивують на пошук, формують навички самостійної роботи» здобувачів із цифровими інструментами, допомагають викладачам та майбутнім фахівцям використовувати інформаційне освітнє середовище з можливістю «здобути необхідні знання, розвинути творчі та інтелектуальні здібності» всіх учасників навчального процесу [4].

Важливим компонентом творчого зростання викладачів та здобувачів ЗВО в час використання інтерактивних технологій та підходів є віртуальна інтернаціоналізація освіти. Завдяки віртуальності забезпечується «плідна та активна співпраця між усіма учасниками освітнього процесу» через участь у віртуальних проектах, що «стимулює колективну роботу та обмін ідеями між студентами та викладачами», віртуальні академічні обміни надають можливість учасникам (викладачам та студентам) навчатись в інших країнах. Це розширює горизонти та сприяє культурному обміну» [6, с. 18].

Інформаційні технології впевнено інтегрувались у професійну роботу й процес творчого пошуку викладачів іноземної мови для навчання та підвищення кваліфікації, сприяють вдосконаленню професійних педагогічних та багатьох м'яких навичок особистості викладачів.

Література:

1. Божко, Н. Розвиток лінгвосоціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови. Збірник наукових праць *ЛОГОС*. 2021. С. 175–178. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-26.02.2021.v2.53>

2. Житомирська Т. Формування дослідницької компетентності викладачів: філософський аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук. Серія «Педагогіка»*. 2023. Вип. 63. Т. 1. С. 274–277.

3. Конопляник Л. М. Інноваційні технології у викладанні англійської мови у вищій школі. *Національна ідентичність в мові*

і культури: збірник наукових праць/ за заг. ред. О. Г. Шостак. К. : Талком. 2020. С. 258–261.

4. Корильчук Н. І., Первак М. П., Чернова Т. Ю. Аналіз дистанційних платформ для навчання і саморозвитку здобувачів вищої освіти в контексті воєнних реалій. *Академічні візії*. 2023. (15). <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7561777>

5. Пришупа Ю. Ю. Трансформації мовної підготовки в закладах вищої технічної освіти. *Вісник НАУ. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2023. Вип. 23. Т. 2 С. 89–95.

6. Хайдарі Н. І., Давиденко А. О., Мірошник С. М. Інструменти та технології віртуальної інтернаціоналізації в освітньому процесі. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 67. Т. 2. С. 16–19.

SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Бутиліна О. В.

*кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології управління та соціальної роботи
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Необхідність та важливість формування комплексу soft skills фахівців сьогодні вже не потрібно доводити. І роботодавці, і випускники, і фахівці чітко розуміють яке значення мають не тільки ґрунтовні професійні знання і навички, але й різні соціальні уміння для ефективної роботи і руху вперед у професійному полі. Втім, варто зазначити, що не для усіх видів професійної діяльності наявність розвинених soft skills є критично необхідною. Очевидно, що для професій типу «людина – техніка» соціальні навички будуть відігравати меншу роль, ніж для представників професій типу «людина – людина». Соціальна робота належить до останнього типу професій.

Діяльності фахівця у цій галузі притаманне постійне інтенсивне спілкування з представниками різних категорій населення, особливо із вразливими групами громадян. В умовах війни, що триває в Україні, кількість так званих «складних» клієнтів соціальної роботи значно збільшилась і продовжує щоденно зростати. Виклики, з якими кожного дня працюють фахівці, – це біль, втрати, горе, жах, розпач і безпорадність людей, що потребують допомоги і підтримки. За таких обставин соціальний працівник для клієнта виступає не тільки як

кваліфікований фахівець, але скоріше як людина, яка повинна зрозуміти, відчувати і надихнути на рух вперед. Тож, комунікабельність, емпатія, лідерські якості, активне слухання й організаторські здібності є найбільш затребуваними soft skills соціального працівника в сучасних реаліях.

Про soft skills як чинник підвищення ефективності діяльності соціальних працівників та певні методи їх формування ми вже розмірковували у наших попередніх публікаціях (див. детальніше 1, 2). Проте, необхідно проводити активну підготовку майбутніх фахівців вже зараз з урахуванням змінених запитів та складностей і комплексності проблем, з якими звертаються сьогодні клієнти до різних організацій, намагаючись розв'язати свої проблеми. Ця підготовка має здійснюватися у межах навчальних закладів різних рівнів. Цікаві ідеї та результати досліджень у своїх публікаціях вже презентували вітчизняні науковці. Вони пропонують і різні засоби діагностування рівня сформованості soft skills майбутніх соціальних працівників [3] й інноваційні методи їх розвитку [4].

Варто зазначити, що для роботи з різними групами клієнтів можуть бути актуалізовані різні комплекси soft skills. Так, наприклад, такою, що вимагає значної уваги, стала категорія ветеранів війни та членів їх родин. Чисельність цієї групи постійно збільшується, тому майбутнім соціальним працівникам точно доведеться взаємодіяти з її представниками. Клієнти цієї категорії мають декілька особливостей, переважно не притаманних багатьом іншим групам споживачів соціальних послуг. По-перше, це люди, які до війни, в основній своїй масі, не звертались по допомогу до фахівців соціальних служб та інших організацій, отже, мають незначні (або не мають зовсім) знання про власні права на отримання різної допомоги і про ті установи, які можуть забезпечити їм цю підтримку. По-друге, всі вони мають травмуючий досвід і значна частина – симптоми посттравматичного стресового розладу, які проявляються в різному ступені. Цей факт має визначний вплив на взаємини ветерана із найближчим соціальним оточенням. По-третє, всі ветерани потребують адаптації та комплексної реабілітації, залучення родини до роботи з відновлення/набуття соціально важливих навичок. По-четверте, обов'язкова профілактика адиктивної й антисоціальної поведінки та суїцидальних намірів. Ці та інші обставини обґрунтовують беззаперечну необхідність формування у майбутніх соціальних працівників навичок ефективної комунікації на основі розуміння психологічного стану клієнтів та членів їх родин. Окрім цього, важливими є такі навички, як навички вирішення конфліктів, організаторські здібності, навички саморегуляції та самопомоги, адаптивності.

Окремою та гострою проблемою є питання відновлення стану фахівців після надання допомоги, оскільки навантаження на емоційний, психічний та фізичний стан збільшилось й попередні стратегії боротьби з цим вже не забезпечують потрібного ефекту. Зважаючи на це варто проводити навчання і підвищення кваліфікації фахівців і в напрямі формування навичок відновлення, самопомоги та опору стресу.

Для формування комплексу актуалізованих soft skills майбутніх соціальних працівників доцільно використовувати різні методи. Ефективними, на нашу думку, можуть бути методи, обґрунтовані Ткачук Ю. Це, зокрема, «методи симуляції (аналіз конкретних ситуацій у соціальних групах та навчання пошуку оптимального та оперативного вирішення певної соціальної проблеми), спрямовані на моделювання майбутньої соціальної діяльності, та неімітаційні методи, спрямовані на стимулювання пізнавальної діяльності, засвоєння професійних компетенцій у поєднанні з формуванням і вдосконаленням соціальних навичок, оволодіння передовим досвідом соціальної роботи» [4, с. 67]. Також, цікавими для студентів будуть і майстер класи та тренінги, які проводять досвідчені фахівці із запрошенням до участі представників різних груп клієнтів соціальної роботи.

Отже, має відбутись оновлення, з урахуванням викликів сьогодення, системи фахової підготовки майбутніх соціальних працівників та підготовки, підвищення кваліфікації вже працюючих фахівців. Важливо сформувані у фахівців не лише навички і вміння надання ефективної допомоги різним категоріям клієнтів, а й комплекс актуальних «м'яких навичок» та стратегії особистого психологічного відновлення.

Література:

1. Бутиліна О., Радченко Н. Розвиток soft skills як чинник підвищення ефективності діяльності соціальних працівників. *SOCIOПРОСТІР*. 2020. № 9. С. 38–45. <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2020-9-07>

2. Бутиліна О. В. Активні методи формування soft skills фахівців соціальної сфери. *Соціальна робота і сучасність: теорія та практика професійного й особистісного розвитку соціального працівника* : матеріали Десятої Міжнародної науково-практичної конференції (18 грудня 2020 року, м. Київ). Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. С. 39–42.

3. Мандро, Л., & Михайлишин, Г. (2023). Рівні сформованості «soft skills» майбутніх соціальних працівників. *Collection of Scientific Papers «ЛОГОС»*, (July 21, 2023; Paris, France), 150–155. <https://doi.org/10.36074/logos-21.07.2023.43>

4. Ткачук, Ю. (2023). Інноваційні методи розвитку soft skills у майбутніх соціальних працівників у закладі вищої освіти. Ввічливість. *Humanitas*, (4), 61–69. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.4.9>

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ВИКЛАДАННЯ В СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ МЕРЕЖНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ ЗАВДАНЬ

Веселовська Г. В.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних систем та мереж
Херсонський національний технічний університет
м. Хмельницький, Україна*

Сучасна тенденція примноження людського капіталу, як чинника зростання економіки та соціальної сфери держав, висуває підвищені вимоги до тих фахівців, які здобувають вищу освіту.

Розвиток науки та технологій обумовив те, що одне з визначальних місць у вдосконалюванні вищої освіти посіли комп'ютерні системи, мережі та засновані на них інформаційно-комунікаційні технології [1]. Зазначений інструментарій дозволяє забезпечити такі можливості, як: повномасштабна якісна візуалізація навчального процесу на засадах мультимедійного, гіпермедійного й інтерактивного контенту; гнучка адаптація до індивідуальних і персональних особливостей тих, які навчаються; доступ до фактично безмежних навчально-методичних ресурсів глобальної комп'ютерної мережі Internet тощо.

Прогресивним напрямком подальшого вдосконалювання навчального процесу в закладах вищої освіти є застосування систем і технологій штучного інтелекту, що дозволяють значно поліпшувати як викладання та вивчання навчальних матеріалів, так і загальне управління освітніми процесами. Зазначені системи та технології надають потужні можливості для: здійснення пошуку та генерації інформації, знань та ілюстративного контенту навчального та методичного спрямування; підвищення гнучкості моделей адаптації до особистості того, який навчається, тощо.

На підґрунтях окреслених вище можливостей, актуальним напрямком підвищення ефективності процесів та якості результатів навчання у вишах є суттєве підняття рівня мотивації тих осіб, які навчаються, до здійснення свідомого та ретельного опановування навчальних дисциплін.

У даному контексті, слід відзначити, що для тих осіб, які навчаються, одним із надзвичайно важливих чинників актуальності опановування ними певної навчальної дисципліни є те, наскільки повно й активно ключові питання цієї дисципліни (найменування, терміни, поняття, теми, тематичні розділи, тощо) представлені на інформаційних ресурсах у глобальній комп'ютерній мережі Internet.

Виходячи з вище сказаного, доцільним і дуже потужним практичним підходом до формування позитивної мотивації щодо опановування навчальних дисциплін є комплекси спеціальних вправ, котрі дозволяють тим особам, які навчаються, зрозуміти обсяг і рівень представленості цих дисциплін у мережі Internet [2].

Першим типом вищевказаних вправ є завдання з пошуку в Internet інформаційних ресурсів за повною назвою та ключовими словами назви дисципліни. Зазначені завдання рекомендується виконувати безпосередньо на початку першого лабораторного чи практичного заняття з дисципліни, після вступного слова викладача. Такі завдання рекомендується виконувати під керівництвом викладача, в активному діалозі з ним та іншими учасниками групи тих осіб, які навчаються, за інтенсивного темпу комунікації.

Другий тип вправ – завдання з Internet-пошуку інформаційних ресурсів за переліком визначальних тем дисципліни, що пропонується викладачем, відповідно до його експертних знань, і надалі доповнюється, згідно з інформаційними потребами та запитамі тих осіб, які навчаються. Ці завдання пропонується робити в якості вправ для самостійної й індивідуальної роботи до першої лекції з дисципліни.

Аналогічні типи завдань із Internet-пошуку рекомендується передбачати до кожної теми дисципліни, в якості вправ для самостійної й індивідуальної роботи до лекцій, беручи при цьому до роботи ключові слова текстів лекцій та переліки їхніх визначальних підтем.

Рекомендованим підсумком письмової звітності за результатами виконання кожного з наведених вище типів завдань є отримання переліку посилань на найактуальніші інформаційні ресурси Internet і стислих анотацій за кожним із цих ресурсів.

Третім типом вправ, передбаченим для виконання тими особами, які навчаються, в перебігу їхньої самостійної й індивідуальної роботи до лабораторних і практичних занять, є завдання з отримання, на засадах Internet-пошуку, актуальних відомостей, що наочно розкривають

питання успішного застосування методологічного базису навчальної дисципліни на практиці. В даному випадку, в першу чергу, рекомендується брати до уваги таку інформацію, як: історії успіху фахівців тих сфер людської діяльності, що представлені навчальною дисципліною або асоціюються з нею; показові приклади підвищення ефективності роботи підприємств та організацій на засадах використання тих методів та інструментальних засобів, що належать до предметної галузі цієї дисципліни тощо.

Четвертий тип вправ обумовлений ще одним важливим напрямком підвищення ефективності навчання в закладах вищої освіти, що передбачає суттєве збільшення обсягу завдань із практичним фаховим спрямуванням, котрі утворюють наскрізні системи покрокових задач, кожна з яких є розширеною й ускладненою версією попередньої задачі. Практика показує, що вищезазначений тип вправ суттєво посилює мотивацію до навчання, оскільки надає можливість тим особам, які навчаються, не виходячи за межі термінів вивчення дисципліни, виконувати повномасштабні професійно-орієнтовані завдання, поступово нарощуючи об'єм і складність їхніх компонентів.

Перейдемо до розгляду п'ятого типу вправ. Для початку, відзначимо, що ще одним потужним напрямком підвищення рівня мотивації та посилення якості вищої освіти є виконання спеціальних вправ для тих осіб, які навчаються, що спрямовані на самостійне формування, при підготовці до аудиторних занять, полів знань контрольних навчальних текстів із дисциплін, котрі підлягають вивчанням. Формування полів знань на основі контрольних текстів передбачає виконання низки спеціальних дій і може здійснюватися в наведений далі спосіб. Контрольний текст добирають, як показову інформацію, що представляє певну тематику дисципліни, серед наявного актуального контенту інформаційних ресурсів Internet, за необхідності, інтегруючи для цього декілька різних текстів. Надалі цей текст прочитують і виділяють із нього ключові слова та словосполучення. Після наступного, детальнішого вивчення контрольного тексту, встановлюють семантичні зв'язки між виділеними на попередньому кроці ключовими словами та словосполученнями та будують, у підсумку, відповідну табличну форму або граф. Далі здійснюють останнє, ще більш деталізоване, вивчення контрольного тексту та, виходячи з інформації, отриманої на попередніх кроках, складають відповідний стислий текст-анотацію. У вищенаведений спосіб, формується потрібне поле знань.

Наступним, шостим доцільним типом вправ, що також дозволяють суттєво підвищувати рівень мотивації та сприяти підвищенню ефективності освітнього процесу для тих осіб, які навчаються

в закладах вищої освіти, є складання тезаурусів (словників термінів). Такі завдання, в першу чергу, рекомендуються для самостійної й індивідуальної роботи тих осіб, які навчаються, здійснюваної під час підготовки до аудиторних занять, але також можуть бути легко й ефективно впроваджені безпосередньо під час кожного заняття.

Розглянемо особливості сьомого типу вправ. Відзначимо, що активні методи навчання безперечно сприяють його високій мотивації й ефективності. На практиці, показали підвищену продуктивність такі різновиди зазначених методів, де в якості організаторів та експертів беруть участь виключно ті особи, які навчаються, а викладач виконує лише роль постановника початкової навчальної задачі та спостерігача-консультанта. В першу чергу, рекомендується застосовувати такі заходи, що узгоджені з тематикою навчальних дисциплін і реалізують активні методи навчання, відповідно до зазначеного вище за текстом підходу: організація та проведення ділових ігор; формування та заповнення опитувальників та анкет; планування та проведення інтерв'ю, мозкових штурмів і круглих столів.

Досліджено сучасні тенденції та запропоновано концепції подальшого вдосконалювання освітніх процесів у сфері вищої освіти, спрямовані на підвищення рівня мотивації до навчання, що здійснюється на основі застосування мережних інформаційних технологій, зокрема, шляхом інформаційної комунікації з глобальною комп'ютерною мережею Internet, на засадах спеціальних комплексів завдань.

Література:

1. Веселовська Г. В. Роль інформаційних систем і технологій комп'ютерно-орієнтованого навчання як каталізатору зростання якості регіонального людського капіталу в повоєнних умовах. *Синергія науки і бізнесу у повоєнному відновленні Херсонщини / Секція 2 – Роль інформаційних систем і технологій у повоєнному відновленні регіональної економіки* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Україна, м. Хмельницький, Херсонський національний технічний університет, 26-28 квітня 2023 р.): у двох томах / за ред. О. В. Чепелюк. Одеса : Олді+, 2023. Том 1. 456 с. С. 204–207. ISBN 978-966-289-730-2; ISBN 978-966-289-731-9 (Том 1).

2. Веселовська Г. В. Підходи до підвищення ефективності підготовки ІТ-фахівців за умов воєнного стану та повоєнного відновлення регіональної економіки. *Синергія науки і бізнесу у повоєнному відновленні регіонів України / Секція 6 – Застосування ІТ-рішень у повоєнному відновленні регіональної економіки*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Україна, м. Хмельницький, Херсонський національний технічний університет, 24–26 квітня

2024 р.): у трьох томах / за ред. О. В. Чепелюк. Одеса : Олді+, 2024. Том 2. 420 с. С. 128–130. ISBN 978-966-289-908-5; ISBN 978-966-289-910-8 (Т. 2).

РЕФЛЕКСИВНІ УМІННЯ ЯК ПРЕДИКТОР ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Галян А. І.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри теоретичної та практичної психології
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Розвиток освіти у XXI столітті ґрунтується на провідних положеннях гуманітарної парадигми. Її ракурс – особистість як суб’єкт життєздійснення. А освітній процес, відповідно, стає середовищем реалізації особистісних ресурсів та власної суб’єктності його учасників. За такого підходу актуалізуються питання професійної діяльності викладачів, здатних творити освітню ситуацію, у якій уможливорюється, з одного боку, набуття студентами визначених освітньо. програмою компетентностей та професійне становлення, а з іншого – їхнє особистісне самовираження, і, що важливо, само- та взаємонавчання, само- та взаєморозвиток. Уміння викладача організувати суб’єктнісно-орієнтований тип комунікування з учасниками освітнього процесу, крім іншого, потребує вияву ним рефлексивних умінь як одного зі складників його професійної діяльності.

Рефлексивні уміння сприяють ефективній професійній активності, адже передбачають аналізування процесу (практик) професійної діяльності, детермінують пізнання власного «професійного Я», мотивують до самореалізації в професії тощо, відтак спричиняються до педагогічного пошуку, інновацій у діяльності. Осмислення отриманого досвіду забезпечує підвищення ефективності, продуктивності викладання, зокрема, через вибір, проектування, прогнозування та сам процес здійснення знаково-контекстного навчання здобувачів вищої освіти, що, безперечно, впливає на якість педагогічної діяльності.

У контексті нашої наукової розвідки варто проаналізувати категорійні площини, у яких пізнання рефлексивних умінь викладача набуває цілісності та системності. Йдеться про теорію рефлексії,

зокрема, її змістовий вимір через висвітлення таких понять як «рефлексія в дії» та «рефлексія про дію» [2], а також зіставлення концептів «рефлексія» та «рефлексивність» в аспекті реалізації професійних функцій викладачем.

Традиційно педагогічну рефлексію розглядають як важливий елемент, що супроводжує здійснення діяльності на етапі до (попередня), під час (поточна) та після (ретроспективна) реалізації педагогічних дій. З огляду на це варто доповнити категорійний апарат теорії рефлексії ще одним поняттям (на додачу до наявних «рефлексія в дії» та «рефлексія про дію») – «рефлексія про майбутню дію». Це утворює логічний ланцюг рефлексування, у якому відбувається мисленнєвий акт пізнання себе та своїх дій на основі самоаналізу власної активності та взаємин з іншими, а також їх результативності, зокрема, і в оцінках інших суб'єктів освітнього процесу. Аналітичну здатність у такій ситуації потрібно розглядати як компонент метакомпетентностей викладача.

Загалом набуття рефлексивних умінь залежить від прийняття ідеї аналітичної діяльності як важливого інструменту підвищення якості професійної діяльності викладача (екзистенційно-практичний елемент) відтак комплексу мисленнєвих дій (інтелектуальний елемент) та спонукань (мотиваційний елемент), що увиразнюють процес його рефлексування. Усі вони сукупно є значущим елементом професійного розвитку викладача. У позначеному контексті актуалізується потреба осмислення ним понять «рефлексія» та «рефлексивність», що скеровують змістово планування завдань особистісно-професійного зростання. Так, рефлексію репрезентують процесні аспекти діяльності, а рефлексивність – властивості особистості [1]. Відповідно рефлексія завжди динамічна, дискретна, спрямована та пов'язана з конкретним змістом діяльності (рефлексія різних аспектів діяльності викладача). На відміну від неї рефлексивність – системна, інтегрована, континуальна, розглядається в контексті цілісної структури особистості. Отже, викладач здійснює рефлексію (оцінює власні практики) на основі здатності до аналітичної (рефлексивної) діяльності. У такий спосіб системно репрезентуючи процес і властивість рефлексування. Що активніше вдасться викладач до процесу рефлексування, то більшого розвитку набуває його рефлексивність. Однак частота рефлексування не лінійно пов'язана з якістю педагогічної діяльності. Важливо вчитися здійснювати рефлексію, навчатися рефлексивного мислення, використовуючи оптимальні практики – наратив, групову рефлексію (взаємне навчання, дискусії з колегами тощо), аудіо- та відео тренінги, кейси тощо [2].

Водночас рефлексія є механізмом навчання (управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів). У цій ситуації вона – процес

здійснення педагогічної діяльності та механізм реалізації викладацьких функцій. Своєю чергою, продуктивність навчання в закладі вищої освіти залежить від здатності викладача мотивувати студентів до рефлексії власної навчальної діяльності. Припускаємо, що вербалізація ним результатів рефлексії, демонстрування способів рефлексування мотивуватиме студентів до аналізу власної діяльності, а спеціально підібрані завдання сприятимуть формуванню в них рефлексивності. Взаєморефлексія надає освітній ситуації завершеності, спрямованості на створення оптимального освітнього середовища, у якому кожен, розв'язуючи свої завдання, спрямовує власну активність до досягнення провідної мети – підготовки компетентного фахівця.

Належний рівень розвитку рефлексивних умінь викладача (як результату сформованої здатності та процесу рефлексування) сприяє якісним змінам в освітньому процесі закладу вищої освіти та спричиняється до професійного самоздійснення самого педагога, розвитку його професійної суб'єктності.

Література:

1. Заїка Є., Зімовін О. Рефлексивність особистості як предмет психологічного пізнання. *Психологія і суспільство*. 2014. № 2. С. 90–97.
2. Mathew P., Mathew P., Peechattu P. Reflective Practices: A Means to Teacher Development. *APJCECT*. 2017. Vol. 3 (1). Pp. 126–131.
3. Schon D.A. *How Professionals Think in Action*. UK ; London, 1992. 384 p.

«ЗАЛІЗНА УКРАЇНІЗАЦІЯ»: ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР НАЗВ ЗАЛІЗНИЦЬ В УКРАЇНІ

Гнатюк О. М.

*кандидат географічних наук,
асистент кафедри економічної та соціальної географії
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Географічні назви, пов'язані з транспортом та мобільністю, заслуговують на увагу як дослідницький об'єкт. Вони віддзеркалюють механізми сприйняття людьми геопросторових мереж, а у ряді випадків відіграють роль політичних та ідеологічних маркерів, вписаних різними суспільними акторами у культурний ландшафт і символічний простір

окремих поселень, регіонів та країн. Однак, наразі ця категорія географічних назв (зокрема назви, що стосуються залізничного транспорту, залишається недостатньо дослідженою). Незважаючи на деякі приклади піонерних досліджень [1; 2]; наявні публікації за темою поодинокі та майже не торкаються політичних та символічних функцій топонімів та актів найменування [3]. Не є винятком тут і Україна; між тим, назви залізниць, що існували в Україні (станом на сьогодні та в історичній ретроспективі), є прикладом того, як на перший погляд нейтральні географічні назви виступають геопросторовими проєкціями політичної влади, та стають предметом публічного дискурсу.

Абсолютна більшість назв залізниць, що коли-небудь існували на території України, мала орієнтаційну функцію, відповідаючи на ключове запитання «Де розташована ця залізниця?» Можна виокремити декілька категорій таких орієнтаційних назв залізниць:

1. «Місце призначення»: назва залізниці позначає об'єкт, до якого залізниця спрямована. Зафіксовано лише дві таких назви: Бешуйська залізниця (до Бешуйських шахт в Криму) та Одеська Портова залізниця (до Одеського міського порту).

2. «Напрямок»: переважно подвійні назви, що складаються із назв локацій, які сполучає залізниця. Втім, траплялись і потрійні назви, що включали проміжний пункт слідування потягів. Наприклад: Курсько-Харківсько-Севастопольська залізниця. Зараз такі назви залізниць в Україні відсутні, проте вони були багато чисельними на початкових етапах розвитку залізничної мережі.

3. «Вузол»: назва, що походить від вузлової точки залізниці. Як правило, це великий залізничний вузол, а також місце, де розташовується управління залізниці. Прикладами можуть бути нинішні Одеська, Львівська та Донецька залізниці України.

4. «Мультивузол»: назва поєднує в собі назви двох вузлів. Протягом історії зафіксовано дві назви цієї категорії: Одесько-Кишинівська та Московсько-Київська залізниці.

5. «Відносне положення»: назви вказують на положення залізниці відносно іншого географічного об'єкта, як правило – столиці держави або великої річки: Південно-Західна залізниця – на південний захід відносно Москви; Правобережна залізниця – на правому березі Дніпра, тощо.

6. «Регіон»: позначають регіон, у якому розташована залізниця (наприклад: Галицька трансверсальна залізниця, Подільська залізниця, Придніпровська залізниця). Це доволі давня категорія назв, яка активна і дотепер.

Лише три назви залізниць, що існували на території України, належали до комеморативних, тобто увічнювали пам'ять конкретної

історичної особи: Галицька залізниця імені Карла Людвіга та Залізниця Ерцгерцога Альбрехта за Австро-Угорщини, Єкатерининська залізниця – за Російської імперії, та Сталінська залізниця – за СРСР. Як і в інших країнах (Bergmann 2009), комеморативні назви залізниць були доволі рідкісними в Україні, тому, схоже, така модель найменування не є настільки популярною в світі як, до прикладу, комеморативне найменування аеропортів [4].

На перший погляд, політичне та ідеологічне значення можуть мати лише комеморативні назви залізниць. Вони дійсно мали таке значення, підкреслюючи політичний контроль Австро-Угорщини та СРСР над частинами української етнічної території. Водночас, інші семантичні категорії назв залізниць, будучи на перший погляд політично нейтральними, часто мали і мають політичний підтекст. Назви категорії «напрямок», віддзеркалюючи територіальну конфігурацію залізниць як об'єктивну реальність, підкреслювали водночас зв'язки України з країнами, що контролювали її територію, були маркерами інтегрованості її частин до складу тогочасних імперій. До прикладу, на підросійській частині нинішньої України майже 40% назв залізниць категорії «напрямок» містили назви російських міст, а у назві Курсько-Воронезької залізниці обидва міста репрезентували імперську метрополію. Подібна ситуація існувала з назвами категорії «мультивузол».

Політична функція деяких назв категорії «вузол» проявляється через лінгвістичне підкреслення політико-управлінської залежності або незалежності окремих територій. Наприклад, залізниця на території нинішньої Молдови певний час були частиною Одеської залізниці, що підкреслювало відсутність реальної національної, ба навіть регіональної самостійності Молдови у складі СРСР. Характерно, що Україна зберігає незмінною назву Донецької залізниці, хоча станом на 2024 рік втратила політичний контроль над більшою її частиною та над власне містом Донецьк – це яскрава демонстрація та наміру повернути тимчасово втрачені території. Із назвами категорії «регіон» склалась подібна ситуація; особливо промовистою є утворення у 2023 році на окупованих територіях півдня та сходу України російською окупаційною адміністрацією так званих «залізниці Новоросії», вкотре використавши історичний анахронізм регіону Новоросія [5] як політичний маркер.

Проте найбільш гострі політичні конотації та суспільний дискурс викликають назви залізниць з категорії «відносно положення». Під час перебування України у складі Австро-Угорщини та російської/радянської імперій, такі назви вказували на положення залізниць відносно імперських столиць – Будапешта (Північно-Східна залізниця) та Москви (Західна, Південно-Західна та Південна залізниця, Південні

під'їзді колії), що на загал є звичною світовою практикою [1]. З точки зору української географії та державотворення, ці самі назви виглядають нелогічно та абсурдно. Зокрема, назви Південно-Західної та Південної залізниць досі дивують пасажирів, які не прогулювали шкільні уроки географії, будучи реліктами колоніального москово-центричного порядку.

Вперше намагання вирішити цю проблему відбулось ще за Гетьманату Павла Скоропадського у 1918 році: Південно-Західна залізниця стала Правобережною, Московсько-Київсько-Воронезька – Лівобережною, Південна – Слобожанською, а Єкатерининська – Запорозькою. Нові назви виглядали логічними у системі україноцентричних ідеологічних та географічних координат, проте протримались недовго – до більшовицької окупації України у 1920 році. Після проголошення незалежності України у 1991 році колоніальні не викликали жвавих заперечень в українському суспільстві, проте російське повномасштабне вторгнення підштовхнуло громадськість та адміністрацію «Укрзалізниці» до активніших дій. У лютому 2023 року «Укрзалізниця» оголосила про старт проекту «Залізна Українізація», в рамках якого передбачалось перейменування Південно-Західної та Південної залізниць. У березні 2023 року громадяни України могли проголосувати у застосунку «Дія» щодо варіантів нових назв. Для Південно-Західної залізниці, більшість (417.2 тис. голосів) висловились на підтримку назви «Центральна залізниця», на другому місці опинився варіант «Київська залізниця», на третьому «Столична залізниця», на четвертому «Північна залізниця». Що стосується Південної залізниці – варіант «Харківська залізниця» отримав найбільшу кількість голосів (335.3 тис), тоді як наступні місця посіли варіанти «Слобожанська залізниця», «Східна залізниця» та «Слобідська залізниця». Щоправда, на момент підготовки матеріалу (серпень 2024 року) нові назви для цих структурних підрозділів «Укрзалізниці» так і не були офіційно затверджені.

Зазначені вище результати народного голосування можна пояснити декількома міркуваннями. По-перше, деякі із запропонованих варіантів очевидно були не зовсім коректними з географічного погляду – нинішня Південно-західна залізниця охоплює не лише північну частину країни, а нинішня Південна розміщена далеко не на крайньому сході України. По-друге, деякі назви могли бути сприйняті як дискримінаційні мешканцями певних регіонів – назва «Столична залізниця» могла не сподобатись населенню віддалених від Києва регіонів, а назви «Слобожанська залізниця» та «Слобідська залізниця» – мешканцям Полтавщини, яка не є частиною історичною Слобожанщини. По-третє, на вибір опції «Харківська залізниця» могли вплинути назви решти

українських залізниць, які належать переважно до категорії «вузол», тоді як опція «Київська залізниця» могла втратити першу позицію через розпорошення голосів, адже варіант «Столична залізниця» семантично подібний.

Література:

1. Bergmann H. Geographical names and the railway industry. *United Nations Group of Experts on Geographical Names, 25th Session*. Nairobi, 2009. P. 1–10.

2. Craghead A.B. What's in a Name? *Railfan & Railroad*. 2023. Вип. 42. N. 12. URL: <https://railfan.com/whats-in-a-name/> (Дата звернення 25.07.2024).

3. Destrem L. For a critical study of the toponymy of places of mobility. *The Politics of Place Naming: Naming the World* / eds. F. Giraut and M. Houssay-Holzchuch. Wiley-ISTE, 2022. P. 149–174.

4. Halpern N., Regmi U.K. What's in a name? Analysis of airport brand names and slogans. *Journal of Airport Management*. 2011. Vol. 6. N. 1. P. 63–79. DOI: 10.69554/JSON5769

5. Kuzio T. Russian stereotypes and myths of Ukraine and Ukrainians and why Novorossiia failed. *Communist and Post-Communist Studies*. 2019. Vol. 52. N. 4. P. 297–309. DOI: 10.1016/j.postcomstud.2019.10.007

ЛЮДИНА В КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Голівська О. Ю.

викладач

*Вінницький медичний фаховий коледж ім. акад. Д. К. Заболотного
м. Вінниця, Україна*

Педагогіка – це наука, яка вивчає і ставить собі за мету удосконалити процеси навчання, виховання та розвитку людини. Особливістю педагогіки є те, що вона не є наукою самодостатньою, зосередженою на собі самій, як це характерно для інших наук – природознавчих чи гуманітарних. Так само як і медицина, агрономія, юриспруденція чи наука управління, педагогіка спрямовує свої зусилля на покращення потрібної для суспільства форми діяльності. Назва "педагогіка" походить від двох грецьких слів: "paídos" (дитина) і "ago" (веду). У Стародавній Греції "дітоводінням" називали обов'язки рабів, які

супроводжували дітей до школи. Як буде видно далі, трактування "педагога" як помічника дитини і досі несе в собі певний символічний та суттєвий сенс [1, с. 7].

Кожна наука оперує набором своїх термінів і характерних понять. У педагогіці ними є найперше: "освіта", "навчання", "виховання", "розвиток", "едукація", "навчальний процес", "національне виховання", "громадянське виховання", "метод навчання", "метод виховання", "соціальне замовлення" та ін. Зупинимось тут лише на тих поняттях, що мають для нас відразу принципове значення. Термін "освіта" вживається у різних значеннях, зокрема у широкому ("система освіти") і також у вузькому ("він одержав добру освіту"). У цьому курсі він вжитий для позначення широкого поняття, тобто системи, що включає підсистеми: навчальні заклади, управління, зміст навчання, процес навчання, педагогічні кадри, засоби навчання, фінансування тощо. Навчання – це процес засвоєння учнями інформації у вигляді знань, умінь та навичок – за допомогою вчителя як організатора цього процесу. Сутність його полягає у набутті учнями суспільного інформативного досвіду. Виховання – це процес формування досвіду (моделі) поведінки людини у духовній та соціальній сферах, а також у її стосунках з природою. Вихованість передбачає наявність у людини механізму орієнтації і саморегуляції, в основі якого лежать прийняті нею цінності, ставлення до всього, з чим вона стикається. Розвиток – це удосконалення духовних, психічних, соціальних і фізичних функцій та можливостей людини. Він не тотожний ні навчанню, ні вихованню, бо має цілком іншу природу: якщо навчання передбачає засвоєння інформації, а виховання виражає ставлення людини до зовнішнього середовища, то розвиток забезпечує певну "перебудову", певне "покращення", "розширення" функцій, якостей і можливостей людини. Специфіка розвитку полягає також у тому, що результат цього процесу (розвинутість) виявляє себе в будь-якій сфері життя і будь-якому інформативному контексті. Едукація – це термін, яким позначаємо тут весь процесуальний компонент освіти у його триєдності – навчання, розвитку і виховання. Потреба введення цього терміну і поняття зумовлена тим, що досі вживаний термін "навчально-виховний процес" не вказує на його природну триєдність і фактично "приховує" найактуальніший сьогодні аспект – розвиток дитини [1, с. 8–9].

Центральною проблемою, від розв'язання якої залежить висвітлення інших педагогічних питань, є проблема дитячої природи. Протягом різних історичних періодів ця проблема вирішувалася по-різному. Здебільшого дитина сприймалася як доросла людина, яка у відповідності до своєї «дорослості» мала й розуміти все, як дорослий [2, с. 92].

«Відкриття» дитинства відбувалося поступово. Наукове розуміння специфіки дитячої природи почало формуватися лише у другій половині XIX століття на основі твердження про самоцінність дитини, її включення до громадянсько-правової та моральної спільноти, що надавала дітям юридичні та моральні права. Однак лише протягом XX століття виникає стійкий інтерес суспільства до дитинства як соціального феномену та формується «дитяча» індустрія, що охоплює матеріальну й духовну сфери. Саме в цей час бурхливо розвиваються ідеї про особливий статус дитинства, у тому числі – про право дитини на гру та ігрову свідомість, що має особливе значення у розвитку людини й суспільства в цілому. [2, с. 93].

Але «дитина» – не синонім до слова «людина». Дитина – це біосоціокультурна, пластична істота, що інтенсивно розвивається, активно освоює та створює суспільно-історичний досвід і культуру; самовдосконалюється у просторі та часі; має відносно багате духовне життя; виявляє себе як органічна, хоча й суперечлива цілісність.

Людина розвивається, формується як творча особистість протягом усього свого життя. У цьому процесі поєднуються, тісно переплітаючись, впливи зовнішнього середовища, спадковості та виховання. Розвиток людини – процес фізичного та психічного становлення та формування її особистості під впливом зовнішніх і внутрішніх, керованих і некерованих чинників. Процес розвитку людини супроводжується фізичними та психічними змінами. До фізичних змін належать ріст, розвиток кісткової та м'язової систем, внутрішніх органів, нервової системи тощо. Психічні зміни охоплюють розумовий розвиток, формування психічних рис особистості, набуття соціальних якостей [2, с. 96].

Формування особистості – становлення людини як соціальної істоти внаслідок впливу середовища і виховання на внутрішні сили розвитку. Поняття «розвиток людини» і «формування особистості» дуже близькі, їх нерідко вживають як синоніми, однак вони не тотожні. Поняття «формування» підростаючої особистості акцентує соціальну зумовленість психічного розвитку дитини в умовах суспільства [2, с. 97].

Література:

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич, 2006. 326 с.

2. Задорожна-Княгницька Л. В., Тимофеева І. Б. Загальні основи педагогіки : навч. посіб. для здоб. вищої освіти за освітнім ступенем «Бакалавр» спец. 013 «Початкова освіта». Херсон, 2020. 192 с.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО ТА АГРАРНОГО ПРАВА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Гордєєв В. І.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри земельного та аграрного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Екологічне право, земельне право та аграрне право виступають обов'язковими навчальними дисциплінами, які вивчаються студентами юридичних навчальних закладів на бакалавраті. Зрозуміло, що викладання вказаних навчальних дисциплін повинне здійснюватися на 3-му та 4-му курсах навчання після засвоєння знань з теорії держави та права, конституційного та адміністративного права, а також цивільного права.

В літературі правильно підкреслюється, що безумовно, важливим є дотримання логічної послідовності викладання зазначених дисциплін у навчальному процесі за період набуття студентами освітньо – кваліфікаційного рівня «бакалавр». В Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого постійно удосконалюється послідовність та обсяг вивчення вказаних навчальних дисциплін. Наприклад, з 1 вересня 2023 року була остання зміна щодо послідовності викладання, яка, на наш погляд, є найбільш вдалою та надає можливість студентам засвоєння навчального матеріалу та отримання необхідних знань для застосування в подальшій практичній діяльності. Тому розглянемо вказану послідовність.

Навчальна дисципліна «Екологічне право» є обов'язковою нормативною навчальною дисципліною з спеціальності 081 “Право” для освітньої програми третього та четвертого курсу бакалаврату, яка викладається в 6–7 семестрах в обсязі 5,5 кредитів ECTS. Загальна кількість 165 годин, із яких лекційних – 42 години, а практичних занять – 48 годин. В шостому семестрі студенти вивчають загальну частину «Екологічне право», а в сьомому особливу частину, яка присвячена особливостям правової охорони та використання основних природних ресурсів. Одночасно розглядаються питання правового забезпечення формування та функціонування екологічної мережі України, а також проблеми правового регулювання поведінки з відходами. Отже, засвоєння студентами теоретичних знань з екологічного права надає можливість сформувати у них практичні навички

самостійного розв'язання та вирішення проблем щодо застосування норм екологічного законодавства.

Навчальна дисципліна «Земельне право» з 01 вересня 2023 року викладається в сьомому семестрі, одночасно з вивченням студентами особливої частини екологічного права, в обсязі 3 кредитів ECTS (90 годин), а «Аграрне право» вивчається студентами у восьмому семестрі в обсязі 4 кредитів ECTS (120 годин). З урахуванням останніх змін навчальне навантаження з земельного права щодо проведення практичних занять збільшилось вдвічі і складає 24 години. Проте на наш погляд, з урахуванням істотних зміни в земельному законодавстві та відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення потрібно збільшити обсяг викладання до 5 кредитів.

В юридичній літературі обґрунтовано підкреслювалось, що для повноцінного викладання та засвоєння студентами сучасного земельного чи екологічного права необхідно виділяти не менше, ніж по 5–6 кредитів на кожну дисципліну [1, с. 26]. Проблема дійсно є, так як існує великий обсяг нормативних актів, які регулюють відносини щодо приналежності, використання, охорони та відновлення земель. В НЮУ імені Ярослава Мудрого здійсненна спроба вирішити це питання шляхом введення додаткової вибіркової навчальної дисципліни. Наприклад, відповідно до Каталогу № 1 вибіркових навчальних дисциплін першого (бакалаврського) рівня (ВНД БР) 2024–2025 н.р. планується вивчення навчальної дисципліни «Правове забезпечення ринку земель» в обсязі 4 кредитів ECTS (120 годин) [2]. Між тим вибіркова навчальна дисципліна «Право землекористування», яка викладалась студентам на 4 курсі навчання на протязі останніх декількох років, необґрунтовано виключена. На нашу думку в цьому напрямку ще потрібно додатково попрацювати.

Крім того існує проблема і відносно написання курсових робіт з земельного права. Аналіз локальних актів юридичного університету підтверджує, що вони передбачені тільки для навчальних дисциплін з екологічного та аграрного права. Такий підхід є не зовсім обґрунтованим. В сучасних умовах важливо надавати студентам більшу самостійність у виборі шляхів засвоєння навчального матеріалу, в тому разі і надаючи можливість виконання курсових робіт з навчальної дисципліни «Земельне право». Як підтверджує практика, студенти бажать отримувати теоретичні та практичні знання з земельного права та з задоволенням виконують самостійні роботи щодо узагальнення практики Верховного Суду при розгляді земельних спорів.

Також варто сказати, що при викладанні вказаних навчальних дисциплін потрібно удосконалювати форми подачі відповідних матеріалів, зокрема: впровадження проблемних лекцій, лекцій-

візуалізацій, діалогових лекцій; проведення практичних занять у формі ділових ігор, семінарів-диспутів з екологічних питань, практичних тренінгів із застосуванням законодавства [3]. Можливо також пропонувати юридичним навчальним закладам створення судової зали, яка зараз є необхідним елементом освітнього процесу [4]. При цьому студент має стати безпосереднім учасником судового засідання.

На сьогодні залишається також відкритим питання щодо викладання природоресурсного права. Наукова спеціальність 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право передбачає кілька напрямів наукових досліджень в рамках наук екологічного, земельного, аграрного та природоресурсного права. Однак в сучасних умовах в більшості юридичних навчальних закладів природоресурсне (природоресурсове) право, як самостійна обов'язкова навчальна дисципліна, відсутня та окремо не викладається. Це пов'язане з тим, що правові питання охорони та використання природних ресурсів розглядаються в особливій частині екологічного права. Проте з метою удосконалення навчального процесу та більш поглибленого вивчення питань щодо особливостей використання окремих природних ресурсів можуть створюватися навчальні спецкурси. Так, навчальними планами НЮУ імені Ярослава Мудрого на 2024–2025 навчальний рік передбачена вибіркова дисципліна «Правове регулювання природокористування» [2].

Залишається актуальним також питання щодо складання Єдиного державного кваліфікаційного іспиту за спеціальностями Право та Міжнародне право на другому (магістерському) рівні вищої освіти. Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2021 № 1076 (у редакції наказу від 11.04.2024 № 503) затверджена Програма єдиного державного кваліфікаційного іспиту за спеціальностями 081 Право та 293 Міжнародне право на другому (магістерському) рівні вищої освіти [5]. При цьому Єдиний державний кваліфікаційний іспит (далі – ЄДКІ) є обов'язковим компонентом атестації здобувачів вищої освіти за зазначеними спеціальностями.

Як вказувалось раніше, навчальні дисципліни «Екологічне право» «Земельне право» та «Аграрне право» належать до обов'язкових нормативних дисциплін. Крім того для студентів другого (магістерського) рівня передбачені вибіркові дисципліни. Так, Каталог № 2 вибірових навчальних дисциплін другого (магістерського) рівня (ВНД МР) 2024-2025 н.р. передбачає викладання наступних дисциплін: «Правове регулювання використання природних ресурсів у господарській діяльності»; «Еколого-правове забезпечення видобування нафти, газу та інших корисних копалин»; «Земельні спори»; «Міжнародне право продовольчої безпеки»; «Міжнародне екологічне право» [6].

Отже, на протязі всього строку навчання студенти вищих юридичних навчальних закладів України отримують знання з екологічного, земельного та аграрного права.

Між тим в Програмі єдиного державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ) взагалі відсутні питання, що стосуються екологічного, земельного та аграрного права. А тому вважаємо, що Міністерству освіти і науки України потрібно в Програму Єдиного державного кваліфікаційного іспиту за спеціальностями 081 Право та 293 Міжнародне право на другому (магістерському) рівні вищої освіти внести зміни та передбачити питання до іспиту з екологічного права, земельного права та аграрного права.

Література:

1. Каракаш І. І. Щодо викладання аграрного, земельного, екологічного та природноресурсового права у вищих навчальних закладах України. *Збірник матеріалів Першого зібрання фахівців споріднених кафедр з обговорення актуальних наукових проблем та методики викладання аграрного, земельного, екологічного та природноресурсового права у вищих навчальних закладах України* / за ред проф. І. І. Каракаша. Одеса : Юридична література, 2016. С. 25–27.

2. Каталог № 1 вибіркових навчальних дисциплін першого (бакалаврського) рівня (ВНД БР) 2024–2025 н.р. URL: <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/05/katalog-%E2%84%961.pdf%E2%84%961.pdf> (дата звернення 15.08.2024).

3. Бредіхіна В.Л. Деякі питання методики викладання еколого-правових дисциплін в контексті екологізації вищої освіти в Україні. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11840/1/Bredihina_17-19.pdf (дата звернення 15.08.2024).

4. У Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого урочисто відкрили судову залу. URL: <https://dniokh.gov.ua/?p=64334> (дата звернення 15.08.2024).

5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2021 № 1076 (у редакції наказу МОН України від 11.04.2024 № 503) URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/91939/ (дата звернення 15.08.2024).

6. Каталог № 2 вибіркових навчальних дисциплін другого (магістерського) рівня (ВНД МР) 2024–2025 н.р. URL: <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/05/katalog-%E2%84%96-2-pdf.pdf> (дата звернення 15.08.2024).

РОЛЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Гранкіна В. І.

*доктор філософії у галузі права,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2
Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Забезпечення якості вищої освіти є одним із фундаментальних принципів Європейського простору вищої освіти. Поняття «якість вищої освіти» охоплює відповідність вищої освіти визначеній місії (меті), набору стандартів чи критеріїв, позитивні зміни в підготовці студентів або особистісному зростанні, прозорість, підзвітність, досконалість [1]. Державна політика у сфері вищої освіти розглядається як система напрямів діяльності держави на шляху вирішення найбільш важливих проблем і завдань, що постають перед системою освіти [2, с. 205]. Вона залежить від виваженої освітньої політики, компетентності державницьких рішень і правильно розставлених акцентів у визначенні стратегічних пріоритетів.

Уведення на території України воєнного стану суттєво «відкоригувало» життя всіх громадян. Не обійшло стороною це лихо і заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління МВС України. По-перше, на підставі Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 190-р курсанти останнього року навчання у стислі строки завершили проходження стажування, пройшли атестацію та, отримавши дипломи про здобуття вищої освіти, були направлені до комплектуючих органів Національної поліції. По-друге, курсанти першого року навчання перейшли на дистанційну форму навчання, курсанти 2–3 курсів були направлені в оперативне підпорядкування керівників ГУНП в областях для участі в забезпеченні публічної безпеки і порядку [3, с. 115]. Отже, повномасштабне вторгнення російської федерації показало важливість діяльності поліцейських в країні. Саме вони, поруч із наново сформованими підрозділами територіальної оборони та військовослужбовцями стали на захист держави. Тому, вкрай важливим, видається комплектування особового складу Національної поліції мотивованими, високоосвіченими фахівцями.

Здобуваючи освіту у заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління МВС, здобувач має не тільки набути широких знань у галузі права, але й володіти спеціальними знаннями та навичками, тобто набути певних компетентностей, без яких неможливо проводити ефективну правоохоронну діяльність. Подібна специфіка виявляється і у спектрі галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців для Національної поліції (спеціальну підготовку щодо зберігання, носіння, застосування і використання вогнепальної зброї, тактико-тактична підготовка), і у особливому режимі здійснення навчання (поєднання освітнього процесу із несенням служби з охорони громадського порядку, проходження стажувань в практичних підрозділах, дотриманні режиму таємності). Незважаючи на появу нових спеціальностей традиційними для вищих навчальних закладів України були і залишаються такі спеціальності, як «Право» і «Правоохоронна діяльність» [4, с. 76].

Останнім часом науковцям і практикам уже немає необхідності переконувати освітянську спільноту в тому, що дисципліни професійної спрямованості у ЗВО МВС є важливими та доцільними. Зміни та доповнення до КК України та КПК України яскраво про це свідчать. Саме галузі кримінального та кримінального процесуального права одними з перших «відреагували» на введення в Україні воєнного стану. Першими, хто зіткнувся з проблемами правозастосування, стали саме правоохоронці (органи досудового розслідування, прокуратури, суди) [5, с. 58]. Володіння знаннями положень дисциплін кримінально-правового спрямування в умовах воєнного стану дозволяє правоохоронцям відповідним чином реагувати на кримінальні правопорушення, вчинені під час воєнного стану. Саме тому здобувачам освіти у ЗВО МВС для опанування навчальних дисциплін доцільно збільшити обсяг аудиторного навчального навантаження, а науково-педагогічним працівникам підвищувати якість його викладання із застосуванням реального кейс-менеджменту.

Ми погоджуємося із думкою О.М. Будяченко, яка наголошує на необхідності відмови від лекційних занять в їх класичному варіанті. На її думку, вдалим варіантом перебігу заняття є структуровані ступеневі етапи, які мають на меті зацікавити здобувачів вищої освіти та налаштувати на активну взаємодію. При цьому основна частина заняття поділяється на послідовно розташовані блоки: 1) викладення теорії 15–20 хвилин, 2) вирішення тестових завдань із використання сервісу Quizizz 3) перегляд та аналіз відео. Науковиця вважає, що викладачам варто ефективно використовувати відеозаписи судових процесів, які розміщені на офіційних порталах [6, с. 50].

На нашу думку, в сучасній практиці науково-педагогічним працівникам необхідно використовувати відеолекції, аналіз цікавих кейс-менеджментів, розв'язання практикоцентричних ситуативних задач, проведення тематичних ділових ігор, брейнрингів, тощо. Окрім того, доцільно знайомитись із європейськими підходами до викладання, зокрема підвищувати свій професійний рівень, шляхом прийняття участі у науково-практичних заходах та підвищеннях кваліфікації, використовувати можливість обміну досвідом не лише з колегами-науковцями, а й із практичними співробітниками Національної поліції, задля удосконалення методики викладання дисциплін кримінально-правового циклу в умовах воєнного стану.

Отже, науково-педагогічні працівники закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання в умовах військового стану за повинні провадити не лише навчальну, методичну, науково-дослідницьку та організаційну роботу, а й повинні бути здатними швидко орієнтуватися у реаліях сьогодення, знаходити ефективні шляхи вирішення у будь-яких ситуаціях та постійно підвищувати свій науково-педагогічний потенціал.

Література:

1. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p>. (дата звернення: 10.07.2024).

2. Державна політика : підручник. редкол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) та ін. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.

3. Романюк В. В. Місце ЗВО зі специфічними умовами навчання в підготовці правоохоронців у системі МВС України в умовах воєнного стану. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фіз. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2022. 440 с.

4. Топчій О. В. Підготовка фахівців для Національної поліції у світлі реформування юридичної освіти в Україні. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. Харків, 2017. С. 76–78.

5. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 2 /

І. Гловюк, О. Дроздов, Г. Тетерятник та ін. Дніпро ; Львів ; Одеса ; Харків, 2022. 58 с.

б. Будяченко О. М. Досвід проведення лекційних занять із дисциплін кримінально-правового циклу для здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 504 с.

ОСУЧАСНЕННЯ СУТНІСНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Гузенко О. П.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
та економічної безпеки факультету № 4
Донецький державний університет внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна*

В умовах сьогодення суттєво змінюються вимоги до розвитку вищої освіти, котра стикається з рядом проблематичних аспектів породжених як позитивними, так і негативними факторами впливу. З одного боку, вища освіта потерпає від впливу активних воєнних дій, котрі розв'язано повномасштабним вторгненням російської федерації на територію нашої країни, з іншого боку, її розвиток відбувається в напрямі реалізації компетентної парадигми, інтеграції в європейський освітній простір, що передбачає розробку та впровадження інноваційних освітніх систем і технологій, розвитку та формування інноваційної компетентності сучасного викладача вищої школи. Очевидним є необхідність зміни світогляду всіх учасників освітнього процесу, розуміння доцільності введення в освітній процес сучасних інноваційних технологій незалежного від напрямку отримання спеціальності для майбутнього розвитку. У певній мірі лідерську позицію при вирішенні даного питання має проявити викладач вищої школи, котрий забезпечує впровадження в освітній процес напрацьованих компетентностей, серед яких одне з провідних місць належить умінню адаптувати вже існуючі способи та прийоми інноваційного змісту.

Чисельна кількість наукових праць, проведених монографічних та дисертаційних досліджень вказує на те, що поставлена проблема є доволі актуальною та потребує постійного переосмислення науковою спільнотою з позиції осучаснення окремих аспектів її вирішення. Як правило, вчені у своїх дослідженнях звужують поставлену проблему до рівня предмету вивчення, що забезпечує більш предметне розуміння напрямків її вирішення. Проте на даний час гостро постало питання не лише підвищення рівня вищої освіти, а й посилення роботи над змістовністю професійної компетенції викладача вищої школи на основі інноваційної складової. До складу науковців, які торкалися питань саме інноваційної компетентності варто віднести таких як А.О. Криворотько, Л.І. Нічуговська, Л.М. Ніколенко [1], С.В. Кириленко [2], А.А. Сбруєва [3], Л.Ф. Каськова, О.С. Павленкова, Л.І. Амосова, Ю.І. Солошенко[4], О. Проценко та С. Юрочко [5] та інші.. Аналіз наукового доробку вчених показує, що мають місце доволі змістовні шляхи вирішення поставленої проблеми, проте обмежено розкрито сутнісний зміст інноваційної компетенції викладача сучасної вищої школи.

Враховуючи напрямок дослідження доцільно звернутися до розгляду понятійної категорії «інноваційна компетентність» з позиції існуючих наукових доробок. У більшості випадків як понятійну категорію «інноваційна компетентність» визначають як досягнення викладачем вищої школи певного рівня особистісного та професійного проявів майстерності в його інноваційної діяльності. Іншими словами, результат теоретичної і практичної готовності викладача вищої школи до здійснення професійної діяльності з використанням ефективних нововведень.

Проведені дослідження засвідчили наявність чотирьох підходів до розгляду змісту і структури інноваційної компетентності:

- по-перше, функціональний підхід, пов'язаний з практикою побудови та організації освітнього процесу з урахуванням інноваційних способів і прийомів викладання матеріалу здобувачам та здобувачкам вищої освіти. Такому підходу характерно розуміння понятійну категорію «інноваційна компетентність» через складові сегменти, що характеризують готовності до інноваційної діяльності, самоосвіти через опанування досвіду інноваційних технологій у вищій освіті та напрацювання певних навиків адаптування існуючих інноваційних підходів іншими закладами в освітянській сфері;

- по-друге, особистісний підхід, що визначають інноваційну компетентність викладача вищої школи як інструмент саморозвитку особистості;

– по-третє, культурологічний підхід, який передбачає розуміння інноваційної компетентності викладача вищої школи як складний комплекс, що складається з оволодіння професійною та іншими видами культури, культурою самостійної роботи над собою, з метою напрацювання професійних навичок в системі вищої освіти;

– по-четверте, віртуальний підхід дозволяє трактувати «інноваційну компетентність» як систему організації віртуального освітнього середовища, створеного на базі використання можливостей локальних, корпоративних і глобальних комп'ютерних мереж.

Уважаємо, що кожен підхід до трактування інноваційної компетентності викладача вищої школи має право на існування так, як у сукупності вони розширюють напрямки роботи викладача, з метою постійного вдосконалення свого професійного рівня.

На нашу думку, трактування поняття «інноваційна компетентність викладача вищої школи» доцільно розуміти як систему накопичення певних професійних способів та прийомів ведення освітнього циклу, котра має за основу опанування інструментів інноваційного методу в контексті опрацювання та подання навчального матеріалу здобувачам та здобувачкам вищої освіти, а, на цій основі отримання особистісного та професійного рівня викладацької майстерності.

Підсумовуючи викладене слід зазначити, правильне розуміння сутнісного змісту понятійної категорії «інноваційна компетентність викладача вищої школи», сприятиме не лише підвищенню професійного рівня викладача, а й створить умови для підвищення результативності його роботи. Наслідком таких подій стане формування новітніх підходів до викладання навчального матеріалу, що в майбутньому призведе до певного рівня покращення результативності роботи здобувачів та здобувачок вищої освіти.

Література:

1. Інноваційна педагогічна діяльність як чинник формування життєтворчої компетентності здобувача освіти : моногр. / [Нічуговська Л. І., Ніколенко Л. М. та ін.] ; уклад. : Криворотько А. О. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2022. 484 с.

2. Кириленко С. В. Інноваційна компетентність – важлива складова педагогічної діяльності сучасного вчителя. *Молодий вчений*. 2023. № 6(118). С. 42–46.

3. Сбруєва А. А. Трансформація місії університету в умовах суспільства знань. *Теорії та технології інноваційного розвитку вищої освіти: глобальний і регіональний контексти* : монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. С. 72–84.

4. Сучасні професійні компетентності педагога вищої школи / Л. Ф. Каськова, О. С. Павленкова, Л. І. Амосова, Ю. І. Солошенко : зб. статей VII міжн. наук.-практ. конф. «Актуальні питання логістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи» (м. Полтава, 24–25 листопада 2022 р.). Полтава, 2022. С. 101–103.

5. Проценко О., Юрочко С. Інноваційна компетентність педагога: зміст і структура. *Молодь і ринок*. 2015. № 5 (124). С. 51–55.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Дельгас К. О.

*асистент кафедри англійської мови в судновій енергетиці
Херсонська державна морська академія
м. Херсон, Україна*

Сучасна освіта вимагає постійного вдосконалення методів викладання, особливо у вищій школі, де підготовка спеціалістів потребує високого рівня знань та навичок. Викладання англійської мови не є винятком, і з впровадженням цифрових технологій з'явилися нові можливості для підвищення ефективності навчального процесу.

Інтерактивні навчальні платформи та ресурси. Одним з ключових аспектів інноваційних методів є використання інтерактивних навчальних платформ, таких як Moodle, та Google Classroom. Ці платформи дозволяють створювати інтерактивні уроки, які включають відео, аудіо, тести та завдання для самостійної роботи студентів. Використання таких ресурсів сприяє покращенню розуміння матеріалу та активному залученню студентів до навчального процесу [1, с. 45].

Віртуальні навчальні середовища. Використання віртуальних середовищ, таких як Second Life або віртуальні лабораторії, дозволяє студентам взаємодіяти у симульованих ситуаціях, які максимально наближені до реальних. Це сприяє розвитку мовленнєвих навичок та кращому засвоєнню матеріалу [2, с. 30].

Мобільні додатки. Використання мобільних додатків для вивчення англійської мови, таких як Duolingo, Babbel, Memrise, дозволяє студентам навчатися в будь-який час та в будь-якому місці. Ці додатки

пропонують різноманітні завдання, від словникових вправ до інтерактивних ігор, що сприяє підтримці мотивації студентів [3, с. 12].

Соціальні мережі. Використання соціальних мереж, таких як Facebook, Twitter або Instagram, для створення навчальних груп дозволяє студентам обмінюватися знаннями, спілкуватися з носіями мови та брати участь у різноманітних мовних проектах. Це сприяє покращенню навичок спілкування та розширенню лексичного запасу [4, с. 78].

Мультимедійні ресурси. Включення до навчального процесу відео та аудіоматеріалів (YouTube, TED Talks, подкасти) значно підвищує зацікавленість студентів та допомагає краще розуміти та засвоювати матеріал. Такі ресурси дозволяють студентам почути різні акценти та варіанти вимови англійської мови [5, с. 65].

Персоналізоване навчання. Цифрові технології дозволяють створювати персоналізовані навчальні плани для кожного студента, враховуючи його індивідуальні потреби та рівень знань. Це забезпечує більш ефективне та гнучке навчання, яке відповідає сучасним вимогам [6, с. 34].

Таким чином, інтеграція цифрових технологій у викладання англійської мови у вищій школі відкриває нові можливості для покращення ефективності навчального процесу, підвищення мотивації студентів та розвитку їхніх навичок. Важливо продовжувати дослідження та впроваджувати нові методи, щоб забезпечити високу якість освіти.

Література:

1. Ivanov I. I. Інтерактивні платформи у викладанні іноземних мов. *Вісник Національного університету*. 2020. № 3. С. 45–50.
2. Petrova P.P. Використання віртуальних середовищ у навчальному процесі. *Сучасні технології освіти*. 2021. №1. С. 30–36.
3. Sidorov S.S. Мобільні додатки для вивчення англійської мови. *Мовні інновації*. 2019. № 4. С. 12–18.
4. Kuzmenko K.K. Соціальні мережі у навчанні іноземних мов. *Педагогічні науки*. 2018. № 2. С. 78–83.
5. Shevchenko T.G. Мультимедійні ресурси у викладанні англійської мови. *Філологічні студії*. 2022. № 5. С. 65–70.
6. Zakharova Z.Z. Персоналізоване навчання у вищій школі. *Інновації в освіті*. 2023. № 6. С. 34–40.

THE ESSENCE AND CONCEPT OF PRAGMATIC TRANSFORMATIONS IN INTERPRETING

Dobrovolska S. R.

*Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at the Department
of Foreign Languages and Translation Studies
Lviv State University of Life Safety
Lviv, Ukraine*

The term “pragmatics” (from the Greek *πράγμα* – “business,” “action”) was introduced into science in the late 30s of the 20th century by C. Morris, the founder of semiotics – the general theory of signs [4]. The separation and formation of pragmatics as a field of research began thanks to the ideas of C. S. Peirce, which Morris used to divide semiotics into semantics – the study of the relation of signs to objects, syntax – the study of inter-sign relations, and pragmatics – the study of the relation of signs to speakers. Thus, pragmatics studies the functioning of symbols in real-life communication processes. C. Morris writes: “Since the interpreters of most (and perhaps all) signs are living organisms, a sufficient characterization of pragmatics would be to indicate that it deals with the biotic aspects of semiosis, in other words, with all the psychological, biological, and sociological phenomena observed during the functioning of signs” [4, p. 63]. The 70s of the 20th century were a period of fruitful work in the development of many concepts of syntactic semantics [7, p. 295]. The potential of syntactic semantics is growing due to the inclusion of the pragmatic aspect, namely the communicative purpose. Before the irreversible separation of linguistic pragmatics into a separate field of research, it was noted that pragmatics has no clear boundaries, it was understood as “a field of research in semiotics and linguistics that studies the functioning of language signs in language.” The problems that were studied within its framework included those that are interconnected with the perceiving subject and their interaction in communication.

Over time, the attention of scientists is shifting from the problems of language functioning to the problems of the autonomy of linguistic means from those who speak the language [4, p. 35]. Nowadays, when the relationship between a linguistic sign and the person who uses it is studied, we should talk about a trend in linguistics called *pragmalinguistics* (or, as an equivalent concept, *linguistic pragmatics*). Thus, *pragmalinguistics* is a relatively new field of knowledge at the intersection of linguistics, psychology, and philosophy. It emerges as one of the branches in actual

pragmatics and can be understood as a linguistic section of pragmatics or as a pragmatic aspect of linguistics [6, p. 10]. Sometimes they talk about linguistic pragmatics [7, p. 26]. Thus, according to I. P. Susov, the field of pragmalinguistics is the linguistics that establishes connections between lexical units and the context in which they are used. The context should be understood as "...a certain communicative and pragmatic space" that determines the interaction between the speaker and the listener, the writer and the reader. It should also be noted that such a communicative and pragmatic space can be characterized by the place and time of the act of communication [2, p. 11].

It should also be noted that pragmatic linguistics is interested in the problem of the linguistic influence of communication participants on each other. Participants in the process of communication directly influence each other, while realizing their plans and achieving their goals and desired results. The goals pursued by the participants can be, according to F.S. Batsevich, direct, or direct, indirect and hidden [1, p. 36]. Direct (immediate) influence is manifested if the participant who provides information does not unconsciously make a choice of language means in order to achieve the expected results. This choice is carefully analyzed and considered. The recipient of the information, in turn, records this choice in his or her mind. A covert action occurs when the choice of language units is not realized by both participants in the communication process. For pragmalinguistics, an important task is to explain and describe the cause-and-effect relationships of human behavior in the process of language production on another participant in a dialog. The central position in pragmatic research is occupied by a person as a subject of language activity. Any utterance an autonomous sentence, a cue in a dialog, or a connected text – correlates with the speaker [6, p. 47]. Thus, in order to understand the subject of study of pragmalinguistics, we should turn to the content that linguists put into the term "pragmatics". At the moment of communication, an active participant in the dialogue plays the role of a certain idealized, abstract figure with all its inherent psychological and social characteristics, because as a person, he or she demonstrates one or more of his or her own social functions and psychological characteristics, depending on the real situation in which the interaction takes place. At the same time, in order to interpret a remark, one should pay attention to the identity of the addressee of the message, i.e. the second participant in the dialog. The addressee of the message is presented in the process of interaction in one of his/her public functions. Thus, the statement should be perceived not only with an emphasis on these specific parameters, but also on the productive realization of language interaction, so that the

parameters of the initiator of the message and its addressee are interrelated [7, p. 49].

For the correct interpretation of a speech act, one should pay attention to the personal meaning put by the initiator in the speech message, taking into account the circumstances of communication. The imposition of extralinguistic factors on the analysis of the participants' language interaction (social status, upbringing, education, personal experience, age, relationships they have with each other, etc.) helps to identify the communicative goal and correct interpretation of the meaning of the speech act. Within the framework of the linguistic pragmatic aspect of interaction, the principles of influence of the verbal form of communication on the behavior of an individual are also studied. This influence can be realized both in the physical and intellectual spheres [5, p. 175].

The description of the subject matter of this science is based on the idea of linguistic pragmatics as a branch of linguistics that studies the relationship between signs and the person who forms, receives, and analyzes them. Pragmatics of linguistics studies signs in relation to those who use them, and language reveals the properties of the sign system. Thus, to summarize, pragmatics should be understood as a branch of linguistics that studies language signs and their impact on those who produce, receive and interpret them [3, p. 19]. Summarizing all of the above, we note that linguistic pragmatics is a science that studies the most optimal choice of language tools and their functions: 1) reflection of the speaker's intention; 2) clear reproduction of the contextual meaning of the statement; 3) mental definition of the unexpressed, which is regulated by the amount of general knowledge.

In the field of linguistics, the term "pragmatics" is not limited to the concept of pragmatic meanings of language units. This term is much broader and includes those tasks that are inextricably linked to different levels of understanding and awareness of any language units and linguistic works by the participants of the communication process. The latter are interpreted differently by the participants of the communication process. Pragmatics is the influence on the process and result of translation of the requirements to reproduce the pragmatic potential of the original and attempts to ensure the expected and desired impact on the recipient of information. It should be noted that, according to this definition, it is possible to define a chain of processes that are in a sequential order and, as a result, provide for a certain result. Let's consider this chain: reproduction of the source text's pragmapotential → expected effect on the recipient of the translated text in the course of a communication act → understanding and evaluation, in other words, perception, by the recipient of the translated text.

Based on this definition, it should be noted that pragmatics is concerned with a wide range of issues: 1. studying the relationship between a language

sign and its decoders (communicating and perceiving); 2. studying the influence of context and extralinguistic factors on the participants of the dialogue; 3. choosing the most effective language means, increasing the effectiveness of the communicators' influence on each other; 4. analyzing the implementation of the initiator's intentions in speech acts.

Bibliography:

1. Batsevych F. S. Sense: the essence and spheres of manifestation in language. *Visnyk of Lviv Univ. Ser. philol.* 2004. 34. PART 1. Pp. 346–353.

2. Bilas A. A. On the issue of translation of units of reduced colloquial speech. *Language and culture.* Kyiv : 2013. Pp. 415–422.

3. Bohdan S. Speech etiquette of Ukrainians: traditions and modernity. K. : Ridna mahozyka, 1998. 475 p.

4. Austin J. L. (1962). *How to do things with words.* London, Oxford University Press.

5. Catford J. C. *A Linguistic Theory of Translation.* Oxford : Oxford University Press, 1965. 190 p.

6. Nord C. *Text Analysis in Translation,* Amsterdam Philadelphia : Rodopi First edition, 2005. 430 p.

7. Sanders J. *Adaptation and Appropriation.* London; New York : Routledge, 2006. 140 p.

TEACHER AS A COACH IN THE LEARNING PROCESS

Zhukova A. R.

PhD in Education, Pedagogical Sciences,

Lecturer at the Department of Foreign Languages and Military Translation

National Army Academy named after Hetman Petro Sahaidachny

Lviv, Ukraine

Given the dynamism of life processes, the tremendous increase in information flows, the rise of professional mobility, and the active introduction of market mechanisms in modern society, there is a need to form a new generation of individuals who will be able to live and work in new conditions [5, p. 106]. Obviously, at the present stage, it is no longer enough to get an education and become a specialist in the chosen field, but to continuously replenish one's knowledge, improve skills, and constantly develop. In other words, time dictates the need for educational institutions

to form leaders who have well-developed leadership qualities, are able to quickly adapt to changing environmental conditions, are able to find effective solutions in any life and professional situations, etc. The key role in these processes belongs to the teacher, since it is teachers who have a significant impact on the personal and professional development of students, including the formation of their leadership competencies.

The analysis of publications and scientific developments on the research topic has shown that the problem of leadership and the formation of leadership competencies in students is not new in the scientific literature. Various aspects of this issue are presented in the researches of a large number of domestic researchers, in particular in the works of such modern scholars as T.R. Gumennikova [2] T.A. Borova [1], S.M. Romanova [8], O.F. Palamarchuk, Y.A. Skyba [7], and others. However, despite the existence of a significant number of scientific works, the problem of the role of the teacher as a coach in the process of forming leadership competencies in students is currently under-researched and needs to be considered, generalised and addressed.

In the field of education, coaching is one of the innovative technologies, as this is a new direction in education. Coaching is about achieving the goal as quickly as possible by activating the necessary abilities and improving new skills of students. Both the term and the concept of coaching were borrowed by Ukrainian educators from Western scientific discourse, but even in the primary sources, this topic is poorly understood and insufficiently developed [4, p. 18].

The term "coaching" refers to a doctrine that has emerged at the intersection of management, psychology, logic, philosophy and life experience. In addition, coaching is a process aimed at achieving goals in various areas of life. Since the second half of the nineteenth century, English students began to use the term to refer to private tutors, and at the end of the nineteenth century this definition entered the sports lexicon and was used as the name of a coach who helps to use all internal resources and rise to the next level. Later, the term "coaching" began to be used to refer to any activity related to instruction, mentoring and counselling [1, p. 20].

Modern Ukrainian scholars express different opinions about the role of the teacher in the coaching process. For example, S.M. Romanova is convinced that the teacher acts more as a partner who helps to identify challenges and obstacles, as well as analyses opportunities and chooses actions [8, p. 83]. O.O. Nezhynska argues that the teacher is a leading element that has professional competence and a responsible attitude towards the student [6, p. 185–186]. As we can see, both researchers emphasise the importance of partnerships, responsibility for the results during coaching and

a conscious attitude to the process. In their opinion, these elements are essential for effective coaching in education.

A. Muzenda emphasised that only a teacher with a high level of leadership competence is capable of a special transformation of knowledge, which leads to better learning of educational material by students [12]. According to A. Akiri and his colleagues, a teacher with a high level of leadership competence is able to find an individual approach to students [1]. A. Adediwura concluded that it is the teacher's leadership competence that contributes to the formation of professional competence in students.

As practice shows, very good results in the development of leadership competencies in students can be achieved only if there is a good role model in the person of a teacher. A modern teacher must not only know his or her subject perfectly, but also be able to unite the audience and provide a vector of development along which students will move. He or she must be a role model so that students want to imitate his or her actions. Such a teacher should be able to contribute to the work of others by identifying key problems and finding creative solutions to these problems [2, p. 528].

As a coach, the teacher should perceive and respect the manifestations of the uniqueness of future professionals and, if necessary, help in its development, as it is known that leaders must have it. He or she must also have a thorough knowledge of fundamental knowledge of leadership, psychology, pedagogy and the ability to apply it effectively and pass it on to students. Students under the guidance of a teacher-coach are confident in their abilities and work independently in the classroom with interest and high commitment. At the same time, the teacher-coach creates special conditions aimed at unlocking the personal potential of students in order to achieve meaningful goals at the optimal time in a certain direction.

Thus, the study makes it possible to conclude that at the present stage, the task of teachers is not only the process of professional training of students, but also the formation of leaders, creative and creative individuals capable of realising their own potential and ready to act decisively in constantly changing conditions. Coaching and coaching technologies in the process of forming leadership competences in students can help to solve this problem. Coaching triggers the processes that enable teachers and students to deeply understand their life goals, reveal their leadership potential and develop leadership skills. A teacher as a coach has leadership behaviour and carries out relevant activities, possesses leadership qualities, a system of goals, attitudes and values, and adheres to moral and ethical principles. A teacher as a coach is a leader and helps students become leaders, activates their learning and cognitive activities, enhances their motivation, educates them, encourages self-education and self-

development, and increases their level of responsibility. The prospect of further research is to understand and study in more detail the phenomenon of coaching as one that forms personalities-leaders who are able to reflect, apply the acquired intellectual and personal potential independently and effectively carry out their activities for the benefit of society and the state.

Bibliography:

1. Borova T.A. Theoretical foundations of adaptive management of professional development of scientific and pedagogical staff of a higher educational institution : a monograph. Kharkiv : SMIT, 2019. 381 c.

10. Adediwura A. A., Tayo T. Perceptions of Teacher Knowledge, Attitude and Teaching Skills as Predictor of Academic Performance in Nigerian Secondary Schools. *Educational Research and Review*. 2007. 2(7). P. 165–171.

11. Akiri A. A., Ugborugbo N. M. An Examination of Genders Influence on Teachers productivity in Secondary Schools. *J. Soc. Sci.* 2008. 17(3). P. 185–191.

12. Muzenda A. Lecturers' Competences and Students' Academic Performance. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*. Vol. 3, Issue. 1, 2013. P. 6–13.

2. Gumennikova T. R. Development of leadership potential of future specialists in navigation and ship management in the conditions of professional training as a sign of student-centred approach. *Bulletin of Science and Education*. 2023. № 10(16). C. 521–534.

3. Zelenska L. Formation of soft skills in future teachers in the process of teaching the discipline "Coaching Technologies in Education". *Theory and practice of social systems management*. 2021. № 4. C. 59–68.

4. Likhitska L., Starovoi L. Coaching technologies as a response to modern requirements of educational technologies development in the process of forming research competence of future doctors of philosophy. *Scientific notes of Mykhailo Kotsiubynskyi VDPU. Series: Pedagogy and Psychology*. 2021. № 68. C. 16–22.

5. Nedilko R.V., Bezkorovaina U.Y., Tverda I.I. Pedagogical coaching in the development of managerial competence of HEIs managers. *Perspectives and innovations of science. Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine"*. 2022. № 11(16). C. 105–113.

6. Nezhynska O.O., Tymenko V.M. Coaching as an instrument of social and psychological assistance to the client. *Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 11: Social work. Social pedagogy*. 2017. Issue 23. C. 182–187.

7. Palamarchuk O. F., Skiba Y. A. The role of the teacher in the development of student leadership qualities. *Scientific Notes of Vinnytsia*

Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Theory and methods of teaching natural sciences. 2023. № 5. С. 110–118.

8. Romanova S. M. Coaching as a new technology in vocational education. *Bulletin of the National Aviation University. Series : Pedagogy. Psychology.* 2010. Issue 3. С. 83–86.

9. Shlichenko Y. Pedagogical aspects of forming leadership competence of future foreign language teachers. *Young scientist.* 2022. № 4.1(104.1). С. 72–75.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ В КАР'ЄРІ ДОСЛІДНИКІВ-ПОЧАТКІВЦІВ

Задорожний О. С.

доктор медичних наук,

старший науковий співробітник

*ДУ «Інститут очних хвороб та тканинної терапії ім. В. П. Філатова
Національної академії медичних наук України»*

м. Одеса, Україна

Досягнення успіху в сьогоднішньому науковому середовищі пред'являє конкуруючі вимоги до дослідників-початківців. Дослідники часто визначають успіх за допомогою традиційних показників, включаючи кількість опублікованих статей, імпаکت-фактори журналів, індекс Хірша, загальну кількість цитувань та обсяг отриманого фінансування [1, с. 10]. У той час, коли відтворюваність наукових результатів викликає велику стурбованість, очікування щодо дослідницьких навичок молодих вчених стають ще вищими. Спроба самостійно зорієнтуватися в таких умовах може виявитися непосильною, особливо на початку наукової кар'єри [2, с. 212]. З іншого боку, ранні етапи академічної кар'єри – це час стрімкого особистісного та професійного зростання. На цьому шляху дослідники-початківці повинні навчитись розвивати власні дослідні цілі та ідеї, поступово переходячи від ідей, закладених їх науковими наставниками, до реалізації власних дослідницьких проєктів [3, с. 78].

Для дослідників-початківців важливо розуміння того, в якому напрямку вони хочуть, щоб їх дослідження та кар'єра рухалися, і чим вони хочуть стати відомими. Таке розуміння є ключовим для прийняття рішень, включаючи те, які лабораторії шукати для співпраці та можливостей працевлаштування або на які гранти подавати заявку.

Для управління науковою кар'єрою вченого-початківця необхідні: розробка чіткого бачення та планування невеликих кроків для досягнення кінцевих цілей; управління завданнями пов'язаними з довгостроковим професійним розвитком, здоров'ям, побудовою зв'язків; делегування завдань, які не потрібно виконувати самостійно; та можливість впровадження стратегій продуктивності. Зазвичай досягаються лише чітко визначені, вимірні та обмежені за часом цілі [4, с. 46]. Більше того, надмірний тиск на цілі може призвести до підвищеного стресу, каскаду помилок, зволікання та неоптимальної продуктивності [2, с. 212].

Хороші наставники є одним із найважливіших інструментів для налагодження зв'язків та загального успіху в кар'єрі [5, с. 906]. Конструктивна критика дає змогу поліпшення.

Досліднику-початківцю потрібно прагнути до збільшення видимості, яке означає наскільки відомий вчений у своїй установі чи галузі досліджень. Цей аспект складається з двох компонентів: популярність імені вченого і його зв'язок з певною сферою наукової діяльності та встановлення зв'язків з іншими дослідниками. Розвиток основної компетенції дозволяє молодому вченому виділитися у дослідницькій спільноті та розвивати навколо неї особистий бренд. Проведення дослідження та публікація статті – це лише перша частина шляху до поширення отриманих результатів. Важливо зробити так, щоб інші дослідники та зацікавлені сторони знали про цю роботу [6, с. 270]. Інтернет-присутність дуже важлива для дослідників на всіх етапах кар'єри. Для запрошення рецензентів, експертів або доповідачів інтернет-пошук часто є основним способом вибору. Сторінки профілів інституційних дослідників, які надають зведення дослідницьких інтересів, і зовнішні сайти (ORCID, ResearchGate, Google Scholar), які надають актуальні записи публікацій або дослідницьких профілів, є ключем до цього. Розміщення препринтів рукописів та заохочення наукової спільноти коментувати їх перед відправкою до журналів, що рецензуються, сприяє прихильності дослідника до відкритої науки, що в довгостроковій перспективі також буде винагороджено. Статті, яким передують препринти, зазвичай краще цитуються, ніж оригінальні матеріали, а кількість онлайн-уваги тісно пов'язана з імпаکت-фактором обраного журналу.

Невдачі є невід'ємною частиною науки і не повинні сприйматися молодими вченими особисто. Потрібно розглядати невеликі невдачі як уроки та можливості для зростання.

Таким чином, хоча наукова кар'єра може бути сповнена перешкод, вона дає унікальні можливості для самореалізації молодого вченого. Незалежно від напрямку кар'єри, ключові концепції можуть бути

корисними, щоб допомогти досліднику-початківцю орієнтуватися у своїй кар'єрі та управляти єю. Самостійне управління кар'єрою може підвищити впевненість молодого вченого та почуття контролю, що є необхідними умовами досягнення успіху.

Література:

1. Moher D., Naudet F., Cristea I. A., Miedema F., Ioannidis J. P. A., Goodman S. N. Assessing scientists for hiring, promotion, and tenure. *PLoS Biol.* 2018. Vol. 16 (3). P. e2004089.

2. Bielczyk N. Z., Ando A., Badhwar A., Caldinelli C., Gao M., Haugg A. Effective Self-Management for Early Career Researchers in the Natural and Life Sciences. *Neuron.* 2020. Vol. 106(2). P. 212–217.

3. Fisher J. J., James J. L. Know the game: Insights to help early career researchers successfully navigate academia. *Placenta.* 2022. Vol. 125. P. 78–83.

4. Raia A.P. Goal Setting and Self-Control: An Empirical Study. *J. Manag. Stud.* 1965. Vol. 2. P. 34–53.

5. Solem M. N., Foote K. E. Concerns, attitudes, and abilities of early career geography faculty. *Annals of the Association of American Geographers.* 2004. Vol. 94(4). P. 889–912.

6. Marín-González E., Malmusi D., Camprubí L., Borrell C. The Role of Dissemination as a Fundamental Part of a Research Project: Lessons Learned From SOPHIE. *International Journal of Health Services.* 2017. Vol. 47(2). P. 258–276.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MASTERING A FOREIGN LANGUAGE: A NEW ERA OF EFFECTIVE EDUCATION

Zakhutska O. V.

*PhD: Doctor of Arts in Linguistics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

In today's fast-paced, technologically advanced world, learning and teaching foreign languages cannot afford to fall behind. Artificial Intelligence (AI) has unlocked a new realm of possibilities, making the learning process more effective, enjoyable, and tailored to individual specifics.

One of the key strengths of AI is its ability to customize learning programs according to the unique needs of each student, revolutionizing the way linguistic knowledge is acquired. AI offers opportunities to use educational programs that match a student's level of proficiency, learning style, goals, and learning pace precisely to their needs. This eliminates concerns about the material being too fast or too slow – AI adjusts to each individual's pace.

Advanced mobile applications bring daily exercises, quizzes, and opportunities to converse with advanced chatbots in a foreign language, providing an outstanding way to practice in realistic scenarios. Certain chatbots are designed to teach foreign languages via platforms like Messenger. Before starting a conversation, the chatbot assesses the user's language proficiency level and interests. This helps customize interactions to match the user's level and engage in text-based conversations for effective learning.

AI can also assess and analyze a student's pronunciation and grammatical accuracy, delivering valuable feedback and corrections to perfect accent and intonation. Some publishers have already integrated online textbooks with a Speaking Practice feature. After finishing a specific section of the online textbook, students can enter into a conversation with AI, which asks questions about the lesson and verifies the linguistic accuracy of their responses.

By utilizing modern and interactive Augmented Reality (AR) and Virtual Reality (VR) platforms, students can enter virtual environments to practice realistic communication situations interactively. Using special VR goggles or smartphone apps, learners can immerse themselves in virtual spaces that simulate everyday situations. For instance, someone learning English might find themselves in a virtual London café, ordering coffee and chatting with a virtual barista. Such setups allow practice in various scenarios like phone conversations, business meetings, traveling, or shopping by participating in interactive scenarios requiring the use of a foreign language.

Virtual Reality creates entirely new settings for learners, helping them escape their real surroundings and focus fully on learning. Augmented Reality blends virtual elements with the real environment, creating a seamless interaction where learning appears to happen around the user.

AI enables the tracking of learning progress and generates personalized reports, helping to pinpoint areas that need extra attention. A significant advantage of AI in this context is its ability to collect and analyze large volumes of data. AI systems track not only completion of exercises or tests but meticulously analyze performance in every aspect of learning, including vocabulary, grammar, and conversational skills. This in-depth analysis yields comprehensive insights into each learner's strengths and weaknesses.

In today's interconnected global society, proficiency in multiple foreign languages is not only prestigious but also a practical necessity. AI offers groundbreaking tools that enable the learning of multiple languages simultaneously, thus opening the fascinating world of multilingual learning to students. Ambitious learners can use AI to study several languages at once, gaining not only the ability to understand different cultures but also developing universal skills. Each language introduces not only vocabulary and grammar but also cultural and social contexts. AI helps learners understand not just words, but their meanings and uses in specific contexts, enriching their global perception.

AI aids in comprehending words and phrases by providing contextual meaning, helping to understand their application in various situations. Additionally, AI can clarify complex grammar points by generating countless examples demonstrating specific topics. It can also prepare relevant exercises, evaluate them, and explain the mistakes made by students.

Leverage the power of AI, individuals can tailor their learning schedule to suit their personal timetable, learning at any time – day or night. This flexibility allows learners to choose when and what they want to study. However, this requires a high degree of self-motivation. Without a teacher to provide additional motivation, learning can become irregular and disorderly, potentially leading to ineffective outcomes.

Artificial Intelligence stands out as an incredibly effective tool, supporting learners at every stage of acquiring a foreign language – from initial steps to advanced mastery. This marks a revolution in how we gain new language skills by enabling personalized learning experiences. Students can develop their language abilities at a pace suitable for them, focusing on topics that genuinely interest them. The personalization AI provides makes learning more effective, aligning with each student's unique needs and accelerating the path to language fluency.

However, it is crucial to remember that AI cannot replace the dynamic interaction with a live teacher. A human teacher can inspire students, engage in spontaneous conversations, ensure the learning process remains systematic, and prevent chaos. Combining AI with traditional teaching methods offers the most potent and efficient approach to learning new languages.

Bibliography:

1. Holmes W., Bialik M., Fadel Ch. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Routledge, 2019. 242 p.

2. Schmidt T., Strasser Th. Artificial Intelligence in Foreign Language Learning and Teaching: A CALL for Intelligent Practice. *Anglistik*. Vol. 33. 2022. Issue 1. P. 165–184. DOI <https://doi.org/10.33675/ANGL/2022/1/14>

3. Shevchenko O. M., Ogurtsova O. L. Artificial Intelligence for Language Teaching and Learning. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія*. 2023. № 60. Том 2. С. 99–102. URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v60/part_2/23.pdf

4. Stanley G. *Language Learning with Technology: Ideas for Integrating Technology in the Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020. 250 p.

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Зубкова Л. М.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Харків, Україна

Глобалізовані підходи до освіти набувають все більшого поширення та впливу, формуючи план освітніх реформ та сучасних методів навчання і відображаючи зсув парадигми освіти в бік орієнтації на учня. Освіта, орієнтована на учнів, це модель, яка з'явилася на початку двадцятого століття, щоб сформувати нове розуміння навчання і прокласти шлях до того, яким має бути викладання і навчання в новому тисячолітті.

Хоча існують різні способи викладання англійської мови як другої мови, їх можна розділити на дві великі категорії: орієнтовані на викладача та орієнтовані на учня. Протягом століть перше було нормою в класах, де вивчалася англійська мова як іноземна, але ситуація поступово змінилася за останні два-три десятиліття, коли Н. Хомський стверджував, що оволодіння мовою може відбуватися не шляхом формування звички, а завдяки деяким вродженим здібностям, які є в людини. З того моменту й дотепер студенти стали розглядатися як активні учасники освітнього процесу, а оволодіння іноземною мовою – як природний когнітивний процес, в якому студенти в кінцевому підсумку несуть відповідальність за своє навчання.

За словами Д. Нанана [3, с. 21], підхід, орієнтований на учня, розглядає оволодіння мовою як процес набуття навичок, а не як сукупність мовних знань і він пов'язаний з деякими специфічними техніками, такими як робота в парах або групах, і вчителі, які дотримуються такого підходу, намагаються залучити учнів до діяльності, основною метою якої є справжнє, автентичне спілкування іноземною мовою. Навчання, орієнтоване на учня, як правило, сприяє індуктивному вивченню мови, учнів не навчають граматичним або іншим правилам безпосередньо, а надають їм самим можливість знаходити або індукувати правила зі свого досвіду використання другої мови. Багато сучасних методистів стверджують, що функція вчителя якраз і полягає в тому, щоб створювати в класі умови, які дозволять учням вчитися, залучаючись до діяльності або виконуючи завдання [2, с. 15].

Студентоцентрикований підхід передбачає, що учень стає активним учасником навчального процесу і бере на себе відповідальність за навчання, тоді як вчитель стає простим посередником у цьому навчанні. Як зазначає А. Маклін [1, с. 17], "навчання є найбільш ефективним, коли сам учень є ініціатором процесу навчання". Такі заняття відбуваються динамічно, і вчителі, які орієнтовані на учнів, намагаються залучити їх до організації та розвитку різних видів діяльності, студентам часто пропонується експериментувати з іноземною мовою, використовуючи її якомога частіше в письмовій та розмовній мові.

Відповідно до підходу, орієнтованого на учня, функція вчителя може стати менш домінуючою, ніж раніше, але не менш важливою. Тому вчителів потрібно навчити деяким новим навичкам, таким як:

1. Навички аналізу потреб для визначення змісту або навчальної програми, які необхідно охопити, і методу, який слід застосовувати в класах. Як говорить Д. Нанан [3, с. 151], "в системі освіти, орієнтованій на учнів, саме вчитель є головним учасником розробки навчальної програми". Аналіз потреб може бути проведений у формі обговорення, контрольного списку або анкети.

2. Навички планування курсу, такі як гнучкість у підході до вивчення мови та адаптованість до потреб учнів та контексту. Розуміння того, як адаптуватися до контексту, в якому вивчається іноземна мова, є обов'язковим для викладачів відповідно до цього підходу. Вчителі повинні забезпечити сприятливі умови для проходження навчання, і тому, чим краще ці умови, тим більш успішним буде процес навчання.

3. Педагогічні навички, такі як емпатія та інтуїція, щоб подолати можливі проблеми, а також щоб перейти від явного до неявного надання інструкцій та від контрольованого до вільного мовлення у межах запропонованої теми. При такому підході вчитель розглядається більшою мірою як фасилітатор процесу навчання. Як стверджує

Адріан Андерхілл [4, с. 251], "робота фасилітатора полягає не в тому, щоб вирішувати, що повинні вивчати учні, а в тому, щоб визначити та створити найважливіші складові психологічного клімату, який допомагає учням вільно вчитися".

Підсумовуючи, можна зазначити, що підхід до викладання, орієнтований на студента, набирає обертів у методології вивчення іноземної мови. Немає сумнівів, що підхід, орієнтований на учня, є практичною та життєздатною альтернативою традиційному підходу. Замість того, щоб заздалегідь пояснювати правила, вчителі, орієнтовані на учнів, намагаються зробити все можливе, щоб допомогти своїм учням самостійно вивчати іноземну мову.

Студентоцентризований підхід у викладанні іноземної мови пропонує стимулюючу, ефективну, хоча і трудомістку альтернативу тим викладачам, які хочуть спробувати щось нове та перспективне, а не йти старим знайомим шляхом.

Література:

1. McLean, A. C. "Destroying the Teacher: the Need for a Learner-centred Teaching". E. T. Forum. 28:3 (1980): 16–19.
2. Murdoch, G. S. "Practising What We Preach -A Trainee -Centred Approach to In-Service Training". E. T. Forum 28:4 (1990): 15–18.
3. Nunan, D. Language Teaching Methodology. New York : Prentice Hall, 1991.
4. Underhill, A. "Process in humanistic education". ELT Journal. 43:4 (1989): 250–256.

ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ СЕГМЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО ПРОФІЛЮ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Кадала В. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
та економічної безпеки факультету № 4
Донецький державний університет внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна*

На даний час у вищій освіті відбуваються доволі помітні зміни, котрі впливають на формування вимог до професійних компетентностей викладацького складу та його підготовленості до впровадження

інноваційних методів навчання. Беззаперечним є той факт, що рівень професійної компетентності викладачів вищої школи тісно пов'язаний з якісним рівнем надання різного виду освітянських послуг. Зазначена взаємодія надає можливість одночасно досягати позитивних результатів у освітянській діяльності. Тобто, з одного боку, постійне підвищення кваліфікаційного рівня викладачів вищої школи забезпечує підвищення активності використання ним в роботі сучасних, інноваційних методів навчання. З іншого боку, у здобувачів та здобувачок вищої освіти з'являється можливість отримання освітніх послуг з урахуванням існуючих інноваційних способів та прийомів ключових положень лекційного та прикладного матеріалу, більш предметного розуміння його сутнісного змісту з розкриттям існуючих проблематичних аспектів адаптації. Таке твердження витікає з напрацьованого досвіду викладання у вищій школі, коли з'являється ряд проблематичних аспектів засвоєння лекційного матеріалу здобувачами та здобувачками вищої освіти, що встановлюється під час оцінювання результатів їх навчання.

Поставлена проблема не є новою та не втрачає своєї актуальності в питаннях розвитку вищої освіти в умовах сьогодення. Обґрунтуванням зазначеного твердження виступають чисельні наукові розробки різного спрямування, котрі торкаються проблематичних аспектів у системі вирішення питань професійно-педагогічного профілю викладачів вищої школи. Окрім того, зазначена проблема доволі часто стає предметом обговорення на наукових дискусійних платформах різного рівня, знаходить відображення в дисертаційних та монографічних дослідженнях, оприлюднюється на фахових наукових конференціях. Серед вчених, які присвятили свої розробки поставленій проблемі варто відзначити доволі змістовні дослідження таких як Г.І. Калінічева, Л.М. Заліток, О.М. Любовець [1], Л. Хоружа, М. Братко, О. Котенко, О. Мельниченко, В. Прошкін [2], В. Луговий, І. Драч, О. Петрос, В. Зінченко [3], Г.Л. Єфремова [4] та ін. Учені виокремили багато підходів щодо формування професійної компетентності викладачів вищої школи, однак потребують більш поглибленого розгляду шляхи вдосконалення професійної компетентності враховуючи аспекти методів інноваційності.

Важливо наголосити на тому, що незважаючи на важкий час для країни, сучасна освіта розвивається в напрямі реалізації компетентнісної парадигми, інтеграції в європейський освітній простір, що передбачає розробку та впровадження інноваційних освітніх систем і технологій, розвитку та формування інноваційної компетентності сучасного викладача вищої школи. Як правило, результативність роботи викладача вищої освіти залежить від вміння опановувати

новітні методи навчання з урахуванням специфіки предметів, котрі обрано для адаптування в учбовому циклі.

Нагадаємо, поняття «інновація» в перекладі з латинської мови означає «оновлення, нововведення або зміна», яке вперше з'явилося в дослідженнях науковців у XIX столітті й означало «введення певних елементів однієї культури в іншу». В свою чергу, понятійна категорія «компетентності» за своїм сутнісним змістом визначається як здатності вирішувати професійні задачі певного визначеного класу, що вимагає наявності реальних знань, умінь, навичок, досвіду. У сукупності дані поняття формують уявлення окремих сегментів інноваційної компетентності сучасного викладача вищої школи.

Як вважає С.В. Кириленко [5, с. 44] понятійна категорія «інноваційна компетентність» представляє собою «систему, що включає спеціальні теоретичні знання з педагогічної інноватики та теорії інноваційної педагогічної діяльності, вміння ефективно застосовувати їх та практичні навички, що забезпечують здійснення педагогом усіх етапів інноваційної діяльності». У зв'язку з цим, доречно звернути увагу на існування інших підходів тлумачення змістовності зазначеної категорії, а саме з позиції:

- системи мотивації, знання, вміння, особисті якості педагога, які сприяють ефективності використання нових освітніх технологій у його роботі;

- системи, до якої включає спеціальні теоретичні знання з педагогічної інноватики та теорії інноваційної педагогічної діяльності, вміння ефективно застосовувати їх та практичні навички.

Звернення до аналітичного звіту дослідницької групи Київського університету імені Бориса Грінченка, котрий був присвячений питанням визначення та діагностика комплексу компетенцій викладачів вищої школи надало змогу встановити [2, с. 23–24] наступне:

- по-перше, що формування інноваційної компетенції залежить від характеру ставлення викладача до швидкоплинних процесів сьогодення у світі в цілому й освіті зокрема залежать відкритість до змін, якість його професійної діяльності та налаштованість на її інноваційний характер тощо;

- по-друге, наявність у викладача вищої школи позитивного ставлення до суспільних трансформацій і освітніх реформ, що сприяє розвитку таких важливих якостей, як гнучкість у професійній діяльності та творча ініціатива.

Беззаперечним є той факт, що сучасним закладам вищої освіти необхідна відповідна робота з педагогічними кадрами за такими напрямками як: підвищення рівня творчості викладачів вищої школи, прагнення їх до пошукової та дослідницької роботи, забезпечення

психологічного супроводу інноваційної педагогічної діяльності, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення

Узагальнюючи вищевикладене можна зробити висновок, що інноваційна компетентність викладача вищої школи виступає доволі впливовим сегментом в системі підвищення якісного рівня освітнього циклу. Постійне вдосконалення її змістовних рис викладача вищої освіти призводить до більш предметного розуміння необхідності впровадження інноваційних компонентів при формуванні майбутнього фахівця певного професійного профілю. Такий підхід спонукатиме викладачів вищої школи до необхідності пошуку найбільш ефективних форм, методів і новітніх практик навчання, які стимулюють активну участь у творчому освітньому процесі, адже нововведення в освіті мають на меті підвищення її якості.

Література:

1. Вища освіта України в контексті цивілізаційних змін та викликів: стан, проблеми, перспективи розвитку: колективна монографія / Г. І. Калінічева, Л. М. Заліток, О. М. Любовець ; за ред. Г. І. Калінічевої. К. : Фенікс. 2020. 400 с.

2. Компетенції викладачів вищої школи в добу змін: діагностика та аналітика : монографія / Л. Хоружа, М. Братко, О. Котенко, О. Мельниченко, В. Прошкін ; за наук. ред. д-ра пед. наук, професора Л. Хоружої. К. : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2018. 92 с.

3. Теоретичні та методичні основи модернізації механізмів підвищення дослідницької спроможності університетів України у контексті імплементації концепції «Відкрита наука» та повоєнного відновлення України як сильної європейської країни : монографія / В. Луговий, І. Драч, О. Петрос, В. Зінченко, та ін. ; за ред. В. Лугового, І. Драч, О. Петрос. К. : Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. 173 с.

4. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / за заг. ред. Г. Л. Єфремової. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 444 с.

5. Кириленко С. В. Інноваційна компетентність – важлива складова педагогічної діяльності сучасного вчителя. *Молодий вчений*. 2023. № 6(118). С.42–46.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Козловська С. Г.

*кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту і адміністрування
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова
м. Черкаси, Україна*

Сучасний етап розвитку освіти характеризується швидким впровадженням цифрових технологій, що докорінно змінюють традиційні підходи до навчання та викладання. Цифрова трансформація освіти стала неминучою реальністю, що відкриває нові горизонти для розвитку навчальних закладів, одночасно створюючи значні виклики для викладачів. В умовах постійних змін, викликаних пандемією COVID-19, що значно прискорила процеси цифровізації, викладачі ЗВО стикаються з необхідністю не лише освоєння нових технологій, але й переосмислення підходів до педагогічної діяльності.

Цей процес включає не лише набуття навичок, необхідних для технічних аспектів роботи з програмним забезпеченням, онлайн-платформами та іншими цифровими засобами, але й потребує глибшого розуміння педагогічних підходів, що забезпечують ефективність викладання в цифровому форматі.

Зокрема, викладачі мають опанувати навички створення інтерактивних навчальних матеріалів, що сприяють активному залученню студентів до процесу навчання. Це передбачає розробку мультимедійних презентацій, відео-лекцій, інтерактивних завдань та використання інструментів для онлайн-тестування. Крім того, важливою є здатність викладача адаптувати традиційні навчальні матеріали для використання в онлайн-форматі, враховуючи особливості дистанційного навчання, такі як необхідність забезпечення зворотного зв'язку та підтримки мотивації студентів.

Педагогічний аспект цифрових компетентностей також включає вміння організовувати та підтримувати ефективну комунікацію зі студентами в умовах дистанційного навчання [1]. Викладачі мають розвивати навички використання різноманітних онлайн-інструментів для проведення відеоконференцій, онлайн-дискусій, а також керування груповими проектами та індивідуальною роботою студентів. Важливою є здатність викладача до гнучкого підходу в навчанні, що дозволяє адаптувати викладання до різних рівнів підготовки студентів і забезпечувати індивідуалізацію навчального процесу.

Цифрові технології здатні суттєво підвищити доступність освіти для різних груп студентів, що є важливим аспектом у контексті забезпечення рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу. Зокрема, використання цифрових інструментів і ресурсів дозволяє подолати багато бар'єрів, особливо, для студентів із порушеннями зору або слуху, а також тих, хто має труднощі з пересуванням або потребує особливих умов навчання.

Завдяки цифровим технологіям навчальні матеріали можна представити в різних форматах, що відповідають потребам різних студентів. Наприклад, аудіокниги та електронні підручники з можливістю зміни розміру шрифту, використання екранних читачів або перекладачів мови жестів для відеолекцій дозволяють студентам із порушеннями зору або слуху брати активну участь у навчальному процесі. Крім того, онлайн-курси та дистанційне навчання відкривають доступ до освіти для студентів, які не можуть відвідувати заняття фізично через здоров'я, географічне розташування або інші вагомні причини.

Це також сприяє розвитку інклюзивного освітнього середовища, де кожен студент, незалежно від своїх особливостей, має можливість здобувати якісну освіту на рівні з іншими. Викладачі та розробники освітніх програм мають враховувати ці аспекти під час створення контенту та організації навчального процесу, забезпечуючи його адаптацію до різних потреб студентів.

Цифровізація освіти, попри свої численні переваги, також ставить перед викладачами низку етичних викликів, які потребують ретельного аналізу та відповідального підходу. Одним із ключових аспектів є питання конфіденційності даних. У сучасному освітньому процесі дедалі більше інформації про студентів збирають, зберігають та обробляють у цифровому форматі, що підвищує ризик її витоку або неправомірного використання. Викладачі й освітні установи мають забезпечити умови, в яких така інформація залишається захищеною й використовується винятково в освітніх цілях. При цьому вкрай необхідно дотримуватися законодавства щодо захисту персональних даних.

Ще однією важливою етичною проблемою є академічна доброчесність. Зростання обсягів цифрового контенту та доступність різних онлайн-ресурсів збільшує можливості порушень академічної етики, таких як плагіат або недобросовісне виконання завдань. Викладачі мають запобігати таким порушенням та активно виховувати у студентів розуміння важливості академічної доброчесності. Це передбачає як використання спеціалізованих програм для перевірки робіт на плагіат, так і розробку завдань, що стимулюють студентів до самостійного критичного мислення та творчого підходу.

Крім того, цифровізація ставить перед викладачами завдання врахування рівня доступу студентів до технологій. Не всі студенти мають однакові технічні можливості, зокрема доступ до високошвидкісного інтернету, сучасних пристроїв або відповідних програмних засобів. Це може створювати нерівні умови для навчання, що суперечить принципам справедливості та рівних можливостей в освіті. Викладачі повинні враховувати ці обмеження та намагатися забезпечити всім студентам доступ до навчальних матеріалів та ресурсів, зокрема шляхом надання альтернативних варіантів завдань або додаткової підтримки для тих, хто її потребує.

Також важливо враховувати етичні аспекти взаємодії між викладачами й студентами в онлайн-середовищі. Збільшення дистанційних комунікацій вимагає нових підходів до збереження професійної етики та підтримки здорових взаємин. Сюди можна зарахувати дотримання конфіденційності під час обговорення особистих або академічних питань, забезпечення прозорості в оцінюванні, а також підтримку етичних норм поведінки в онлайн-спілкуванні.

Тема цифрової трансформації освіти відкриває широкі можливості для дослідження майбутніх тенденцій, які визначатимуть розвиток освітньої сфери найближчими роками. Однією з ключових тенденцій є дедалі активніше використання штучного інтелекту (ШІ) в освіті. ШІ вже сьогодні використовують для персоналізації навчання, аналізу великих обсягів освітніх даних та автоматизації адміністративних процесів. Це дозволяє створювати індивідуальні траєкторії навчання для кожного студента, враховуючи його потреби, рівень підготовки та інтереси. Однак інтеграція ШІ в освіту також ставить нові виклики перед викладачами, зокрема необхідність освоєння технологічних інструментів і розуміння етичних аспектів використання ШІ [2].

Крім того, використання віртуальної та доповненої реальності (VR і AR) обіцяє революційні зміни в методах навчання. Завдяки цим технологіям студенти можуть занурюватися в інтерактивні віртуальні середовища, аби більш глибоко розуміти складні концепції та набувати практичні навички в безпечних умовах.

Одним із прикладів застосування технологій віртуальної та доповненої реальності в освіті є впровадження віртуальних лабораторій. Це – симульовані навчальні середовища, що дозволяють студентам виконувати лабораторні експерименти онлайн і досліджувати різні концепції та теорії, не перебуваючи при цьому у фізичній науковій лабораторії [3]. Викладачі, зі свого боку, мають бути готовими до впровадження цих технологій у навчальний процес, розробляючи відповідні методики та адаптуючи навчальні програми.

Іншою важливою тенденцією є розвиток гібридних моделей навчання, що поєднують традиційне офлайн-навчання з онлайн-інструментами. Такі моделі надають викладачам і студентам більше гнучкості, дозволяючи поєднувати переваги обох підходів [1]. Однак вони також вимагають від викладачів вміння ефективно поєднувати різні формати навчання, організовувати синхронні та асинхронні заняття, а також підтримувати високий рівень взаємодії зі студентами в обох середовищах.

Такі нові технологічні можливості вимагають від викладачів не лише технічної підготовки, але й розвитку нових педагогічних підходів, що дозволять ефективно інтегрувати III, VR, AR та гібридні моделі до навчального процесу. Вони мають бути готовими до постійного навчання та саморозвитку, щоб не відставати від швидкого технологічного прогресу. Крім того, викладачі мають навчитися оцінювати ефективність використання цих технологій, аналізувати їхній вплив на навчальні результати та контролювати їх імплементацію у навчальному процесі з погляду того, аби вони підвищували якість освіти.

Отже, дослідження майбутніх тенденцій в освіті не лише надає змогу прогнозувати, як змінюватиметься освітня система під впливом нових технологій, але й готує викладачів до майбутніх викликів, пов'язаних з інтеграцією таких інновацій до навчального процесу. Це є важливою складовою професійного розвитку викладачів у цифрову еру та дозволяє їм залишатися на передовій сучасної освіти задля забезпечення високого рівня підготовки студентів до реалій майбутнього.

Література:

1. Григорова М. О., Григоров Г. О. Онлайн-освіта та гібридні моделі навчання: адаптація традиційних педагогічних підходів в умовах цифрової трансформації. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2023. № 2. С. 24–30. URL: <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics/article/view/3847/3675> (дата звернення: 17.08.2024).

2. Паламар С., Науменко М. Штучний інтелект в освіті: використання без порушення принципів академічної чесності. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48609/1/Palamar_S_P_Naumenko_M_S_OD_2024.pdf (дата звернення: 17.08.2024).

3. Войцеховська О. О., Литвинюк О. С. Технології доповненої та віртуальної реальності в освіті. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38134/134631.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (дата звернення: 17.08.2024).

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Колеснік Т. В.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного, трудового права
та права соціального забезпечення
Донецький державний університет внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна*

З моменту повномасштабного вторгнення РФ в українському суспільстві відбулися значні зміни, у різних сферах і сфера освіти не є виключенням. Переосмислення пріоритетів та трансформація сучасних умов формують нові вимоги до викладачів закладів вищої освіти – це стосується різних векторів їхньої діяльності, що ставлять нові критерії до формування якісного освітнього середовища. Індикатором якості освіти, який було введено структурною реформою вищої освіти на європейському просторі (Болонський процес), є компетенція. Це складне системне утворення, яке складається із професійних знань, умінь, способів і технік фахової діяльності, сукупності установок та орієнтацій, набутого досвіду, що дає змогу викладачеві досягати високих освітніх результатів. Отже, підвищення якості вищої освіти безпосередньо пов'язане із розвитком персоналу, а саме – компетенцій професорсько-викладацького складу університетів [1, с. 7].

Нормативне визначення поняття «компетентність» закріплене у ст. 1 Закону України «Про освіту» [2], компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Що ж до професійної компетентності педагога, то, на думку вітчизняних і зарубіжних дослідників, вона визначається професійними знаннями й умінями, ціннісними орієнтаціями, мотивами діяльності педагога, його культурою, що дозволяє успішно здійснювати педагогічну діяльність з урахуванням специфіки предмета, що викладається. Відсутність хоча б одного з цих компонентів руйнує всю систему й зменшує ефективність діяльності викладача [3, с. 8]. Принагідно відзначити, що у вітчизняній педагогічній науці сформовані різні підходи до визначення компетенцій та їхньої класифікації. Складність вимірювання компетенцій полягає в тому, що діяльність викладача багатоаспектна. Він виконує дослідницьку, освітню,

проектну, організаційну, оцінювальну, виховну, інноваційну та інші функції [1, с. 9].

Слушною є наукова позиція Деміденко В. В. щодо визначення професійно-педагогічної компетентності викладача – це інтегроване, особистісне утворення, що ґрунтується на професійних і педагогічних знаннях, уміннях, досвіді, професійно значущих особистісних якостях та забезпечує успішність виконання викладацьких функцій у стандартних і не стандартних умовах [4, с. 6]. Аналізуючи професійно-педагогічні компетентності викладача через призму сьогодишніх викликів, що обумовлені як суб'єктивними так і об'єктивними чинниками надзвичайно важливо, щоб викладач значну увагу приділяв культурі професійного педагогічного спілкування, толерантності та акцентував увагу на мовленнєвому етикеті з колегами і здобувачами освіти. Слід констатувати, що кожен чинник виокремлює відповідні критерії яким має відповідати викладач.

По-перше, мати науковий світогляд, ідейність, глибокі знання з педагогіки, психології, інформаційних технологій та впроваджувати інноваційні методики викладання в освітній процес.

По-друге, дотримуватися патріотичних і моральних цінностей в процесі навчання та виховання здобувачів освіти.

По-третє, викладач – це «генератор ідей» він повинен володіти не тільки фундаментальними знаннями (hard skills), а й займатися саморозвитком (soft skills), удосконалювати педагогічну майстерність і професійні компетентності, впроваджувати сучасні моделі Artes Liberales, та постійно підвищувати кваліфікацію.

Резюмуючи викладене слід зазначити, що професійно-педагогічна компетентність викладача є фундаментальною основою результативності освітнього процесу. Сьогодні є багато викликів перед викладачами в організації освітнього процесу та формуванні особистості здобувача освіти, але необхідно знаходити відповідний баланс між функціонально-особистісними і структурно-особистісними ресурсами та всіляко сприяти підвищенню якості освіти відповідно до запитів стейкхолдерів.

Література:

1. Компетенції викладачів вищої школи в добу змін: діагностика та аналітика (за результатами дослідження в Київському університеті імені Бориса Грінченка) / Хоружа Л., Братко М., Котенко О., Мельниченко О., Прошкін В. ; [за наук. ред. д-ра пед. наук, професора Л. Хоружої]. Київ : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2018. 92 с.

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2145-19>

3. Баркасі В. В. Формування професійної компетентності в майбутніх учителів іноземних мов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса. 2004. 21 с.

4. Деміденко, В. В. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу : автореф. дис. канд. пед. наук. 13.00.04. Харків, 2018. 22 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АЛЬТА У ВИЩІЙ ШКОЛІ МУЗИКИ

Комарова І. І.

*Заслужена артистка України,
старший викладач*

*Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової,
концертмейстер групи альтів
Національний одеський філармонійний оркестр
м. Одеса, Україна*

В епоху комп'ютерів, коли високі технології все більше проростають у всі галузі життя людського, в тому числі й емоційні тонкі сфери, музика, "жива" музика, продовжує жити, радувати і знаходити собі нові жанри і форми.

Основна ідея музики була сформульована ще в епоху Бароко: «DOCERE, DELECTARE, MOVERE – вчити, хвилювати і насолоджувати». І зараз це є ідеал для всіх музикантів світу є головним і напрямним.

Композитори складають музику, вкладаючи у неї свої ідеї. Виконавці прислухаються до свого внутрішнього голосу, намагаються проникнути у задум автора та донести його у своєму виконанні. Роль педагога, особливо у вищій музичній школі, незалежно від інструмента, який він викладає, розвивати не тільки технічні навички, а й спробувати в залежності від здібностей студента розкрити перед ним емоційний світ, сенс, нові можливості прочитання тієї чи іншої музики, навчити правильному музичному мисленню, читанню музичної мови, вмісту та глибині. Дати основи осмисленого виконання, а не тільки інтуїтивної, чуттєвої інтерпретації, тому що одноманітність і передбачуваність емоційного виконання без розуміння змісту твору або суха безсердечність не розвивають серця і мозку виконавця і не чепляє чуйного, уважного слухача.

Альт, viola, bratsche – смиренний родоначальник сім'ї віол, найбільше за регістром і тембром наближений до голосу людського, завжди привертав до себе увагу великих композиторів як сольного інструмента. Й. С. Бах, Й. Х. Бах, Гендель, Телеман Хофмайстер, Рола, Стаміц, Паганіні, Берліоз, Барток, Шостакович та багато інших віддавали соліруючий голос цьому інструменту у своїх творах.

На альт переходять, як правило, в юнацькому віці, у старших класах спеціальних музичних шкіл, у музичних коледжах або при вступі до музичних ВУЗів. В цьому є додаткова складність тому що треба навчити студента за п'ять з половиною років багато речей, тощо: новий альтовий ключ, особливостям альтового звуку, більш різноманітній вібрації.

Студент повинен навчитися грати більш потужним звуком, овоїти альтову мензуру, яка часто набагато більше скрипкової і опанувати декількома видами вібрації, яка повинна відповідати більш потужному інструменту.

Поступово потрібно знайомити студента з питаннями музичної агогіки, правильного розподілу дихання та грамотної побудови фраз. Адже будь-який музичний твір – це розповідь, в якій музична фраза будується за принципом мовної фрази. З цим знайомі всі оперні композитори.

Дисципліна, працьовитість, подальший розвиток технічного апарату та творчих здібностей, а також освоєння оригінальних творів різних стилів та жанрів поступово дасть можливість наростити технічний і творчий потенціал для виконання серйозних концертних творів великої форми, поліфонії та віртуозних творів, що в результаті має успішно скласти Державний іспит та подальший успішний творчий шлях молодого музиканта.

Ось шлях, який в ідеалі потрібно намагатися пройти вчителю та учневі за такий короткий часовий відрізок часу.

Література:

1. Кугель М. Музичні Есе. Київ, 2014.

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Конопляник Л. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов і перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

У сучасному світі цифрові технології є невід'ємною частиною освітнього процесу, відкриваючи нові можливості для його оптимізації. Сьогодні вони стають не лише технічним засобом навчання, але й допомагають створити інтерактивне середовище, що відкриває нові можливості для навчання в будь-який час і в будь-якому місці, сприяють проектуванню індивідуальних освітніх траєкторій, дозволяючи перейти від пасивного споживання електронних ресурсів до їх активного створення [3, с. 11].

Вища школа також зазнає впливу цих змін, тому викладачі іноземних мов потребують не лише глибоких знань у своїй галузі, але й високого рівня цифрової компетентності для підвищення ефективності навчального процесу. Конструктивні можливості цифрового середовища суттєво трансформували роль викладача. Замість традиційного транслятора інформації, який здійснював контроль результатів своєї діяльності, викладач нині виконує функції організатора і дизайнера інформаційно-освітнього простору, що стимулює активне залучення здобувачів вищої освіти до навчального процесу [2, с. 52]. Таким чином, цифрове середовище вимагає від сучасного викладача нової ментальності, зміненого сприйняття картини світу, інших підходів і форм взаємодії зі здобувачами освіти [3, с. 11].

У 2023 році була розроблена оновлена версія Рамки цифрової компетентності громадян України (DigComp UA 2.2), в якій *цифрова компетентність* визначається як «впевнене, критичне та відповідальне використання і взаємодія з цифровими технологіями для навчання, роботи та участі в суспільному житті». Вона включає інформаційну грамотність, медіаграмотність, комунікацію, співпрацю, створення цифрового контенту, безпеку (захист персональних даних), а також вміння розв'язувати проблеми та вивчати цифрові технології впродовж життя [4, с. 3]. Створення Рамки сприяло розвитку державної політики та плануванню освітніх ініціатив, спрямованих на покращення цифрових навичок та впровадження ІТ-технологій серед різних груп

населення. Рамка цифрової компетентності для педагогічних і науково-педагогічних працівників є ключовим інструментом для стандартизації та оцінювання їхньої готовності до впровадження цифрових технологій в освітній процес, сприяючи визначенню та розвитку необхідних цифрових навичок серед викладачів, педагогів і провайдерів освітніх послуг [1, с. 170].

Цифрова компетентність викладача є складною динамічною цілісною інтегративною характеристикою особистості, що відображає професійні вміння та досвід у сфері цифрових технологій. Вона формується під впливом цифрового суспільства та розвитку цифрового освітнього простору, який змінює освітню взаємодію всіх її учасників, активно залучає Інтернет, цифрові системи зберігання та систематизації даних та автоматизовані цифрові аналітичні системи на основі нейромереж і штучного інтелекту, що підвищує ефективність професійної діяльності та потребує неперервного професійного саморозвитку [3, с. 64].

Цифрова компетентність викладача охоплює не лише володіння інформаційними технологіями, але й здатність інтегрувати їх у планування занять, проведення занять та оцінювання знань здобувачів вищої освіти, а також постійно вдосконалювати свої цифрові навички. Це стосується не лише технічних навичок, але й умінь критично оцінювати інформацію, адаптувати технології до потреб здобувачів вищої освіти та створювати інтерактивне навчальне середовище. Ці компетентності є ключовими для забезпечення професійного розвитку викладача, підвищуючи їхню конкурентоспроможність та ефективність. Удосконалення цифрової компетентності дозволяє викладачам застосовувати сучасні методики навчання, що значно покращує якість освіти.

Серед головних складових цифрової компетентності викладача іноземної мови можна виділити такі:

- здатність знаходити, критично оцінювати та ефективно використовувати інформацію з різних цифрових джерел для проведення занять, зокрема аудіо- та відеоматеріали, текстові матеріали, інтерактивні онлайн-вправи, подкасти [5];

- володіння сучасними цифровими технологіями та інструментами для розвитку мовних навичок у здобувачів вищої освіти, здійснення контролю за навчальним процесом та моніторингу прогресу здобувачів [2, с. 53];

- вміння візуалізувати інформацію та створювати інтерактивне освітнє середовище, використовуючи такі інструменти, як: PowerPoint, Canva та Prezi для створення презентацій, Google Slides для створення онлайн-презентацій, Piktochart для створення інфографіки, Visme для

створення інфографіки та презентацій, ThingLink для створення інтерактивних зображень та відео, Quizziz, Kahoot та Wordwall для створення інтерактивних завдань, Migo та Padlet для створення інтерактивних дошок, Mentimeter для інтерактивних опитувань і презентацій, Nearpod для створення інтерактивних уроків, а також Google Sites;

- навички управління комунікаціями у форматі онлайн та володіння інструментами для проведення відеоконференцій (Goggle Meet, Zoom) [2, с. 53];

- вміння створювати навчальний відеоконтент, розміщувати його у мережі Інтернет та здійснювати його трансляцію [2, с. 53];

- знання принципів захисту персональних даних, забезпечення конфіденційності та етичного використання цифрових ресурсів в освітньому процесі.

Цифрові технології забезпечують викладачів інструментами для інтерактивного навчання. Використання інтерактивних онлайн-платформ, мультимедійних ресурсів, додатків, відео- та аудіоматеріалів дозволяють створювати більш динамічні та ефективні заняття, що сприяють підвищенню мотивації, залученню здобувачів вищої освіти до освітнього процесу та підвищують ефективність засвоєння матеріалу. Викладач іноземної мови має широкий спектр цифрових інструментів, серед яких платформи для дистанційного навчання Moodle, Google Classroom, Edmodo, а також засоби для створення інтерактивного контенту, зокрема Quizlet, Kahoot, Wordwall, Edpuzzle, Liveworksheets, GoogleDocs та Google Forms. Соціальні мережі та блоги (Facebook, Instagram, WhatsApp, Telegram, Twitter, Blogger) забезпечують ефективні канали для комунікації зі здобувачами вищої освіти. Важливим є вміння інтегрувати ці інструменти у навчальний процес таким чином, щоб вони сприяли підвищенню мотивації та залученості здобувачів вищої освіти.

У цьому контексті перед викладачами постає виклик, пов'язаний з розмаїттям цифрових освітніх ресурсів. Однією з ключових компетенцій, яку повинен розвивати кожен викладач, є здатність орієнтуватися в цій різноманітності, ефективно відбирати ресурси, які найкраще відповідають меті заняття, цілям, темі, потребам здобувачів вищої освіти та стилю викладання. Крім того, важливо не лише структурувати ці матеріали, але й модифікувати, доповнювати й самостійно розробляти цифрові ресурси для підтримки навчального процесу. Водночас, викладачі повинні дотримуватись правил авторського права при використанні, модифікації та поширенні ресурсів, а також також захищати конфіденційний вміст та дані [6, с. 20].

Незважаючи на численні переваги, цифровізація освіти також несе в собі певні виклики. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій і цифрових освітніх платформ значно розширює можливості викладання, але потребує ретельного науково-методичного опрацювання питань підготовки навчального контенту та організації інтерактивного навчання [2, с. 52]. Крім того, викладачі повинні постійно оновлювати свої знання та навички, стежити за новітніми тенденціями в галузі освітніх технологій і бути готовими до швидких змін. Професійний розвиток викладача вимагає системного підходу до підвищення цифрової компетентності, що може включати участь у спеціалізованих курсах і тренінгах, самоосвіту, обмін досвідом з колегами та активну участь у професійних спільнотах.

Цифрова компетентність є важливою складовою професійного розвитку викладача іноземної мови у вищій школі, оскільки розвиток цифрових навичок є необхідним для адаптації до сучасних вимог і потреб, а їх постійне вдосконалення є запорукою успіху в професійній діяльності.

Література:

1. Брюховецька І. В., Прийма А. М., Плетеницька Л. С. Цифрова медіаграмотність науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти як запорука успіху у процесі викладання. *Інноваційна педагогіка*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 70. Т. 2. С. 169–172. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/70.2.35> (дата звернення: 14.08.2023).

2. Канюк О. Л., Кіш Н. В. Цифрова компетентність викладача іноземних мову закладі вищої освіти. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія : «Педагогіка. Соціальна робота»*. Ужгород, 2023. Вип. 2(53). С. 52–55. URL: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.53.52-55> (дата звернення: 14.08.2023).

3. Концептуально-референтна Рамка цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників. 2021. 70 с. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/0/2900-2629_frame_pedagogical.pdf (дата звернення: 14.08.2023).

4. Рамка цифрової компетентності громадян України. DigCompUA for Citizens 2.2. 2023. 103 с. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/7451-ramka_cifrovoi_kompetentnosti.pdf (дата звернення: 14.08.2023).

5. Krumsvik R. J. Situated learning and teachers' digital competence. *Education and Information Technologies*. 2008. Vol. 13, № 4. P. 279–290. URL: <https://doi.org/10.1007/s10639-008-9069-5> (дата звернення: 14.08.2023).

6. Redecker, C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Punie, Y. (ed). 2017. 94 p.

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ВИКЛАДАЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Кравченко М. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Останнім часом все більшої уваги приділяється діджиталізації як процесу, що знайшов вплив на всі сфери діяльності людини. Зауважимо, що діджиталізація це «тенденція приведення в електронний вигляд найрізноманітніших видів використовуваної людиною інформації», який також умовно може бути названий як «оцифрування буття» [1].

Професія викладача також зазнала впливу цього процесу, що призвело до появи як певних проблем, так і додаткових можливостей. Розглянемо їх.

Щодо проблем, то можна виокремити такі: 1) необхідність викладачам опанувати додаткові технічні прилади, нові застосунки, нові можливості операційних систем; 2) приділення більшої уваги кібербезпеці, до прикладу, необхідність збереження особистих даних та приватності під час спілкування; 3) додаткові витрати на придбання «преміум» або більш розширених версій програм та застосунків для отримання розширеного кола можливостей. Найбільш яскравим прикладом, що охоплює кожну з вищезазначених проблем, можна навести коло складнощів, що виникали під час опанування застосунку Zoom для забезпечення дистанційного спілкування, у тому числі, в рамках освітнього процесу. Наведене обумовлюється тим, що для користування цією програмою необхідно володіти мінімальними комп'ютерними знаннями та вміннями налаштування мікрофону, камери, здатність вирішувати проблеми з інтернет-сполученням тощо. Крім того, спілкування людей без часового обмеження у 40 хвилин потребує зміни безоплатного тарифного плану «Базовий» на інші – оплатні (оплатні тарифи надають й інші переваги) [2].

Щодо додаткових можливостей, що надає діджиталізація, то можна виокремити такі: 1) доступність навчання як завдяки можливості дистанційного навчання, так і завдяки можливості використати додаткові платформи, де розміщений увесь навчальний матеріал та інформація про навчальну дисципліну, що зводить нанівещь складнощі з пошуком матеріалу для підготовки до заняття; 2) можливість спільної роботи в онлайн-форматі завдяки додатковим програмам (до прикладу, Freeform, Google Docs, Canva тощо); 3) наочність навчання, що підвищує зацікавленість здобувачів освіти у навчальному процесі (демонстрація слайдів, фото- та відео-матеріалів, «запуск» тестових завдань тощо).

Переваги використання здобутків діджиталізації не викликають жодних сумнівів. У той саме час, опанування усіх новітніх технологій потребує часу викладача та, головне, його особистого бажання орієнтуватися на виклики сьогодення та впроваджувати нові технології у своїй викладацькій діяльності.

Окремої уваги хотілось би приділити розвитку штучного інтелекту (надалі – ШІ). Так, під ШІ розуміють «галузь інформатики, що зосереджена на створенні розумних машин або систем, які здатні виконувати завдання, що зазвичай вимагають людського інтелекту» [3]. Вважається, що перша програма ШІ була створена у 1955 р. Алленом Ньюеллом та Гербертом Саймоном. Вона мала назву Logic Theorist. Як зазначається, ця програма довела 38 із 52 математичних теорем, а також знайшла нові доведення для деяких інших [4].

Наразі ШІ використовується у багатьох сферах життя (бізнесі, медицині, військовій справі тощо). Він також може використовуватися і в освітніх цілях: для перекладу тексту, його перифразування, перевірки орфографії та граматики тексту, пошуку відповідей на запитання, вивчення або вдосконалення знання іноземних мов тощо. Аналіз статистичної інформації свідчить про стрімкий зріст популярності застосунків із ШІ. До прикладу, ChatGPT, запущений у листопаді 2022 р., швидко набрав популярність, досягнувши 100 мільйонів активних користувачів всього за два місяці. Наразі ж загальна кількість користувачів станом на серпень 2024 р. становить близько у 180.5 мільйонів [5].

Попре таку популярність та широкі можливості ШІ не можна забувати про ряд обмежень, які можуть накладатися як на користувача, так і ряд обмежень, що будуть діяти під час спілкування особи з ШІ. Небезпеки та перспективи використання ШІ є багатоаспектною, актуальною та складною, у тому числі, з моральної точки зору, темою, яка потребує окремого дослідження.

Література:

1. Тетерятник Б. С. Діджиталізація та діджиталізація в контексті віртуалізації господарської діяльності. *Право та інновації*. 2018. № 3. С. 180–184. <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/Teteriatnyk.pdf>
2. Тарифні плани та ціни. *Вебсайт ZOOM*. URL: <https://zoom.us/ru/pricing#personal>
3. Що таке штучний інтелект? URL: <https://thetransmitted.com/adlucem/shho-take-shtuchnij-intelekt-shi/>
4. Що таке штучний інтелект: історія, види та складові. URL: <https://gigacloud.ua/blog/navchannja/scho-take-shtuchnij-intelekt-istorija-vidi-ta-skladovi>
5. ChatGPT. URL: <https://chatgpt.com>

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЯК ЗАПОРУКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Крук Л. А.

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної та прикладної механіки
Національний транспортний університет
м. Київ, Україна*

Забезпечення якісної освітньо-наукової діяльності, конкурентоспроможної вищої освіти, яка є доступною для різних груп населення є одним із головних завдань для відбудови та продовження реформування системи вищої освіти в післявоєнний період, що дозволить зменшити деструктивні наслідки, спричинені повномасштабним вторгненням російської федерації на територію незалежної України [1].

Основна мета професійної діяльності викладачів закладів вищої освіти – це формування громадянських, професійних і світоглядних компетентностей, морально-етичних цінностей у здобувачів освіти [2].

Базовим принципом організації освітнього процесу у вищій школі є студентоцентризм. Викладачі мають орієнтуватись на особистість студента, ставитися до нього з повагою і справедливістю, враховуючи, що це вже доросла людина з певними здібностями, мотивами, рівнем знань та умінь [3]. Студентоцентрований підхід передбачає розроблення освітніх програм, які зосереджено на результатах навчання, ураховують особливості пріоритетів особи, що навчається, ґрунтуються

на реалістичності запланованого навчального навантаження, що узгоджується із тривалістю освітньої програми. При цьому здобувачу надаються більші можливості щодо вибору змісту, темпу, способу та місця навчання [4]. Таким чином реалізується принцип гуманізму – створення умов формування кращих якостей та здібностей здобувача вищої освіти; гуманізація взаємин між студентами та викладачами; розуміння запитів та інтересів майбутнього фахівця; виховання гуманної особистості.

Педагогічна діяльність – це інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у сфері формальної і/або неформальної освіти, що спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських і/або професійних компетентностей [4]. Зміст професійної компетентності в педагогічній діяльності складають глибокі професійні знання, вміння та навички на всіх рівнях (методичному, теоретичному, технічному), знання психології та педагогіки, досконала методика здійснення навчально-виховних заходів тощо [5, 6]. Професійна компетентність викладача виражає єдність його теоретичної і практичної готовності в цілісній структурі особистості та характеризує його професіоналізм. Важливість професійної компетентності для педагогічної діяльності зумовлюється функціями педагогічного самовизначення, самомотивування, самонавчання та самовдосконалення, самореабілітації та самопрофілактики.

Інноваційний підхід до розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів фахових дисциплін [7, 8] закладів вищої освіти є стратегічним завданням освітньої галузі і має здійснюватися на основі прогнозування розвитку суспільства, системи вищої освіти, умов педагогічної праці, зорієнтованості отриманих знань і вмінь як на вимоги посадових інструкцій викладача фахових дисциплін, так і на розвиток його здатності протягом усього життя адаптуватися до швидко змінюваних умов освіти загалом і професійної діяльності зокрема.

Література:

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoiosviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
2. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти». https://osvita.ua/doc/files/news/819/81950/610_ikladachi_zakladiv_vishoyi_osviti.pdf

3. Красницька О. Педагогічна майстерність викладача вищої військової школи : підручник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 528 с.

4. Положення про організацію освітнього процесу в Національному транспортному університеті. Київ, НТУ, 2021. <http://www.ntu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/polozh-pro-orh2022.pdf>

5. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. 2-вид., доповн. і перероб. К. : Вища шк., 2004. 422 с.

6. Підборський Ю. Г. Хмельницька О. С. Педагогічна майстерність викладача : навчальний посібник. Переяслав (Київ обл.) : Домбровська Я. М., 2020. 156 с.

7. Горохівська Т. Прогностичне обґрунтування перспективних напрямів розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів технічних закладів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 53, том 1. С. 284–289. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-1-41>

8. Горохівська Т. М. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів фахових дисциплін технічних закладів вищої освіти : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2020. 452 с.

НЕОЛОГІЗМИ ЯК МАРКЕРИ СОЦІАЛЬНИХ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Купцова Т. А.

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри іноземних мов*

*Український державний університет науки та технологій
м. Дніпро, Україна*

Швидкі темпи суспільного та науково-технічного прогресу, нові відкриття в галузях науки та техніки, війна в Україні призвели до появи нового лексичного пласту мови, слів, які є новими одиницями для певного історичного періоду. Науковці зазначають, що слово є неологізмом досить обмежений час так як тільки слово входить до загального вжитку, воно втрачає ознаку новизни і стає загальноживаним.

Англійська та українська мови, як і багато мов світу, зазнають великих трансформацій завдяки бурхливому розвитку науково-

технічного прогресу, новим українським реаліям в умовах війни, поповнюючись новими словами.

Безперечно, війна в Україні вплинула на мову людей. Протягом останніх двох з половиною років такі слова як «війна», «вибухи», «повітряна тривога», «ракети», «смерть», «поранений», «полонений» та багато інших схожих слів, на які раніше можна було натрапити лише у підручниках історії, увійшли в Україну у повсякденне мовлення. Власне неологізмами є нові для звичайних людей назви різної зброї та воєнної техніки [1, с. 112].

Цікавою з огляду цієї теми є стаття дослідниці Шахновської І.І. «Українські та англійські оцінні неологізми, утворені на тлі політичних подій в Україні», де авторка пише: «Окрім семантичних інновацій та трансномінацій, українська та англійська мови поповнилися низкою власне неологізмів, утворених морфологічним шляхом. Так, термін «рашизм» – штучно створений комбінацією англійського слова *russia* («раша») і «фашизм», що відображає ідеологію путінської росії і звірства, що чинять в Україні окупанти. Слово увійшло у вжиток простих українців, а також активно використовується в медіапросторі Європи та США [1, с. 113–114].

Словник «Urban dictionary» також містить це слово та похідне від нього «rushisti» і наводить таку дефініцію цих слів: «Russism is a form of fascism, with disdain for liberal democracy and the western parliamentary system. Its extreme nationalism originated in the perceived greatness of the former USSR. It embraces a cult of violence against everyone not identified Russian. The Rushisti aim to unite all Russian living in historically USSR territory, as well as gain additional lands for expansion» [2]. Отже, одним із способів утворення неологізмів є переосмислення уже відомих понять в результаті емоційно-оцінювальних процесів.

Дослідники відмічають, що останнім часом в утворенні неологізмів зросла роль префіксів. Під час неформального спілкування англомовні підлітки активно використовують префікс *mega-*, щоб виразити щось як надзвичайно позитивне, краще: *megadual* (totally awesome), *micro-influencer* «користувач соціальних мереж з невеликою кількістю підписників».

В контексті утворення неологізмів слід згадати і про скорочення у зв'язку зі зростаючою тенденцією сучасної мови до так званої «економії мовних зусиль» мовця. Прикладом може слугувати слово *urmanship*, яке дуже поширене в рекламних роликах в контексті рекомендацій з досягнення успіху.

Оскільки слово є центральним аспектом мови і самим мінливим пластом мови, зростає інтерес лінгвістів до різних словотворчих форм, включаючи неологізми, бо саме вони викликають неабиякі труднощі

під час перекладу. Щоб зрозуміти значення неологізму необхідно з'ясувати, яке значення має в мові оригіналу відповідна мовна одиниця. Якщо мовна одиниця багатозначна, то слід пам'ятати про контекст, в якому вона вживається. Зазвичай у контексті вона виступає в одному із значень: **frenemy** – ворог, що видає себе за товариша, **screenager** – підліток, який проводить багато часу за гаджетами.

Нові одиниці поповнюють мову завдяки комп'ютеризації в різних галузях науки, техніки, бізнесу, медицини та культури: **balloon payment** – «a larger-than-usual one-time payment at the end of the loan term. If you have a mortgage with a balloon payment, your payments may be lower in the years before the balloon payment comes due, but you could owe a big amount at the end of the loan– «a; **skin tag** – «a small nonmalignant epidermal excrescence»; **self-sentered-altruism fad** – «a currently-popular product which as well as being attractive purports to have a beneficial effect on the user».

Таким чином, можна зробити висновок, що в результаті суспільних викликів і змін, науково-технічному прогресу англійська та українська мови збагачуються новими лексичними одиницями. Сучасні мови мають багато шляхів утворення нових слів, але їх «активність» у словотворенні різна. Не можна стверджувати, що проблема перекладу таких лексичних одиниць вичерпана та неактуальна тому, що в різних галузях знань як і в різних мовних стилях з'являються нові лексичні одиниці.

Література:

1. Шахновська І. І. Українські та англійські оцінні неологізми, утворені на тлі політичних подій в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2022. № 57. URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v57/26.pdf> (дата звернення: 28.07.2024).

2. Urban Dictionary. URL: <http://www.urbandictionary.com/> (дата звернення: 27.07.2024).

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДСНС УКРАЇНИ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Маладика І. Г.

*кандидат технічних наук, доцент,
начальник факультету оперативно-рятувальних сил
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України
м. Черкаси, Україна*

Сучасні виклики суспільства потребують нових пріоритетів у підготовці майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах. Підрозділам ДСНС України потрібні фахівці, здатні здійснювати власну професійну діяльність в умовах ризику. Готовність до діяльності в екстремальних ситуаціях передбачає здатність виконувати функціональні обов'язки та здійснювати їх аналіз під час небезпеки, уміння керувати власними психологічними станами та діяти за будь-яких умов.

Інноваційний підхід – це новаторський метод вирішення проблем і досягнення цілей, який використовує нові засоби, технології та стратегії. Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості та рефлексії [1, с. 277].

В умовах сучасного закладу вищої освіти формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах необхідно забезпечити на основі реалізації комплексної освітньої програми, яка здійснювала б системний підхід до реалізації принципів наукової обґрунтованості змісту освітнього процесу, цілісного розвитку психологічної стійкості особистості, систематичного та послідовного формування професійних компетенцій майбутніх фахівців, особистісної активності та самостійності курсантів [2, с.134]. Пріоритетом розвитку освітньої діяльності у межах закладу вищої освіти є використання інноваційних здобутків освіти та науки. Цього можна досягти завдяки впровадженню в освітній процес нетрадиційних технологій навчання, оновлених форм та методів навчально-виховної діяльності.

Формування активного навчального середовища – один із засобів розвитку пізнавальної діяльності. Активне навчання являє собою таку

організацію та ведення навчального процесу, яка спрямована на всебічну активізацію навчально-пізнавальної діяльності за допомогою широкого, бажано комплексного використання як педагогічних (дидактичних), так і організаційно-управлінських засобів.

Ефективність підготовки майбутніх фахівців ДСНС України прямо залежить від застосованих викладачем методів та педагогічних технологій, що повинні бути орієнтовані на зміст майбутньої професійної діяльності. Серед основних методів та прийомів формування професійних компетенцій курсанта ЗВО ДСНС України можуть бути застосовані: моделювання реальних умов надзвичайних ситуацій в освітньому середовищі; інтерактивна взаємодія учасників освітнього процесу; моделювання елементів ризику та небезпеки; постановка завдань, що вимагають швидких та рішучих дій тощо.

На сучасному етапі методичні інновації у вищій школі пов'язані із застосуванням інтерактивних методів навчання, що ґрунтуються на принципах взаємодії, активності учасників освітнього процесу, передбачають колективний досвід та обов'язковий зворотній зв'язок. Аналізуючи свої дії та дії своїх партнерів, кожен може змінювати модель своєї поведінки, більш усвідомлено засвоювати необхідні знання та вміння, відчувати себе в умовах, максимально наближених до майбутньої професійної діяльності [3, с. 13].

Інтерактивні методи навчання одночасно забезпечують досягнення кількох цілей: навчально-пізнавальної; комунікаційно-розвиваючої; соціально-орієнтованої; інформаційно-креативної. Інтерактивне навчання передбачає моделювання навчальних ситуацій за допомогою наступних методів: ділова гра, метод рольових ігор, кейс-метод, метод мозкового штурму, навчальні групові дискусії, дебати, круглі столи, відеоконференції та ін. Спільна діяльність означає, що кожен робить свій особистий індивідуальний внесок, в процесі роботи йде обмін знаннями, ідеями, засобами діяльності. У процесі інтерактивної взаємодії курсанти навчаються вирішувати складні завдання на основі аналізу вихідних даних, визначати протиріччя, брати участь у дискусіях, висловлювати альтернативні думки, приймати обґрунтовані рішення, моделювати різні ситуації майбутньої професійної діяльності, будувати конструктивні відносини в рамках навчального взводу, прагнути діалогу, знаходити загальне вирішення проблеми, розвивати навички самостійної навчальної діяльності.

Дидактична особливість інтерактивного навчання полягає в тому, що в процесі його реалізації часто спостерігається порушення звичної логіки навчального процесу: не від засвоєння теорії до практики, а від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення через застосування [4, с. 39].

Важливим фактором підвищення рівня знань є ідея активного впровадження інформаційних технологій в освітній процес. На сучасному етапі велика увага приділяється методам інтерактивного навчання із застосуванням комп'ютерних програм, що реалізують діяльнісний підхід [5, с. 154]. Розвиток та використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та створення інформаційного освітнього середовища навчального закладу відкривають можливість здійснення самостійного навчання з використанням інформаційних технологій. Широке поширення сучасних інформаційних технологій (інтелектуальних навчальних систем, мультимедіа, гіпертексту, гіпермедіа тощо) є основою для результативної самостійної навчальної діяльності. Пріоритет надається інтерактивним методам навчання, адаптованим до використання ресурсів інформаційних технологій, до яких відносимо методи компетентнісного проєктування в поєднанні з навчанням із використанням інформаційно-комунікаційних технологій (програмування, комп'ютерне моделювання, комп'ютерне тестування, кейс-метод, ділові ігри, проблемний і проєктний методи та ін.). В основу процесу інформатизації освітнього процесу насамперед слід покласти інформаційну культуру викладача, а саме вміння ефективно поєднувати традиційні методичні системи навчання із застосуванням інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій.

Необхідною умовою формування професійних компетенцій майбутніх фахівців ДСНС України є наявність відповідного матеріально-технічного забезпечення навчального процесу: психологічних вогневих смуг, термодимокамер, навчальних башт, майданчиків емоційно-вольових вправ, тренувальних майданчиків, навчально-дослідних полігонів, а також реальних об'єктів або їх елементів тощо. Метою занять з використанням відповідного обладнання є формування у курсантів емоційно-вольової стійкості, рішучості, наполегливості, здатності до ризику, стійкості до впливу небезпек, швидкості мислення, орієнтування й реакції на зміни в обставинах на можливих оперативних позиціях і ділянках роботи особового складу пожежно-рятувальних підрозділів під час гасіння пожеж та ліквідації аварій.

Отже слід зазначити що, на сучасному етапі ведуться інтенсивні пошуки та розробки нових педагогічних концепцій, у рамках яких можливі нові підходи до підготовки фахівців ДСНС України. Викладач має бути готовим до інноваційної діяльності, що передбачає здатність до оволодіння новими педагогічними технологіями; адаптивність до освітніх умов, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. Основними шляхами підвищення якості освітнього процесу у закладах вищої освіти ДСНС України є запровадження активних методів навчання. Забезпечити ефективну підготовку

майбутніх рятувальників до професійної діяльності в екстремальних ситуаціях необхідно на основі формування активного навчального середовища.

Серед основних вимог до інноваційної освітньої діяльності викладача ЗВО ДСНС України можна виокремити наступні:

- активізація навчально-пізнавальної діяльності на основі застосування проблемних, частково-пошукових, дослідницьких, ігрових методів;
- забезпечення інтерактивної взаємодії між учасниками освітнього процесу;
- моделювання у навчальному процесі майбутньої професійної діяльності фахівця ДСНС України;
- необхідність застосування можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, реалізація їх впливу на підвищення ефективності й доступності навчання;
- забезпечення умов для якісного підвищення рівня знань у процесі самонавчання здобувачів вищої освіти, розвитку їх індивідуальних здібностей;
- розвиток суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем та курсантом, створення умов для активного оволодіння знаннями, формування глибокої внутрішньої мотивації;
- забезпечення умов для підвищення інтересу до навчання та популяризації знань.

Література:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник / І. М. Дичківська. К. : Академвидав, 2004. 352 с.
2. Козяр М. М. Екстремально-професійна підготовка до діяльності у надзвичайних ситуаціях : монографія. Львів: Сполом, 2004. 376 с.
3. Волкова Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі : навчально-методичний посібник / Н. П. Волкова. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
4. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навчально-методичний посібник / Сисоєва С. О. ; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. К. : ВД «ЕКМО», 2011. 320 с.
5. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Козяр М. М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / за ред. член-кор. НАПН України Гуревича Р. С. Львів : СПОЛОМ, 2012. 502 с.

ОСОБЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО ДСНС УКРАЇНИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Маладика Л. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри пожежно-профілактичної роботи
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобіля
Національного університету цивільного захисту України
м. Черкаси, Україна*

Завдяки новим можливостям в освіті з кожним роком обсяг і структура знань змінюються і кількісно, і якісно. Освітні технології є одним із головних системоутворюючих чинників освітньої діяльності, що сприяє забезпеченню їх цілісності, особистісної й соціально-економічної значущості [1, с. 14]. Активний розвиток інформаційного суспільства спричинив зростання ролі інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах життя, в тому числі в науці та освіті. Інформаційні технології є важливим інструментом покращення якості освітніх послуг, оскільки дозволяють необмежено розширити доступ до інформації. Розвиток інформаційних телекомунікаційних мереж сприяє поширенню нової системи навчання – дистанційної.

Реформа системи освіти в Україні прямо залежить від рівня кваліфікації і професіоналізму викладача. Саме викладач є важливою ключовою фігурою модернізації освітньої діяльності. У контексті сучасних викликів, питання розвитку професійної майстерності педагога набули особливої актуальності. Складовими професійної майстерності викладача є професійні знання, педагогічна техніка, педагогічні здібності, педагогічна мораль, професійно значущі якості, зовнішня культура. Професійні знання становлять фундаментальну основу педагогічної майстерності. Інформатизація освіти потребує від викладачів не лише знань в сфері своєї предметної області, але й компетентності у використанні інформаційних технологій для підвищення рівня якості навчання.

Підготовка майбутніх фахівців ДСНС України в умовах багатofакторного та багатопланового освітнього процесу визначає зростання ролі медіаосвітньої грамотності викладача, який повинен визначити оптимальний підхід щодо вибору сучасних інформаційних та педагогічних технологій [2, с. 139]. Необхідність підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців з пожежної безпеки обумовлена зокрема науково-технічним прогресом та попитом на

ринку праці мобільних, висококваліфікованих, здатних до професійного саморозвитку фахівців [3, с. 32]. На сучасному етапі перспективною є інтерактивна взаємодія викладача та курсанта за допомогою інформаційно-комунікаційних мереж.

Інформаційно-освітнє середовище дистанційного навчання є системно організованою сукупністю традиційних і комп'ютерно орієнтованих засобів навчання, засобів діалогу та передачі даних, протоколів взаємодії, систем мультимедіа, інформаційних і телекомунікаційних технологій, інформаційних ресурсів, системного апаратно-програмного та організаційно-методичного забезпечення, орієнтованою на задоволення освітніх потреб користувачів дистанційної освіти [4, с. 56]. Методичною особливістю дистанційного навчання є те, що засвоєння знань здійснюється не в традиційній формі навчання (лекції, практичні заняття тощо), а переважно шляхом самостійної роботи здобувачів за допомогою різних технічних засобів та носіїв інформації.

Досвід активного впровадження в Черкаському інституті пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України елементів дистанційної освіти, забезпечення якості освітньої діяльності за таких умов свідчить про необхідність одночасного використання дидактико-технологічних і веб-технологічних парадигм. Під час впровадження дистанційного навчання використовують наступні основні елементи: дистанційні курси, веб-сторінки та сайти, форуми та чати, електронну пошту, відеоконференції, віртуальні класні кімнати та ін. Цей процес не повинен бути частковим та безсистемним. Викладання навчальної дисципліни має супроводжуватися автоматизацією методичного та навчального матеріалу. Ефект та якість будуть досягнені за умови застосування в кожному окремому випадку оптимального поєднання традиційних та інноваційних методик. Розвиток дистанційного навчання передбачає інтенсивне забезпечення інтерактивності навчальних курсів як базових елементів дистанційної дидактичної системи.

Платформа дистанційного навчання – це ключовий елемент. **Перелік найпоширеніших веб-ресурсів, які можуть бути застосовані, досить широкий. Платформа Google Classroom** – пов'язує Google Docs, Google Drive і Gmail, дозволяє організувати онлайн-навчання на основі застосування текстової, графічної, відео інформації. Сервіс дозволяє систематизувати навчальний матеріал, застосувати різні форми оцінювання, тестування, організувати навчальну діяльність в режимі реального часу. **Zoom** – сервіс для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей як в індивідуальному так і груповому форматі. Відеоконференції доцільно проводити також за допомогою **Microsoft Teams, Google Meet, Skype. Miro.com** – віртуальна масштабована дошка, що дозволяє користувачам

демонструвати свої ідеї, працюючи одночасно або у зручний для кожного час. **Доцільно використовувати інтерактивні сервіси миттєвого опитування.** Цифрові платформи **Mentimeter, Kahoot** – сервіси для створення та проведення миттєвих опитувань в аудиторії та під час вебінарів.

Хмарні сервіси є важливим інструментарієм дистанційного навчання. Наразі існує широкий вибір хмарних сервісів, які можна успішно застосовувати для збереження створених користувачем матеріалів на віддаленому сервері, завдяки чому вони постійно доступні для перегляду та редагування в інтернеті. Модель електронного навчання з використанням хмарних технологій дає можливість миттєвої обробки великих обсягів інформації, економії дискового простору; збереження даних без необхідності їх перенесення з пристрою на пристрій; виконання багатьох видів навчальної діяльності, контролю і оцінки online.

Серед основних переваг впровадження дистанційного навчання можемо виокремити:

- *гнучкість освітнього процесу* – здобувачі можуть самостійно обирати темп та режим *роботи* у будь-який час і з будь-якого місця;
- інтерактивна взаємодія – участь у віртуальних групових проєктах і дискусіях сприяє розвитку навичок роботи в команді;
- індивідуальний підхід – створення дистанційних курсів, орієнтованих на користувачів певного віку, пристосованих до різних стилів навчання;
- забезпечення безперервності навчання – можливість навчатися в зручний час за індивідуальним графіком;
- економічність – організація освітнього процесу з мінімальними фінансовими витратами;
- мобільність – можливість навчатися без відриву від основної професійної діяльності, персоналізований навчальний процес враховує різні графіки та зобов'язання;
- інноваційність – застосування сучасних педагогічних технологій, можливостей інформаційно-комунікаційних технологій.

Водночас ми можемо зазначити деякі недоліки дистанційного навчання. Зокрема, обмежена соціальна взаємодія може створювати додаткові проблеми у розвитку міжособистісного спілкування. Такий формат навчання вимагає високого рівня власної мотивації та самодисципліни, адже значна частина матеріалу відведена на самостійну роботу здобувача. Також є необхідність у постійному доступі до надійного інтернет-з'єднання та технічного обладнання. Слід зазначити, що дистанційна форма навчання передбачає тривалий та ґрунтовний попередній етап підготовки і проєктування методичного забезпечення

безпосередньо викладачем. В сучасних умовах компетентність викладацького складу в питанні організації дистанційного навчання з використанням нових інформаційно-комунікаційних технологій набуває особливої актуальності.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що дистанційне навчання, беззаперечно, є перспективним напрямом. Таке навчання потребує застосування спеціальних педагогічних технологій, які дозволятимуть організувати освітній процес на відстані, при цьому не втратити його якості. За таких умов науково-педагогічний склад повинен постійно вдосконалювати свою професійну майстерність та враховувати певні потреби і вимоги навчального середовища. Серед особливостей організації освітньої діяльності в умовах дистанційного навчання можемо виокремити наступні:

- необхідність у постійному підвищенні кваліфікації науково-педагогічних працівників;
- забезпечення методичної підтримки дистанційного навчання, наявність чітких нормативно-правових положень та методичних рекомендацій;
- розроблення, впровадження та легалізацію програмного забезпечення;
- ретельну попередню підготовку онлайн занять з врахуванням вимог до організації інтерактивної взаємодії здобувачів, формування мотивації та активної позиції в умовах дистанційної освіти;
- наявність необхідного технічного та програмного забезпечення.

Література:

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Козяр М. М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців : монографія / за ред. Р. С. Гуревича. Львів : Сполом, 2012. 502 с.

2. Козяр М. М. Формування особистості професіонала у процесі оволодіння професійно-екстремальною діяльністю / Михайло Козяр // Психолого-педагогічні основи професійної адаптації майбутніх фахівців : монографія / за ред. Г. П. Васяновича. Львів : СПОЛОМ, 2008. С. 139–146.

3. Коваль М. С. Система професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти : монографія. Львів : ПАІС, 2019. 544 с.

4. Биков В.Ю. Дистанційна освіта: актуальність, особливості і принципи побудови, шляхи розвитку та сфера застосування. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології* : колективна монографія. К. : Атіка, 2005. 252 с.

FACT CHECKING AND VERIFICATION OF INFORMATION DURING TRANSLATION IN THE CONDITIONS OF MILITARY AGGRESSION

Myronova I. M.

Senior Lecturer

National Academy of the Security Service of Ukraine

Kyiv, Ukraine

Conditions of military aggression are always accompanied by information challenges that require special attention to the reliability and objectivity of information.

The relevance of the topic of fact-checking and verification of information in the conditions of military aggression lies in the need to combat disinformation and ensure security. Objective and reliable facts in the conditions of military aggression are not only a matter of responsibility to society, but also a priority for ensuring security, protection of human rights and support of international peace and stability.

This is a real challenge for translators, as they are the main intermediaries in the transfer of information between the participants of communication, the population and the international community. Fact-checking and information verification are of particular importance, as they help to ensure the accuracy, objectivity and reliability of translated materials. The translator must not only accurately and professionally translate the speech array, but also check the facts and verify the information in order to avoid the spread of false information.

Translators working with texts related to military aggression face a number of problems related to the verification of information. Disinformation and fake news spread very quickly, it is difficult to determine their source and distinguish them from true information. The translation of such messages can have significant and dangerous consequences, artificially inflame enmity and hatred between people. Also, other countries and organizations will not be able to get a clear picture of the situation, which, in turn, can lead to wrong decisions and deterioration of relations.

Fact checking is a process of checking the facts presented in the text for truthfulness and reliability [2, p. 126]. In the context of translation under conditions of military aggression, fact-checking becomes an integral component, since incorrectly interpreted or unverified information can lead to serious errors and negative consequences. The verification process is used to confirm the authenticity of a fact or statement [3, p. 102]. After receiving

the evidence, an important task is to check the facts to verify the accuracy and truthfulness of the information.

When fact-checking and verifying information in a crisis, translators face a variety of challenges that can complicate the process of verifying the authenticity of data. In crisis situations, especially during military operations, time becomes a critical factor. Translation specialists have a very limited period of time to check and confirm information before its further distribution. This can lead to quick decisions without proper verification, which increases the risk of spreading unverified or unreliable data. Crisis situations are often accompanied by a large number of different sources of information that can highlight different views and interpretations of events. Interpreters have to analyze and compare data from different sources to determine the true picture of events, which can be a difficult task. Representatives of different languages and dialects meet in military conflicts, and terminology specific to military spheres is used. Therefore, translators need to have deep knowledge not only of the language, but also of the context and specifics of military terms and concepts for correct and accurate translation.

Conditions of military escalation can make access to reliable sources of information difficult. Some data may be classified or not available for public use, which complicates the task of verifying the information. There is also an increased risk of information manipulation for the purpose of influencing society or creating a favorable image. Translation specialists need to be especially careful and critical in choosing information sources and checking facts.

These challenges emphasize the importance of the professionalism and awareness of translators in the field of fact-checking and verification of information during military operations. Optimizing verification processes can greatly facilitate this difficult task and ensure the accuracy and reliability of translation under conditions of military aggression. To improve the process of fact-checking and verification of information during translation, experts recommend:

- use reliable sources of information in order to avoid unreliable facts;
- refer to specialized resources for fact-checking. For example, the projects "No Lies", VoxCheck and StopFake provide information on how to recognize false facts, give real examples, and highlight refuted news [1]. The StopFake project uses a Telegram bot to assist in fact-checking [6]. Statements of politicians and high-ranking officials are verified by the Ukrainian version of the FactCheck portal [5];
- find alternative sources of information and compare them with each other. If other sources are not found and you are not sure of the reliability of the informant, it can be assumed that the information received is not true [4];

– cooperate with professional fact-checking organizations and experts to confirm data and identify potential errors or manipulations during translation [2, p. 128];

– analyze the situational context and circumstances in which information is disseminated and events take place, maintain an open and transparent dialogue with the audience and inform about the process of fact-checking and verification, explain the criteria for evaluating information, reveal possible errors and inaccuracies discovered during the verification [3, p. 102].

So, in the modern information environment, especially in conditions of military aggression, fact-checking and verification of information become critically important stages of translation. Taking into account the above-mentioned recommendations will help ensure high-quality and reliable translation in the most difficult situations, while maintaining the importance of accuracy and objectivity of messages in the information space.

Bibliography:

1. BezBrekhnii. URL: <https://without-lie.info/category/projects> (data zvernennya: 22.03.2024).

2. Hibrydna viyna i zhurnalistyka. Problemy informatsiynoi bezpeky: Navchal'nyy posibnyk/ za zah. red. V.O. Zhad'ka. Kyiv: NPU, 2018. 356 s.

3. Romanyuk V. Faktchekinh u strukturi stratehichnykh komunikatsiy. Rekomendatsiyi ta krashchi keysy realizatsiyi stratehichnykh komunikatsiy v umovakh viyny: praktychnyy dovidnyk. Kyiv : NA SBU, 2023. 232 s.

4. Faktchekinh-perevirka faktiv pid chas viyny. URL: <https://mapujpomoc.pl/uk/faktchekinh-perevirka-faktiv-pid-chas-v> (data zvernennya: 22.03.2024).

5. FactCheck. URL: <https://factcheck.ge/en/Ukraine> (data zvernennya: 22.03.2024).

6. StopFake. URL: <https://www.stopfake.org/uk> (data zvernennya: 22.03.2024).

РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Міщиха Л. П.

*доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри загальної психології*

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Сьогодні, коли українська спільнота переживає важке випробування війною, тема резильєнтності набирає особливо актуального звучання у всіх сферах життя особистості, в тому числі і в професійній діяльності педагога.

Резильєнтність – це стресостійкість, здатність особистості конструктивно долати стрес, уміння управляти власними психічними станами у складних життєвих ситуаціях, здатність протистояти невдачам, відновлюватись, зберігаючи при цьому психічне здоров'я та особистісну цілісність. Мовиться про здатність до самовладання, емоційний самоконтроль на основі сприймання й усвідомлення власних психічних станів і поведінки (в єдності її енергетичних, динамічних і змістовних аспектів) [2] у процесі здійснення будь-якої діяльності, і зокрема, педагогічної. Позаяк часті і сильні емоційні переживання виснажують нервову систему, негативно впливають на психічне здоров'я [3], знижують ефективність роботи, наслідком чого є невдачі або помилки у діяльності.

До індивідуально-психологічних особливостей, що призводять до зниження стресостійкості, а отже і низького рівня емоційної саморегуляції педагога можна віднести: підвищену тривожність, емоційну збудливість, нестабільність, невротизм, пригніченість, дратівливість, недовірливість, ворожість, агресію (аутоагресію), егоїзм. Безумовно, що песимістичне ставлення до життєвої ситуації, невміння справлятися з нею, досвід, з фіксацією на життєвих «поразках» та ігнорування позитивних, успішних результатів власної діяльності, особистісна нереалізованість та ін. є руйнівними чинниками на шляху до гармонізації стосунків та загалом продуктивності і самої діяльності. Звідси беруть місце і багаточисленні неусвідомлювані проєкції, з відсутністю рефлексивних вмінь та навичок педагога (як здатність до самоаналізу), неконтрольований стан «без настрою» тощо. Все це деструктивно впливає на сам характер взаємодії в освітньому середовищі (педагог – вихованець, педагог – педагог). Тим паче, що професія педагога відноситься до знакової системи «людина-людина» і,

відтак, характеризується активним рівнем міжособистісної взаємодії, високим рівнем стресу, що може призвести до синдрому емоційного вигорання. Звідси має місце виснаження енергетичних, емоційних, розумових ресурсів педагога, що запускається тривалим, хронічним стресом на роботі. Безумовно, що величезним руйнівним чинником для психіки виступає війна з усіма її трагічними наслідками для особистості, яка ще більш ускладнює життєдіяльність людини у всіх її проявах (фізичне, ментальне, соціальне здоров'я).

Резильєнтність залежить від внутрішніх і зовнішніх чинників, які можна означити як ресурси особистості. До внутрішніх ресурсів можна віднести симптомокомплекс особистісних рис, який визначає високий рівень стресостійкості особистості, зокрема екстраверсія (включеність), активність, товариськість, ініціативність, комунікабельність, уміння працювати в команді; доброзичливість, довірливість, емпатійність, що сприяють міжособистісній взаємодії та налагодженню конструктивних відносин; організованість, дисциплінованість, емоційна стабільність, позитивне, оптимістичне сприймання життя, здатність адекватно реагувати на вплив різних, негативних чинників, пристосовуватися до обставин й гнучко адаптовуватися до них; проявляти свободу вибору (з відповідальністю за нього); уміння справлятися зі складними, гострими, глибокими протиріччями; знаходити, виявляти, реалізувати компенсаторні сили організму, мобілізувати, використовувати свої внутрішні ресурси [1, с. 16–17]. Неабияке значення має готовність особистості до нового досвіду, наявність рефлексивних умінь та навичок, здатність до саморозвитку та самовдосконалення. Емоційна стабільність проявляється у вмінні встановлювати баланс між психічним напруженням (симпатична нервова система) та розслабленням, відновленням (парасимпатична нервова система), як уміння знаходити рівновагу між активною діяльністю і відпочинком. До внутрішніх ресурсів також відносяться погодженість між Я-реальним та Я-ідеальним, самоповага, вміння відстоювати власні кордони, особистісна самореалізація і, зокрема, у професійній діяльності, розуміння її сенсу й цінності для особистості.

До зовнішніх ресурсів, що сприяють стресостійкості особистості педагога можна віднести відсутність ситуацій невизначеності і формажору (війна, екстремальні ситуації), сприятливий психолого-педагогічний клімат у педагогічному колективі, шанобливе і гідне поцінування праці педагогічного працівника; високий рівень психолого-педагогічної культури тощо. На емоційне самопочуття педагога впливає і ступінь задоволення (незадоволення) його потреб та інтересів.

Без сумніву, що всі люди в тій чи іншій мірі реагуючи на певні виклики життя, у своїй поведінці послуговуються набутим у минулому досвіді (реагування на певні події, вироблені і напрацьовані стратегії поведінки), що часто відбувається «автоматично» (рівень сформованих нейронних зв'язків). З віком це складає ще більше труднощів для особистості, яка опираючись тільки на власний неусвідомлюваний (відсутність самоаналізу) досвід проживання тих чи інших емоційних станів і далі реагує подібним чином (не завжди конструктивно).

Сьогодні є великі можливості для особистості педагога щодо оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками у царині психолого-педагогічної науки, де він може під керівництвом психолога досліджувати власну природу психічного Я та отримати конструктивну, дієву допомогу з боку психотерапевтичної спільноти.

Психологічний ресурс розвитку механізмів стресостійкості особистості педагога вбачаємо у різних видах психотерапевтичних інтервенцій у форматі індивідуальної та групової роботи. Мовиться про можливість застосування технік КПТ, зокрема майндфулнес-орієнтованої КПТ, із використанням MBSR-програми, покликаної розвивати рівень самоусвідомлення, а відтак і резильєнтність, здатність управляти стресом (конструктивно і ефективно) на основі практики *mindfulness* [4; 5]; методів гештальтпсихології, де вагомий акцент ставиться власне на техніки розвитку самоусвідомлення (через роботу із власними відчуттями), транзактного аналізу, де акцент робиться на пропрацювання та переосмислення життєвих сценаріїв, які є несвідомими моделями взаємовідносин, *закладених в дитинстві*; психодрама-тичних технік, спрямованих на вирішення як внутрішньоособистісних конфліктів, так і міжособистісних; технік психосинтезу, що сприяють управлінню увагою, розвитком волі тощо.

Психолого-педагогічний супровід розвитку резильєнтності особистості педагога сприятиме розширенню меж його розуміння власної психічної природи індивідуальності, як складної біопсихосоціальної системи; збагатить його знаннями та практичними навичками в оволодінні антистресовими технологіями за допомогою саморегуляції психологічного стану.

Література:

1. Калошин В. Ф. Практика управління емоційним станом. Рационально-емотивна терапія. К. : Шк. світ, 2012. 128 с.
2. Міщиха Л. П. Механізми саморегуляції поведінки в структурі самосвідомості особистості. *Соціально-психологічні ресурси особистості в екстремальних умовах* : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 19 квітня 2024 р. Львів –

Торунь : Liha-Pres, 2024. С.121-124. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-393-7-30>

3. Міщиха Л. П., Кулеша-Любінець М. М. Психічне здоров'я як складова особистісного благополуччя. Збірник наукових праць. Харків, 2020. Вип. 1. С. 166–168.

4. Mishchykha, L., Cherniavska, N., Kravchenko, V., Vityuk, N., Kulesha-Liubinets, M., & Khrushch, O. Application of mindfulnesspractices in work on stress reduction during the war. *Revista de Cercetareși Intervenție Socială*. 2023. Vol. 81. P. 25–38. URL: <http://dx.doi.org/10.33788/rcis.81.2>

5. Mishchykha L. MBSR PROGRAM AS A RESOURCE IN STRESS MANAGEMENT. *The 10th International scientific and practical conference. Problems and prospects of modern science and education* (March 12–15, 2024) Stockholm, Sweden. International Science Group. P. 274–277. DOI 10.46299/ISG.2024.1.10

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Мороз Н. С.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Забезпечення інформаційної безпеки України є однією з найважливіших функцій держави. 28 грудня 2021 року Президент України підписав Указ № 685/2021, яким було запроваджено Рішення Ради національної безпеки та оборони України «Про Стратегію інформаційної безпеки». В умовах воєнного стану країни особливо актуальним стало питання необхідності протидії загрозам інформаційній безпеці України та нейтралізації інформаційної агресії.

Стратегія інформаційної безпеки – визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію таким загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних [1].

Метою Стратегії є: посилення спроможностей щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримки

інформаційними засобами та заходами соціальної та політичної стабільності, оборони держави, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав та свобод кожного громадянина [1].

В Стратегії інформаційної безпеки розписані глобальні і національні виклики та загрози інформаційній безпеці, що є актуальними в сучасних умовах. Розглянемо їх більш детально.

До глобальних виклики та загрози інформаційній безпеці відносяться:

1. Збільшення кількості глобальних дезінформаційних кампаній. Основним завданням таких кампаній є маніпулювання свідомістю окремих людей та груп населення й впливу на політичні процеси. Терористична росія прагне дестабілізувати українська суспільство, сіяти розбрат та недовіру, а також деморалізувати українців. Фейки, які викидають росіяни, часто ставлять під сумнів дії української влади, Сил оборони України та навіть волонтерів. Зазначені дезінформація та фейки, в першу чергу, спрямовані на біженців та українську діаспору.

2. Інформаційна політика російської федерації – загроза не лише для України, але й для інших демократичних держав. Інформаційна політика рф набула характеру цілеспрямованої інформаційної війни проти України: необ’єктивність, маніпуляції, перекручування фактів, відверта неприхована брехня, путінсько-кремлівська пропаганда. Залучення величезної кількості акторів – росіян, громадян України та інших країн, а також інших спеціалістів на території України для отримання потрібної телевізійної картинки. Здійснення DDoS-атак на українські інформаційні сайти, офіційні сайти відомств та ін.

3. Соціальні мережі як суб’єкти впливу в інформаційному просторі. Соціальні мережі під час повномасштабної війни слугують для ворога як джерелом масового залучення аудиторії із високою швидкістю поширення інформації, так і джерелом розвідданих. Російська пропаганда використовує соціальних мереж не лише для поширення пропаганди, але й для посилення паніки та страху, психологічного тиску на українське суспільство, розпалення ворожнечі серед українців на основі політичних поглядів, релігійних уподобань чи мовного питання.

Соціальні мережі як джерело розвідданих слугують ворогу для отримання певної інформації: фото та відео результатів ворожих обстрілів дають можливість дізнатись про результати своїх обстрілів та коригування наступних атак території України; особисті сторінки військовослужбовців – для збору відомостей про особовий склад та місцезнаходження чи переміщення підрозділів української армії; сторінки родичів військовослужбовців – для отримання корисної інформації з дописів про пошук безвісті зниклих.

4. Недостатній рівень медіаграмотності (медіакультури) в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій. Кількість користувачів Інтернетом щороку збільшується. Однак, проблема медіаграмотності досі залишається. Низький рівень медіаграмотності (медіакультури) посилює маніпулятивні та інформаційні впливи російської пропаганди.

Національними викликами та загрозами національним інтересам та національній безпеці України в інформаційній сфері є:

1. Інформаційний вплив російської федерації як держави-агресора на населення України. Спеціальні служби рф проводять спеціальні інформаційні операції, які спрямовані на підрив національної безпеки та обороноздатності України, ліквідацію української державності та знищення української ідентичності, провокування панічних настроїв серед населення, дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації України. Також держава-агресор використовує усі можливі заходи щодо легітимізації спроби анексії Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, заперечення своєї участі у війні на території України, зняття санкцій, запроваджених у зв'язку із порушенням російською федерацією суверенітету та територіальної цілісності України.

2. Інформаційне домінування російської федерації як держави-агресора на тимчасово окупованих територіях України. Застосовуючи методи тотального придушення свободи слова, використовуючи регулярне блокування українських інформаційних ресурсів, блокування перегляду українського контенту, рф створює викривлену інформаційну реальність, побудовану на наративах держави-агресора.

3. Обмежені можливості реагування на дезінформаційні кампанії. Деструктивна пропаганда, поширення дезінформації як ззовні, так і всередині України застосовуються державою-агресором з метою підриву стійкості суспільства та інформаційної дестабілізації держави.

4. Несформованість системи стратегічних комунікацій. Органами державної влади України здійснено низку заходів у сфері стратегічних комунікацій, однак не створено дієвого механізму координації і взаємодії між усіма органами залученими до протидії інформаційним загрозам.

5. Недосконалість регулювання відносин у сфері інформаційної діяльності та захисту професійної діяльності журналістів.

6. Спроби маніпуляції свідомістю громадян України щодо європейської та євроатлантичної інтеграції України.

7. Доступ до інформації на місцевому рівні.

8. Недостатній рівень інформаційної культури та медіа грамотності в суспільстві для протидії маніпулятивним та інформаційним впливам.

В умовах сьогодення цілком логічно розглядати питання інформаційної безпеки на двох рівнях, якими є глобальна інформаційна безпека та національна інформаційна безпека. У цьому контексті вагоме значення має бути надано правовому регулюванню сфери інформаційної безпеки, сутності та специфіці змісту діяльності органів публічної влади щодо забезпечення інформаційної безпеки як складової національної безпеки [2, с. 6].

Отже, інформаційна безпека займає особливе місце у загальній системі національної безпеки держави, оскільки інформатизація охоплює всі сфери нашого життя – економічну, політичну, військову, соціальну, інформаційну та ін. Сьогодні в Україні особливо гостро стоїть питання інформаційної безпеки, яке пов'язане із протидією інформаційній війні, яку включно з повномасштабним вторгненням веде країна-агресор (рф) проти нашої держави. В умовах воєнного стану країни особливо актуальним стало питання необхідності протидії загрозам інформаційній безпеці України та нейтралізації інформаційної агресії.

Література:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>
2. Бортник Н. П. Інформаційна безпека в контексті національної безпеки: адміністративно-правова характеристика. *Академічні візії*. 2023. Вип. 26. URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/856/777>

STEM-ОСВІТА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Москалюк О. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри «Філологія»

Одеський національний морський університет

м. Одеса, Україна

Посилення ролі STEM-освіти є одним із пріоритетів модернізації освіти, складовою частиною державної політики з підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки та розвитку людського капіталу, одним з основних факторів інноваційної діяльності у сфері освіти, що відповідає запитам економіки, потребам суспільства.

STEM-освіта спрямована на розвиток особистості через формування компетентностей, природничо-наукової картини світу, світоглядних позицій і життєвих цінностей з використанням трансдисциплінарного підходу до навчання, що базується на практичному застосуванні наукових, математичних, технічних та інженерних знань і вмінь для розв'язання практичних проблем для подальшого використання їх у професійній діяльності [2, с. 124].

Використання провідного принципу STEM-освіти – інтеграції, дозволяє здійснювати модернізацію методологічних засад, змісту, обсягу навчального матеріалу предметів природничо-математичного циклу, технологізацію процесу навчання та сформувати: навички розв'язання складних (комплексних) практичних проблем, критичного мислення, креативних якостей та когнітивної гнучкості, організаційних та комунікаційних здібностей, вміння оцінювати проблеми та приймати рішення, готовності до свідомого вибору та оволодіння майбутньою професією, фінансової грамотності, цілісного наукового світогляду, ціннісних орієнтирів, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентностей, математичної та природничої грамотності; всебічний розвиток особистості шляхом виявлення її нахилів і здібностей; навички оволодіння засобами пізнавальної, дослідної та практичної діяльності; виховання особистості, яка прагне до здобуття освіти впродовж життя, формування умінь практичного і творчого застосування здобутих знань. Істотна роль в інтегративному підході реалізації STEM-освіти приділяється математиці: послідовному, ґрунтовному, якісному її викладанню [1, с. 120].

Теоретичні та практичні аспекти інформатизації освіти, зокрема використання інформаційних технологій як одного із напрямів

впровадження STEM-освіти, досліджені у працях провідних науковців, а саме: М.І. Жалдака, Н.В. Морзе, Ю.С. Рамського, О.М. Спіріна, С.О. Семерікова, Є.М. Смирнової, О.В. Співаковського та інших. Проблема інноваційного, науково-дослідного мислення учителя та учня як бази STEM-освіти присвячено роботи вітчизняних та зарубіжних науковців як: В.Ю. Величко, С.А. Гальченко, Л.С. Глоба, Е.Я. Клімова, О.Б. Комова, О.В. Лісовий, Л.Г. Ніколенко, Р.В. Норчевський, М.А. Попова, В.В. Приходнюк, М.Н. Рибалко, О.Є. Стрижак, І.С. Чернецький, М. Harrison, D. Langdon, B. Means, E. Peters-Burton, N. Morel, J. Confrey, A. House та інших. Чимало науковців зазначають, що впровадження STEM-освіти передбачає міждисциплінарний та проєктний підходи. Головне місце в STEM відводиться практиці, що поєднує різні природничо-наукові знання в єдине ціле. У наукових та науково-практичних працях з'ясовується зміст та понятійна система впровадження STEM-освіти. Ознайомлення учнів зі STEM-професіями передбачає введення їх у світ нових понять і технологій, наприклад: інновація, STEM і STEAM-освіта, STEM-спеціальності, STEM-грамотність, креативна індустрія, нанотехнології, наукова грамотність, освітня робототехніка, проєктна діяльність.

У 2015 році був підписаний Меморандум, який дозволив створити Коаліцію STEM-освіти в Україні. Коаліція сформувала ключові завдання STEM-освіти, найважливішими з яких є: реалізація програм для впровадження інноваційних методів навчання в навчальних закладах; надання можливостей для учнів і студентів для проведення дослідницької та експериментальної роботи на сучасному обладнанні; проведення конкурсів, олімпіад; створення інформаційних майданчиків; профорієнтація; розвиток міжнародного співробітництва [5].

STEM – це навчальна програма, яка готує студентів до успіху на робочому місці та вимагає розуміння наукових концепцій, розвитку технічно складних навичок і застосування знань у галузях інженерії, технології та математики. Мета цієї освіти – пробудити в здобувачів інтерес до природничих наук і математики, мотивувати їх робити свідомий вибір професії та навчити їх тому, що чим більше вони міждисциплінарні, тим унікальніше вони можуть розвиватися в експертів. Впровадження в навчальний процес моделі STEM-освіти дозволить сформувати такі STEM-компетентності, як: уміння поставити проблему; уміння сформулювати дослідницьке завдання й визначити шляхи його вирішення; уміння застосовувати знання в різних ситуаціях, розуміти можливість інших точок зору щодо розв'язання проблем; уміння оригінально розв'язати проблему; уміння застосовувати навички мислення високого рівня [4].

Суть STEM-технології полягає у тому, що в її основі лежить інженерний підхід до винаходу (прототипу). Прототип необхідно спроектувати. Перший крок у проектуванні – це постановка задачі. Для реалізації поставленої мети необхідно провести дослідження, задіяти всі наявні знання, скомбінувати їх і отримати ефективні рішення. У процесі інженерного дослідження, створення або поліпшення прототипу, доводиться використовувати свої знання з кількох дисциплін, що сприяє формуванню цілісної картини світу і застосуванню знань у практичній сфері. Дослідження наукових праць дало можливість виявити стратегічно важливі фактори, що впливають на зацікавленість молодих людей у STEM-освіті: наявність прикладів для наслідування; отримання практичного досвіду; заохочення до вивчення STEM-дисциплін; розуміння практичної значимості STEM-освіти [3, с. 47]. Розглянемо детальніше особливості сучасної STEM освіти. Інтегроване навчання за «темами», а не з предметів.

Окрім того, STEM-навчання поєднує в собі проектний та міждисциплінарний підходи, основою для яких є інтеграція природничих наук в технології, інженерну творчість і математику. Дуже важливо навчати природничим наукам, технології, інженерному мистецтву і математиці інтегровано, тому що ці сфери тісно взаємопов'язані на практиці. Застосування науково-технічних знань у реальному житті. За допомогою практичних занять STEM-освіта демонструє учням застосування науково-технічних знань у реальному житті. Вони вивчають конкретний проект, у результаті чого створюють прототип реального продукту. Розвиток навичок критичного мислення.

Слід зазначити, що освіта STEM відбувається в умовах, які інтегрують усі види освіти: формальну, неформальну та неформальну. Основними викликами для ефективного розвитку STEM-освіти є: розробка науково-методичного забезпечення та впровадження сучасних навчально-методичних матеріалів. Підготовка та підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів. Розширення мережі регіональних центрів/лабораторій.

Розвиток STEM-освіти забезпечується шляхом співпраці представників закладів освіти та академічних наукових установ, науково-дослідних лабораторій, наукових музеїв, природничих центрів, підприємств, громадських спільнот та інших організацій, у тому числі із залученням їх до створення освітнього середовища закладів освіти.

Література:

1. Бібік Н. М., Єрмаков І. Г., Овчарук О. В. Компетентнісна освіта – від теорії до практики. Київ : Плетяда, 2005. 120 с.

2. Вольянська С. Є. STEM-освіта. Довідник сучасного педагога. Харків : Вид. група «Основа», 2016. С. 124–125.

3. Коваленко О., Сапрунова О. STEM-освіта: досвід упровадження в країнах ЄС та США. *Рідна школа*. 2016. № 4. С. 46–49.

4. STEM-освіта: науково-теоретичні аспекти, досвід впровадження, перспективи розвитку : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (21 квітня 2021 р., м. Луцьк) / укладачі : Н. А. Поліщук, В. В. Камінська. Луцьк : Волинський ІІПО, 2021. 208 с.

5. STEM-освіта. URL: <https://ekolabnauka.wordpress.com/2023/11/24/stem>

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Ніколаєску Е. В.

доктор філософії,

старший викладач кафедри східноєвропейських мов

Навчально-науковий гуманітарний інститут

Національної академії Служби безпеки України

м. Київ, Україна

Освіта є провідною галуззю розвитку суспільства. У реалізації державної освітньої політики головна роль належить викладачу, професійна діяльність якого в сучасних умовах значно ускладнюється, оскільки задаються нові цільові, змістові та методичні орієнтири. Тому виникає потреба у фахівцях з високим рівнем професійної компетентності, особливо в закладах вищої освіти.

Професійна компетентність викладача – це інтегрована професійно-особистісна характеристика, яка містить ціннісні орієнтації, фахові й функціональні знання, уміння й навички та особистісні якості, спрямовані на досягнення ефективного результату у професійній діяльності [1, с. 58]. При визначенні поняття *професійної компетентності* більшість дослідників вважають за доцільне вводити до її складу не лише знання, уміння та навички, а й мотиваційну, рефлексивну та особистісну складові. Отже, основними складниками у структурі професійної компетентності викладача є: мотиваційно-ціннісний; система професійно важливих якостей; система здібностей викладача; когнітивний; афективний [2].

Мотиваційно-ціннісний складник професійної компетентності викладача вищої школи – це позитивне ставлення до професії, інтерес до роботи; спрямованість на розвиток особистості студентів засобами свого предмета; бажання професійного удосконалення. Основу мотиваційного компонента складає мотивація досягнень, показники професійного самовизначення та професійної спрямованості.

Систему професійно важливих якостей викладача вищої школи складають особистісні якості, необхідні для *викладацької діяльності*: цілеспрямованість; наполегливість; терплячість; толерантність; здатність до фасилітації; ініціативність; творчий підхід до вирішення кожного завдання; готовність до саморозвитку і самозміни; для наукової діяльності: допитливість як стимул для власної дослідницької роботи; постійний інтерес до наукових успіхів в інших галузях знань; наукова витривалість в роботі зі своєю науковою проблемою і вимогливістю до себе; дисциплінованість, прагнення до точності результатів; ентузіазм; старанність у роботі; критичність і самокритичність; вміння співпрацювати з людьми; *морально-етичні якості*: гуманізм; порядність, обов'язковість; скромність, сумлінність, доброзичливість тощо; *вольові якості*: впевненість у собі, самовладання, підприємливість, витримка, завзятість, схильність до ризику, наполегливість, ініціативність, принциповість, працьовитість; *комунікативні якості*: авторитетність, повага до людей, готовність допомогти, товарицькість, ввічливість, доброзичливість, вимогливість, толерантність, спокій і витримка; *організаційно-адміністративні якості*: вимогливість до себе та інших, уміння правильно оцінити себе і здобувачів вищої освіти, уміння позитивно мотивувати здобувачів вищої освіти, схильність брати на себе відповідальність, уміння приймати рішення, уміння координувати роботу аудиторії, уміння контролювати навчальний процес [2].

Система здібностей викладача – це набір якостей особистості, що відповідає вимогам педагогічної діяльності та забезпечує легке оволодіння цією діяльністю і досягнення в ній високих результатів. Сюди належать: *педагогічні здібності* (академічні, дидактичні, комунікативні, організаторські, перцептивні, інтелектуальні, креативні, здатність протистояти синдрому емоційного вигорання) і *пізнавальні здібності* (мнемонічні, розумові здібності, наукова уява, спостережливість, здатність до розподілу і переключення уваги) [2].

До *когнітивного* складника належать такі групи знань: *методологічні знання* – знання загальних підходів, принципів, закономірностей розвитку, навчання і виховання молоді; *психолого-педагогічні знання* – знання психолого-педагогічних основ навчання і виховання; *спеціальні знання* – знання предмета, що викладається;

методичні знання – знання особливостей методики організації навчального процесу з дисципліни; знання в сфері інформаційних технологій; знання кваліфікаційних вимог до викладачів вищої школи.

Афективний складник стосується емоційно-вольової сфери особистості. Це позитивне емоційно-оцінне ставлення до предмета і здатність до емоційно-вольової регуляції поведінки викладача.

До професійних умінь викладачів вищої школи належать: проєктувальні; конструктивні; інформаційні; організаторські; комунікативні; фасилітаційні; дослідницькі; виховні. Крім того, педагогічна техніка включає дві групи умінь: уміння управляти собою (володіння тілом, емоційним станом, технікою мови) і вміння взаємодіяти з аудиторією.

Отже, розглянувши складники професійної компетентності викладачів вищої школи (мотиваційно-ціннісний, система професійно важливих якостей, система здібностей викладача, когнітивний, афективний), ми визначили, що вона є інтегрованою на функціональному рівні системою та відображає професійну діяльність викладача вищої школи. Таким чином, професійну компетентність викладача не можна розглядати поза розвитком його особистості.

Література:

1. Саюк В. І. Професійна компетентність як основа розвитку сучасного викладача в системі післядипломної педагогічної освіти. *Нова педагогічна думка*. 2012. № 3(71). С. 57–61.

2. Стрельніков В. Ю. Складники особистісно-професійної компетентності викладача закладу післядипломної освіти. *Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти* : зб. наук. пр. II Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф. (Суми, 23 травня 2019 р.). Суми : КЗ СОІППО, 2019. С. 49–53.

ФАХОВЕ ЗРОСТАННЯ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА-ФІЛОЛОГА В УМОВАХ ВІЙНИ

Овсієнко Л. М.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови
факультету української філології, культури і мистецтва
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

Війна в Україні спричинила масштабну дестабілізацію в усіх сферах суспільного життя. На жаль, освіта виявилася найуразливішою, адже не встигла адаптуватися до умов всеохоплюючої пандемії, як довелося долати нові, ще глобальніші, виклики.

Заподіяні ворогом руйнації, смерть викликали появу психологічних травм у громадян нашої країни, зокрема дітей і молоді, які є здобувачами освіти різних рівнів. Тому сучасні заклади освіти потребують такого вчителя й викладача, який би вмів зацікавити й навчити учнів / студентів у складних реаліях життя. Відтак українським педагогам потрібно постійно навчатися і вдосконалювати свої компетентності, аби підготувати висококваліфікованих спеціалістів у майбутньому, виховати гідних громадян нашої країни.

Якщо говорити про професійне зростання викладача-філолога в умовах війни, то цей процес є складним і багатоаспектним; він потребує мотивації, глибоких знань, етичної поведінки, психологічної стійкості, здатності швидко реагувати й адаптуватися до швидкозмінних обставин, приймати адекватні рішення тощо.

На жаль, ці компетентності не можна здобути на нарадах, консультаціях чи засіданнях методичних об'єднань. Це копітка праця над саморозвитком, а відтак і вдосконаленням себе, як фахівця.

Процес самовдосконалення починається з усвідомлення потреби бути кращим і прийняття відповідного рішення. Проте хибною є думка, що означений процес може бути безсистемним; його варто ретельно спланувати, розробити програму чи стратегію дій, дотримуватися визначеної траєкторії руху, здійснювати контроль і корегування своєї діяльності.

Самоосвіта викладача не повинна зводитися до повторення тих знань, якими він і так вже володіє. Це пошук нових ефективних методів навчання, опанування новими техніками й технологіями викладання, психологічними прийомами тощо.

Для того, аби результат самоосвітньої діяльності був ефективним потрібно почати з діагностики особистих інтелектуальних потреб,

складнощів і проблем, які виникають у фаховій діяльності. Тому, самоаналіз і самооцінка є важливим підґрунтям ефективної самоосвіти. Кожен висококваліфікований педагог знає, що його фаховість безпосередньо залежить від професійного зростання, постійного пошуку нової інформації тощо.

Зрозуміло, що самоосвітою керує власне особистість, проте ЗЗСО й ЗВО відіграють у цьому процесі неабияке значення. Заклади освіти повинні стимулювати й заохочувати своїх педагогічних і науково-педагогічних працівників до системного й систематичного підвищення кваліфікації. Окрім того означені установи мають самі організувати і здійснювати для працівників різні курси, майстер-класи, тренінги, вебінари за напрямками й запитам.

Фахове підвищення кваліфікації може бути індивідуальним, або колективним / груповим; онлайнним, офлайнним чи синхронним, проте ініціатором завжди має бути педагог.

До прикладу, хочу зазначити, що в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка дуже багато уваги приділяють професійному зростанню наукових і науково-педагогічних працівників. У ЗВО започатковано цілу низку фахових модулів, які щороку (а то й частіше) оновлюються за змістовим наповненням: лідерський модуль, дидактичний модуль, модуль з ІКТ, цифровий модуль, дослідницький модуль та ін. Програма кожного з модулів передбачає набуття й удосконалення фахових компетентностей викладача (мовно-комунікативної, методичної, інформаційно-цифрової, психологічної, емоційно-естетичної, здоров'язбережувальної, проєктувальної, прогностичної, організаційної, оцінювально-аналітичної, інноваційної, рефлексивної інклюзивної та ін.) через відвідування занять, виконання креативних і складних завдань, підсумкової роботи у формі проєкту тощо.

Усі викладачі Університету Грінченка активно й охоче вдосконалюють свої компетентності за означеними модулями і, відповідно, отримують за це бали у конкурсі Лідер року».

Таким чином, фахове зростання сучасного викладача, зокрема філолога, має бути безперервним, системним і практикоорієнтованим. Це вкрай важливо в сучасних надскладних умовах організації освітнього процесу. Ми, викладачі і вчителі, повинні зробити все, аби підготувати справжніх фахівців, які зможуть відбудувати і відбудуть все знищене ворогом та навчать наступі покоління. Бо ще Василь Сухомлинський говорив: «... не кожен стане вченим, письменником, артистом, далеко не кожному судилося винайти порох або велосипед, але майстром своєї справи має стати кожен», а для цього потрібно постійно самовдосконалюватися.

Література:

1. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка. Київ : Рад. шк., 1978. 263 с.

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Онишків З. М.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки і методики початкової
та дошкільної освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Підготовка майбутніх учителів початкових класів у вищій школі має певні особливості у порівнянні з підготовкою вчителів-предметників: їх готують не тільки як педагогів, здатних здійснювати освітню діяльність у початковій школі, а також як фахівців, здатних виконувати управлінську діяльність. Учитель початкових класів в умовах закладу освіти І ступеня як самостійного закладу може одночасно бути і менеджером, тобто виконувати функції управління. Враховуючи цю специфіку, необхідно у процесі їхньої підготовки формувати у них управлінську компетентність, яка виступає як складова частина професійної компетентності.

У науковій літературі управлінську компетентність розглядають як здатність вирішувати управлінські питання, які виникають у різних сферах діяльності, що виражається у сформованості управлінських мотивів та знань, умінь, навичок, цінностей, професійно важливих якостей особистості, які дозволяють ефективно здійснювати управлінську діяльність та самостійно вирішувати управлінські проблеми у професійній діяльності [1, с. 52].

Сутність управлінської компетентності майбутніх учителів початкових класів полягає не тільки в здатності організувати освітній процес у початковій школі, але й у сформованості відомостей про структуру управлінської діяльності в закладах освіти І ступеня, а також оволодіння студентами знаннями, уміннями та навичками в галузі управління.

Науковці у структурі управлінської компетентності майбутніх учителів початкових класів виділяють в основному чотири компоненти:

мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та особистісний. Мотиваційний компонент відображає ставлення, а також інтерес педагогів до управлінської діяльності.

Когнітивний компонент управлінської компетентності майбутніх учителів початкових класів в закладі освіти I ступеня включає знання з таких питань: основні принципи управління закладом освіти; педагогічна рада школи; органи громадського самоврядування у навчальних закладах; методи та функції управління закладом освіти; структура органів управління освітою в Україні; управління (департаменти) освіти і науки обласних держадміністрацій; відділи освіти районних держадміністрацій; функціональні обов'язки директора закладу загальної середньої освіти, його заступників; планування та облік роботи закладу загальної середньої освіти; внутрішня і зовнішня система забезпечення якості освіти; основні напрями оцінювання якості освітньої діяльності закладу освіти; атестація та сертифікація педагогічних працівників; система та механізми забезпечення академічної доброчесності; ліцензування закладів загальної середньої освіти; Державна служба якості освіти в Україні; інституційний аудит закладу загальної середньої освіти; моніторинг якості освіти; завдання, зміст та форми методичної роботи в школі; методичні та організаційні засади проведення супервізії; центри професійного розвитку педагогічних працівників: утворення, завдання, зміст роботи; передовий педагогічний досвід: зміст поняття, види, критерії його оцінювання; виявлення та основні етапи вивчення передового педагогічного досвіду, форми та методи впровадження в практику роботи досягнень педагогічної науки і передового педагогічного досвіду [2].

Когнітивний компонент забезпечує інформаційну обізнаність майбутніх учителів початкових класів зі змістом управлінської діяльності та особливостями її здійснення в умовах початкової школи як окремого самостійного закладу освіти.

Діяльнісний компонент управлінської компетентності майбутніх учителів початкових класів включає способи діяльності, які необхідні для здійснення управлінської діяльності в закладах освіти I ступеня. Це, зокрема: вміння складати річний план роботи школи, розклад уроків, шкільних гуртків, спортивних секцій, календарні і поурочні плани вчителів, плани виховної роботи класних керівників, вихователів груп продовженого дня, плани роботи шкільних методичних об'єднань вчителів початкових класів, складати навчальний план для організації індивідуального навчання; планувати навчальні заняття з молодшими школярами сільської малочисельної школи; планувати і організовувати виховну та позакласну роботу з різновіковим колективом учнів

початкової школи; виконувати розподіл сторінок для навчальних предметів у класному журналі для 1–4 класів та ін.

Особистісний компонент управлінської компетентності включає професійно важливі якості (гуманізм, людяність, гідність, толерантність, порядність, тактовність, культура спілкування, чесність, працелюбність, креативність, емоційну стабільність, стресостійкість та ін.), психологічні особливості, здібності особистості, які дають можливість людині найбільш повно реалізувати себе в конкретних видах трудової діяльності і забезпечують розв'язання професійних проблем в особливих умовах [3, с. 86–91].

Виділені і охарактеризовані компоненти управлінської компетентності майбутніх учителів початкових класів закладу освіти I ступеня виступають у єдності і взаємозв'язку.

Освітньо-професійною програмою 013 «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти передбачено в структурі курсу «Загальнопедагогічні основи професійної діяльності» модуль «Організація і управління в початковій освіті», в ході вивчення якого здійснюється формування управлінської культури майбутніх учителів початкових класів.

Значні можливості у формуванні управлінської компетентності має організаційно-методична практика магістрів, що дозволяє здобувачу реалізувати не тільки роль вчителя початкових класів, а й управлінця, методиста, фисилітатора та ін. Під час цієї педагогічної практики магістранти знайомляться із структурою закладу загальної середньої освіти; основними нормативними документами з питань організації його освітньої діяльності; різними формами методичної роботи та організацією їх роботи в закладі освіти, беруть участь в їх роботі, вивчають досвід роботи вчителя початкових класів; ознайомлюються з різними формами підвищення кваліфікації вчителів початкових класів, з особливостями проведення супервізії, педагогічної інтернатури, атестації та сертифікації педагогічних працівників; оволодівають вміннями аналізувати навчально-методичне наповнення сайтів учителів початкових класів; спостерігають та аналізують уроки, виховні заходи вчителя початкових класів, проводять та аналізують власні уроки з навчальних предметів, передбачених Державним стандартом початкової загальної освіти, виховні заходи.

Таким чином, формування управлінської компетентності майбутніх учителів початкових класів забезпечено цілеспрямованою дією всіх її компонентів, а такою можливістю організаційно-методичної практики.

Література:

1. Керекеша-Попова О. В. Формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки : дис. ... канд.пед.наук : 13.00.04 / Бердянський державний педагогічний університет. Бердянськ, 2020. 317 с.
2. Онишків З. М. Основи управління закладом загальної середньої освіти : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2018. 192 с.
3. Полещук Л. В. Науково-теоретичні підходи до формування професійно значущих якостей менеджерів освіти. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*. 2014. Вип. 42(2). С. 86–91.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КУРСІ «ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ»

Онiпко В. В.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри будівництва і професійної освіти
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна*

Освітні програми підготовки докторів філософії передбачають набуття навичок викладання в закладах вищої освіти, тому потребують обґрунтування сучасні вимоги та зміст їхньої педагогічної підготовки [5, с. 28]. Крім того, для успішної професійної діяльності майбутніх докторів філософії критично важливими є високий рівень готовності до професійної педагогічної діяльності в умовах формального та неформального навчання, здатність організовувати власну науково-педагогічну діяльність у системі вищої освіти на основі нормативно-правових документів, вміння критично мислити, рефлексувати, а також готовність постійно вдосконалювати власні викладацькі навички.

Заклад вищої освіти, як специфічний соціальний інститут, займає особливе місце в системі освіти. По-перше, її навчальні заклади призначені, насамперед, для забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців відповідно до потреб як суспільства, так і самих

здобувачів. По-друге, однією з важливих задач вищої освіти є проведення наукових досліджень відповідно до спеціальності. Результати цих досліджень часто стають основою професійного росту викладачів і є джерелом оновлення та вдосконалення змісту навчального матеріалу. По-третє, для багатьох закладів вищої освіти характерною є ситуація, коли, незважаючи на високий рівень професійної компетентності багатьох викладачів, їм бракує хоча б елементарної педагогічної освіти.

Інтеграція досліджень і викладання є ключовим аспектом підготовки докторів філософії, оскільки вона забезпечує синергію між науковою діяльністю та педагогічною практикою. Для ефективної реалізації цього процесу важливо розробити чіткі стратегії підготовки здобувачів, що включають наступні елементи: інтеграція з актуальними тенденціями в освіті і науці, поєднання теорії і практики, залучення до міждисциплінарних досліджень, впровадження проєктів та дослідницьких робіт, розвиток комунікативних навичок, критичний аналіз і рефлексія, оцінка і зворотний зв'язок у навчанні, партнерство між дослідниками та викладачами [2, с. 28].

Здатність розробляти і викладати в закладах вищої освіти фахові дисципліни з використанням сучасних технологій є обов'язковим результатом підготовки докторів філософії всіх спеціальностей. Саме тому включення навчальної дисципліни «Теорія та методика викладання у закладах вищої освіти» до обов'язкових складових освітньо-наукових програм підготовки доктора філософії у ПДАУ є необхідною умовою якісної підготовки. Зміст дисципліни має враховувати новітні тенденції в освіті та науці, бути спрямованим на вивчення теоретичних основ інтеграції та практичне застосування цих знань через розробку та реалізацію навчальних матеріалів, які ґрунтуються на актуальних дослідженнях. Здобувачі мають бути ознайомлені з передовими практиками інтеграції, які активно використовуються в міжнародній освіті, і вміти адаптувати їх до локальних умов [3, с. 8]. Важливо, щоб здобувачі мали змогу аналізувати ефективність інтеграції своїх досліджень у освітній процес [4, с. 53]. Це передбачає регулярну рефлексію стосовно того, як дослідницькі результати впливають на навчальні результати, і як вони можуть бути покращені здобувачами. Регулярна оцінка впровадження досліджень у викладання є критично важливою. Здобувачі мають отримувати зворотний зв'язок від колег і студентів для постійного вдосконалення своїх підходів і методик [1, с. 16].

Важливо включити до програми дисципліни завдання, які стимулюють здобувачів до реалізації дослідницьких проєктів, пов'язаних з їхньою викладацькою діяльністю. Це може бути, наприклад, розробка нових навчальних методик або матеріалів на основі власних

досліджень. Стимулювання здобувачів до участі в міждисциплінарних дослідженнях може допомогти в інтеграції різних знань у освітній процес. Це дозволяє не лише збагачувати викладання, але й розширювати горизонти досліджень.

Здобувачі мають розвивати навички комунікації, це включає вміння зрозуміло і доступно пояснювати складні концепції, адаптувати науковий контент до різних рівнів навчання і зацікавленості.

Сприятливе середовище для інтеграції досягається через співпрацю між дослідниками і викладачами. Програми підготовки мають включати елементи командної роботи, де здобувачі можуть обговорювати і впроваджувати дослідницькі результати в навчальний процес разом з іншими фахівцями.

Таким чином, викладацька діяльність у сучасному академічному середовищі потребує від докторів філософії знання сучасних педагогічних теорій та практик та включає знання новітніх методик навчання, інтеграцію інформаційних технологій у освітній процес та адаптацію до потреб різних категорій студентів. Освітні програми мають передбачати не лише базову педагогічну підготовку, але й можливості для подальшого професійного розвитку, шляхом включення практики, участі у тренінгах та семінарах, що зосереджені на розвиток викладацьких навичок і педагогічної рефлексії. Важливим аспектом є формування навичок оцінювання ефективності власної педагогічної діяльності. Доктори філософії мають бути здатні до самооцінки та критичного аналізу своїх методів викладання, а також до активного використання зворотного зв'язку від студентів для удосконалення освітнього процесу. Оскільки доктори філософії часто є дослідниками, їхня педагогічна діяльність має бути тісно пов'язана з їхніми науковими інтересами. Це дозволяє інтегрувати передові наукові досягнення у освітній процес, збагачуючи його і надаючи здобувачам актуальні знання. Підготовка докторів філософії має сприяти розвитку міждисциплінарних навичок, що дозволяють інтегрувати знання з різних галузей у викладання, забезпечує гнучкість у викладанні і допомагає краще відповідати на виклики сучасної освіти.

Не менш важливою є підготовка докторів філософії в аспекті етичних норм і педагогічної культури, яка сприяє розвитку навичок етичної поведінки, комунікації з студентами та колегами, а також створенню підтримуючого та інклюзивного освітнього середовища. Врахування методичних аспектів викладання дисципліни «Теорія та методика викладання у закладах вищої освіти» допоможе створити ефективну систему підготовки докторів філософії, яка відповідатиме сучасним вимогам вищої освіти і забезпечить високий рівень педагогічної компетентності майбутніх викладачів.

Література:

1. Аузіна А. Система комплексної діагностики знань студента / А. О. Аузіна, Г. Г. Голуб, А. М. Возна. Львів, 2002. 38 с.
2. Белова Е. К. Дидактические аспекты проектирования и постановки лабораторных работ : учебное пособие по дисциплине «Методика профессионального обучения» для студентов инженерно-педагогических специальностей / Е. К. Белова, Е. Э. Коваленко. Харьков : УИПА, 2003. 50 с.
3. Лігум Ю. Якість освіти і новітні технології навчання в контексті інтеграції в європейський освітній простір. *Педагогіка і психологія*. 2011. № 2. С. 22.
4. П'ятницька В. Основи наукових досліджень у вищій школі / В. П'ятницька, І. Позднякова К. : Центр навч. літ-ри, 2003. 116 с.
5. Теорія і методика викладання в вищій школі. Конспект лекцій з навчальної дисципліни [Електронний ресурс] : навч. посіб. для підготовки докторів філософії очної форми навчання, які навчаються за спеціальністю 133 – «Галузеве машинобудування». КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: І. О. Казак. Електронні текстові данні (1 файл: 1,37 Мбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 116 с.

DEVELOPING SOFT SKILLS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES

Опур М. В.

*Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Lviv National Environmental University
Dubliany, Lviv region, Ukraine*

Panchyshyn S. B.

*Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Lviv National Environmental University
Dubliany, Lviv region, Ukraine*

The landscape of education is changing rapidly. A decade ago, graduates with strong technical skills were highly sought after, but today, employers are placing greater emphasis on soft skills. A lack of soft skills can reduce job prospects. The educational system has evolved with the introduction of innovative tools like distance and blended learning technologies, online courses, and virtual learning platforms. Ukrainian higher education

institutions are embracing cloud storage and virtualization, granting access to media resources and essential software, and developing personalized learning paths [3].

Many researchers emphasize the importance of soft skills for success in the professional world. According to Oxford Dictionary [5], the term "soft skills" refers to personal qualities that facilitate effective communication and interaction with others. These skills include abilities such as communication, problem-solving, and teamwork. Employers consistently value these soft skills very highly. Some definitions of soft skills also encompass qualities like loyalty, enthusiasm, punctuality, and a strong work ethic. However, there is debate about whether these should be considered skills or simply personal attributes that individuals may choose to exhibit in the workplace.

Most researchers also point out that the development of soft skills in today's realities can be viewed as a process of dynamic positive metamorphosis throughout life. The productivity and viability of this requires favorable conditions for motivated self-growth, transformation and self-improvement [2].

The development of soft skills is the goal of every higher education student. These personal qualities will help build a successful career, secure a decent position, and thrive in a competitive professional environment.

From the perspective of a specialist's professionalism, soft skills are essential human qualities. Even the most skilled professional cannot achieve good results without them. A study conducted at Harvard University and the Stanford Research Institute revealed that hard skills contribute only 15% to an employee's professional success, while soft skills account for 85% [6]. This indicates that knowledge is no longer the primary value, and the ability and successful application of personal experience remains the main concern.

There are numerous approaches to identifying priority areas, such as the skills and competencies necessary for success in today's world [1]. One popular model is the "4C" model, which highlights the key competencies essential for learning in modern society. These competencies include communication, collaboration, creativity, and critical thinking.

In utilizing the 4C competency model, it becomes feasible to prioritize the cultivation of adaptable skills within the education system. These skills encompass:

- Communication: proficiency in initiating and sustaining communication, negotiation abilities, adeptness in conversations, public speaking skills, persuasive argumentation, advocacy for one's interests, conflict resolution, active listening, skillful questioning, and deliberate use of non-verbal communication techniques.

- Collaboration: the capability to engage in group problem-solving, teamwork aptitude, and proficiency in organizing collaborative efforts.

– Critical thinking: the capacity to rationally assess a situation, apply conclusions to scenarios and predicaments, keen observation, adept interpretation, analysis, and drawing inferences.

– Creativity: productivity (the ability to create), flexibility (the ability to find new solutions and effectively use available materials while being able to change thinking and behavior depending on the situation quickly), originality (the ability to generate new and unusual ideas that are significantly different from what is already known), and the ability to solve complex problems.

English classes provide an excellent opportunity to develop soft skills as students can simulate real-life situations. It is important to focus on effective methods for nurturing soft skills in students during English classes. In this way, both language skills and soft skills can be actively developed. As a result, English courses offer a dual benefit in terms of their effectiveness and are an excellent tool for cultivating versatile skills.

In foreign language teaching, it's important to identify effective methods for integrating soft skills. For instance, to develop critical thinking, it's crucial to assign cognitive tasks and create scenarios with opposing viewpoints to encourage independent thinking, justification of one's position, development of reasoning, and decision-making. Another effective method is to have students prepare short (up to 5 minutes) reports in a foreign language about world events and discuss them, which helps develop the ability to assess situations and draw reasonable conclusions. These activities also help students build the skills to overcome misunderstandings, resolve conflicts, and be open to different perspectives.

Creativity emerges when considering the unique psychological characteristics of students, providing opportunities for free choice of learning activities and learning pace, and utilizing various approaches to mastering educational material. This process also helps to reveal the intellectual potential of individuals, identify their best qualities and mental characteristics, and shape their evaluative and emotional outlook on the world. The cognitive interest and selective orientation of individuals guide them towards actively seeking knowledge and ways to acquire it independently. For instance, the Skillshare platform, popular among creative individuals, offers video courses that contribute to both direct creative development and the cultivation of career confidence [4].

Working together in different ways, such as in small groups or pairs, is very important. For instance, discussing messages or projects that address a specific problem prepared by students in the group encourages teams to have conversations that deepen their understanding of the topic through asking questions, discussing, debating, and exchanging opinions. This not only helps improve foreign language communication skills but also develops

interpersonal skills. Students learn to listen to each other, respect others' opinions, and use their group's resources effectively. It creates an atmosphere of cooperation and mutual assistance. It also helps develop time management skills and independent language skills, which will lead to an increase in knowledge level.

Undoubtedly, the foundation of developing soft skills in learning a foreign language lies in focusing on communication. From a psychological perspective, communication is primarily about a person's ability to effectively use language in both speaking and understanding based on the given communication situation. To enhance students' communication abilities, it is not sufficient to merely incorporate communicative exercises into the learning process. It is crucial to empower students to think independently and guide them towards potential solutions for tasks. Emphasizing the content of ideas, thoughts, and statements is important, with language form being a secondary consideration. This approach allows language to serve its primary purpose as a tool for expressing thoughts in the organization of the educational process.

The communicative approach to teaching a foreign language prioritizes the following areas: writing essays, reports, projects, and research; preparing public speeches and presentations; using appropriate verbal communication and engaging in discussions and debates. Interactive communication forms like negotiations, case studies, and interviews are also actively used.

Other soft skills that can be developed in foreign language classes include leadership and self-discipline. The ability to lead other people is an important skill for a successful career. Not everyone can take responsibility for the work performed by a group of people. This requires both leadership qualities and common courage. A true leader is not someone who gives out orders, but someone who rolls up their sleeves and works with their team and not forgets about helping others.

Self-discipline can be developed in foreign language classes as it is the ability to set goals and achieve them, and it is an important skill for success in any area of life. No one has ever achieved a goal without sticking to it. The ability to follow a set course of action, meet deadlines, and perform tasks efficiently are all components of self-discipline, which are important not only for students but also for future professionals.

Conclusions. In the context of competitiveness, an important factor for the effective and harmonious activity of a modern specialist is the possession of developed social and psychological skills. Therefore, the educational process must now meet the requirements of continuity and communication, ensuring the integration of practical, educational, upbringing, and developmental goals. It should also aim to create a favorable emotional and psychological climate that fosters the individual's inner freedom and social

responsibility. Ukrainian higher education institutions have faced extremely difficult challenges during wartime and in the post-war revival and reconstruction of society. As a result, they should pay special attention to the development of soft skills as an integral part of the professional training of future specialists. Soft skills can and should be effectively developed in higher education institutions by successfully integrating them into curricula and programs.

Bibliography:

1. Critical Skills Survey. American Management Association. <https://www.amanet.org/assets/1/6/2012-critical-skills-survey.pdf> (Accessed August 10, 2024).

2. Europe needs better jobs for better-matched skills. – Cedefop survey. (2015). <http://www.cedefop.europa.eu/en/news-andpress/press-andmedia/press-releases/europe-needs-better-jobs-bettermatchedskills-edefop> (Accessed August 10, 2024).

3. Haran, N., & Zamorotska, V. (2023). Transformational changes in higher education in Ukraine during the war and the postwar period: tasks and challenges. *Materials of the Ukrainian interdisciplinary scientific and practical online conference “Ukraine on the way to recovery: tasks of science and education in the Europeanization of the state”* (May 17–19, 2023). <https://is.gd/qNnPNB> (Accessed August 5, 2024).

4. Skillshare. Where top creatives learn, teach, and grow. <https://www.skillshare.com/en>. (Accessed August 6, 2024).

5. Soft skills. Oxford Learner`s Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/soft-skills> (Accessed August 8, 2024).

6. The Soft Skills Disconnect. <https://www.nationalsoftskills.org/the-soft-skills-disconnect/> (Accessed August 10, 2024).

ОСВІТОЦЕНТРИЗМ І СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМ У РАМКАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Панасенко Є. О.

доктор філософії,

*старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна*

У сучасних освітній підходах і практиках у вищій школі все частіше актуалізується підхід студентоцентризму як головного чинника, який уможливить формування компетентного фахівця, освіченої особистості з критичним мисленням, яка буде конкурентоспроможною на ринку праці. Щоб з'ясувати, чи дійсно такий підхід є найоптимальнішим серед решти, треба проаналізувати основні положення такого підходу в освітньому процесі у закладах вищої освіти. Науковці О. Заблоцька та І. Ніколаєва, після ретельного вивчення висновків у рамках студентоцентризму в освітній царині, виокремили низку особливостей у контексті такого освітнього підходу. Зокрема, серед запропонованих науковцями тез про студента у рамках такого підходу, є такі: *«студент є центральною фігурою освітнього середовища закладу вищої освіти, що свідомо і самостійно обирає власну освітню траєкторію, несе відповідальність за свої навчальні досягнення, поєднує навчання та науково-дослідну роботу», «урізноманітнює освітні функції викладача», «передбачає систематичний моніторинг якості освітніх послуг», «визначає пріоритетну ціль освітньої діяльності – сформованість результатів навчання студентів»* [1, с. 32]. Звичайно, науковці у своїх висновках виділяють більше положень, але це найсуттєвіші на наш погляд. Пройдемося по кожному пункту. Стосовно першої сентенції: «Студент – центральна фігура, він обирає власну освітню траєкторію, несе відповідальність за навчання» – освітню траєкторію формують науково-педагогічні працівники, які мають відповідну кваліфікацію, науковий ступінь і досвід, тому вони мають достатній рівень компетентності і компетенцію формування траєкторії. Студент не має фахової підготовки, у нього відсутнє системне мислення з фаху, не сформоване бачення предмету, відсутнє розуміння зв'язків і взаємозв'язків, тому студент як фігура не може обрати власну освітню траєкторію. Наступна теза: «студент може урізноманітнювати освітні функції викладача» – виникає питання – яким чином? Попередній аргумент не дозволяє студентові урізноманітнювати освітні функції за браком освіти, досвіду, сформованих знань, умінь і навичок.

Ще одна цікава теза: «студент здійснює систематичний моніторинг якості освітніх послуг» – для того, аби здійснювати моніторинг якості освітніх послуг, треба бути експертом, тобто, мати відповідний фах, кваліфікацію, досвід, можливо й науковий ступінь. У силу обставин, що студент не має вищеперерахованих атрибутів і регалій, він апріорі не може фахово, неупереджено, об'єктивно, грамотно і системно здійснити моніторинг якості освітніх послуг. І останнє: «визначає пріоритетну ціль освітньої діяльності – сформованість результатів навчання студентів» – зауваження впливає з попередніх міркувань – як особа без вищої освіти і досвіду може визначити, чи сформовані результати її навчання.

Покажемо це на конкретному прикладі. На сайті Центрально-українського державного університету імені Володимира Винниченка наявні різні освітньо-професійні програми, серед них є освітньо-професійна програма «Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література)» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)», після завершення якої випускник здобуває кваліфікацію бакалавра із середньої освіти, вчителя англійської мови та зарубіжної літератури. Програма передбачає вивчення низки дисциплін, серед яких цикл загальної підготовки, цикл професійної підготовки і вибіркові освітні компоненти. Професійна підготовка охоплює зокрема такі дисципліни: «Вступ до філології» (6 кредитів), «Практичний курс англійської мови» (53 кредити), «Практична фонетика англійської мови» (5 кредитів), «Практична граматики англійської мови» (6 кредитів), «Теоретичний курс англійської мови» (7,5 кредитів), «Методика навчання англійської мови» (6 кредитів), «Історія зарубіжної літератури» (17,5 кредитів), «Методика навчання зарубіжної літератури» (3 кредити). Програма має структурно-логічну схему освітнього процесу, що включає дисципліни загальної підготовки, психолого-педагогічні дисципліни, мовні дисципліни, літературознавчі дисципліни, а також практики і курсові роботи [2]. Очевидно, що вступник на першому курсі, не маючи сформованих компетентностей, не може обрати якусь траєкторію, чи здійснити моніторинг якості освітніх послуг, він не може визначити, які дисципліни професійної підготовки йому обрати і яке навантаження потрібне для кожної з дисциплін, позаяк студент ще не має системного уявлення про свою майбутню освіту. Чи може здобувач вищої освіти на першому, другому чи третьому курсі визначити перелік обов'язкових дисциплін? Чи може він визначити, які компоненти у дисциплінах із обов'язкового циклу поглибити, або який обсяг у годинах найліпший для опанування дисципліни? Ці питання риторичні.

Для детальнішого вивчення цього аспекту варто було б провести опитування серед здобувачів вищої освіти, зокрема серед студентів перших курсів, з метою з'ясування рівня їхнього розуміння глибини освітньо-професійних програм. Відповідно, це дослідження не вичерпує всієї глибини цієї проблеми, але актуалізує її в освітній спільноті.

На нашу думку, у центрі освітнього процесу і має бути процес здобуття освіти, де студент – здобувач освіти, а викладач – надавач освіти. Зміщення фокусу в освітньому процесі на студента або викладача створює дисгармонію: якщо фокус уваги зміщений на студента, це формує споживацьке ставлення у здобувачів до освіти і до викладацького складу, де викладачі поставлені у жорсткі рамки надавачів освітніх послуг, а здобувач має надмірну свободу, і через відсутність відповідальності може нехтувати навчанням. Таким чином, освітній процес втрачає сенс. Зміщення фокусу на викладача формує авторитарні умови у процесі здобуття освіти, що теж не матиме позитивного результату. Тому, єдиним шляхом формування освітнього процесу має бути освітоцентризм, де студент і викладач – рівноправні учасники навчального процесу, і кожен несе відповідальність на свою роботу: студент відповідає за здобуття освіти, а викладач відповідає за надання освіти.

Література:

1. Заблоцька О., Ніколаєва І. Студентоцентризм як тренд сучасної освіти. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. Кропивницький: ЦДУ ім. В. Винниченка, 2021. Випуск 194. С. 29–33.

2. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література)» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)». 2024. URL: <http://surl.li/rczzew> (Дата звернення: 02.07.2024 р.).

FLIPPED LEARNING AS A STUDENT-CENTRED APPROACH TO IMPROVE FOREIGN LANGUAGE SKILLS

Panchyshyn S. B.

*Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Lviv National Environmental University
Dubliany, Lviv region, Ukraine*

Opyr M. B.

*Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Lviv National Environmental University
Dubliany, Lviv region, Ukraine*

The processes of globalization, which are prevalent in all aspects of life, have turned out to be more intricate than originally thought. Improving the quality of education demands the implementation of new learning approaches that are better tailored to the requirements of today's students.

The flipped learning method is one of the modern pedagogical methods of a student-centred approach to learning and the organisation of the educational process in higher education institutions. The main idea of the flipped learning methodology is that the training of higher education students should take place both in the classroom and outside it, with the help of a set of innovative with the use of modern information and communication, technical and technological, educational and pedagogical solutions. The flipped learning methodology in foreign language teaching contributes to individualisation, personalisation and intensification of the learning process, stimulates the development of higher education students' independent work skills and forms their responsible attitude to learning.

The concept of flipped classrooms as a type of blended learning has been actively researched in foreign scientific and pedagogical publications over the past decade. Many scientists and researchers have studied the idea of a flipped learning approach. Ozdamli, F. & Asiksoy, G. quoted regarding the learning outcome of the flipped classroom "The advantages are that students can access lecture videos whenever and wherever they want, and it provides students to learn at their speed" [3, p. 103]. In his research paper, Fuat Serkan Say mentions the pioneers who coined the word in the field of the flipped classroom, which is worth mentioning here. [4, p. 607]. In 2006, chemistry teachers Bergman and Sams from Woodland Park High School in Colorado, United States of America, coined the word "flipped classroom" [2].

Nowadays flipped learning has become a popular approach in different educational fields, including foreign language learning. The traditional techniques and the homework are also reversed in the flipped classes. The essential requirements in flipping the classroom are: a healthy environment; a change in learning culture; planned content and skilled educators. Zamzami Zainuddin and Siti Hajar Halili quoted the concept of the flipped classroom. A flipped classroom is also known as a student-centred approach to learning where the students are more active than the instructor in the classroom activity. In this case, the instructor aims to motivate, guide, and give feedback on students' performance [5, p. 315].

Significant positive impact on the learning process and benefits of the introduction of flipped learning technology in teaching of certain disciplines in Ukrainian higher education institutions are reflected in the works of O. Volnevych, N. Prykhodkina, I. Piankovska, S. Popadiuk, O. Kuzminska, V. Kovalchuk, O. Malykhina, I. Stoliarenko, T. Yarmolchuk, etc. M. Warschauer and P. Whitaker, J. Graney, H. Hang, K. Walsh and others have researched the experience of using the technology of flipped learning in teaching foreign languages

Flipped learning addresses many challenges adolescent English learners face in higher educational institutions. While there is no single model of flipped learning, a common characteristic is the redirection of attention from the teacher and onto the learners through the strategic use of technology [2]. Flipped classrooms emerge as ideal laboratories for examining student-centred learning practices for English learners. Flipped classrooms may increase opportunities for English learners at all levels to learn academic language and content through participation in interactive classroom learning practices [6].

Foreign teachers-practitioners also offer the following types of flipped classrooms: Standard Inverted Classroom; Discussion-Oriented Flipped Classroom; Demonstration Focused Flipped Classroom; Faux-Flipped Classroom; Group-Based Flipped Classroom; Virtual Flipped Classroom and Flipping the Teacher.

According to the leaders of the Flipped Learning Network, to be effective, the technology of flipped learning as a student-centred approach to teaching foreign languages must meet the following characteristics: Flexible Environment; Learning Culture; Intentional Content and Professional Educator.

Flipped learning is an innovative approach to teaching that reverses the traditional roles of class time and homework. Some shortcomings and difficulties arise during its implementation. However, most researchers and practitioners pay attention to its advantages:

- Individualizing learning. Flipped learning allows students to learn at their own pace. They can pause, rewind, and review the instructional content as many times as needed, which is particularly beneficial when dealing with complex grammatical structures or new vocabulary in a foreign language. This flexibility ensures that students fully grasp the material before moving on to more advanced topics.

- Collaboration and engagement. The in-class time in a flipped classroom is dedicated to interactive activities such as discussions, group work, and practice exercises. In the context of language learning, this means more opportunities for speaking practice, role-playing, and real-time feedback from peers and instructors. This shift from passive to active learning helps students internalise the language more effectively.

- Development of Independent Learning Skills. One of the key advantages of flipped learning is its emphasis on independent study. By engaging with new material on their own, students develop crucial skills such as self-discipline, time management, and critical thinking. These skills are not only valuable in language learning but are also essential for lifelong learning.

- Increased Responsibility and Accountability. Flipped learning fosters a sense of responsibility in students. They are expected to come to class prepared, having already engaged with the material. This accountability encourages students to take ownership of their learning process, leading to greater motivation and commitment to their studies.

- Enhanced Use of Classroom Time. In a traditional language classroom, much time is spent on lecture-based instruction, leaving limited opportunities for practice and application. Flipped learning maximises the use of classroom time for interactive, communicative activities that are essential for language acquisition.

While flipped learning offers numerous benefits, it also presents certain challenges:

- Technical problems. Technical problems such as unreliable internet connections, compatibility issues with devices, or difficulties accessing online platforms can disrupt students' ability to engage with pre-class materials and participate in virtual discussions or activities. Thus, students may have problems with their preparation.

- Students' preparation. The success depends on students actively engaging with pre-class materials to come prepared for in-class activities. However, motivating students to complete these assignments and ensuring they do so effectively can be a challenge.

- Time management. Students must manage their time effectively to complete pre-class assignments while balancing other academic, extracurricular, and personal responsibilities. Without proper time

management skills, students may struggle to keep up with the demands of the flipped classroom model.

– Resistance to change. Both students and educators may resist adopting the flipped classroom model due to its departure from traditional teaching methods.

– Self-directed learning. Flipped learning requires students to take greater responsibility for their learning outside of class, which can be challenging for those who are not accustomed to self-directed study or who require more guidance from instructors [1].

Flipped learning as a student-centred approach to teaching foreign languages represents a significant shift in the traditional approach to education, offering a more student-centred, interactive, and flexible learning environment. In the context of foreign language education, it allows students to engage deeply with the material, develop essential independent learning skills, and make the most of valuable classroom time. As educators continue to explore and refine this approach, flipped learning has the potential to revolutionise the way languages are taught and learned, making the process more student-centred, effective, personalised, and engaging for students of all levels, and plays an increasingly important role in helping students achieve language proficiency and develop the skills they need to succeed in the world of globalisation.

Bibliography:

1. Aydin, B. & Veysel, D. (2016). Flipping the Drawbacks of Flipped Classroom: Effective Tools and Recommendations. *Journal of Educational and Instructional Studies in The World*. 6, Iss. 1, 33–40.

2. Bergmann, J., & Sams, A. (2012). *Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day* (pp. 120–190). Washington DC: International Society for Technology in Education.

3. Ozdamli, F. & Asiksoy, G. (2016). Flipped classroom approach. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*. Vol. 8, Iss. 2, pp. 98–105.

4. Say, F.S. & Yildirim, F.S (2020). Flipped Classroom Implementation in Science Teaching. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, Vol.7, Iss. 2, pp. 606–620.

5. Zainuddin, Zamzami and Siti Hajar Halili. (2014). Flipped Classroom Research and Trends from Different Fields of Study. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*. Vol. 17, Iss. 3, pp. 313–340.

6. Walqui & van Lier (2010). Scaffolding the Academic Success of Adolescent English Language Learners: A Pedagogy of Promise. 240 p.

ПРОФЕСІЙНИЙ УНІВЕРСАЛІЗМ ВИКЛАДАЧА ФАХОВОГО МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТА В УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Парумба Б. В.

*старший викладач кафедри музичної україністики
та народно-інструментального мистецтва*

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Викладання музичного інструмента як фахового – для здобуття певної кваліфікації, отримання спеціальності, рівня освіти – передбачає володіння значним комплексом знань і навичок в теорії і практики гри для передачі власного досвіду здобувачам освіти, з однієї сторони, і професійного розвитку їх фахової індивідуальності, з іншої. Проте процес навчання передбачає не лише засвоєння репертуарної програми згідно плану та відповідно до виконавських можливостей здобувача, але й вміння комплексно синтезувати знання з площини різних дисциплін, методик викладання, комунікативних та менеджерських якостей, що забезпечує формування засад професійного універсалізму викладача, і, відповідно, отримання таких універсальних знань і умінь здобувачем.

Метою запропонованого дослідження постає визначення складових комплексу професійного універсалізму викладача фахового музичного інструмента в умовах вищої школи для їх ефективного впровадження в навчальний процес та навчання здобувачів.

У комплексі професійного універсалізму на першому плані постає фахова компетентність викладача, його музично-виконавська майстерність, що передбачає не лише технічне володіння інструментом, але й активну участь у концертних виступах (в якості соліста, акомпаніатора, концертмейстера, учасника ансамблів, оркестрів). Викладач-виконавець стає для здобувача освіти яскравим прикладом мистецької діяльності, зразком для наслідування, захоплення, творчої емпатії тощо. Саме **творча емпатія** – як здатність розуміти, відчувати емоційні стани, інтелектуальні та чуттєві потреби інших, – постає джерелом для натхнення та створення нових ідей, створення композицій, обробок, аранжувань, прийняття творчих рішень. Творча емпатія між викладачем і студентом у класі фахового інструмента дозволяє сформулювати між ними емоційний контакт, сприяє не лише ефективному поточному навчанню, але й мистецькій результативності – створенню яскравих інтерпретаційних виконавських моделей у концертному виконанні, відеозаписі чи звукозаписі. Проте, у випадку, коли викладач уже

не є концертуючим виконавцем, важливою складовою творчої взаємодії між ним і студентом постають виконавські плани для здобувача освіти (концерти, конкурси, фестивалі), знайомство (особисте і опосередковане) з виконавцями, які стають символами-зразками для студента.

Не менш важливим у процесі викладання фаху (музичного інструмента) постають педагогічні й психологічні аспекти. Глибоке знання методик навчання, зокрема й інноваційних, вміння адаптувати педагогічні і психологічні підходи з урахуванням індивідуальностей характеру студента, його фахових потреб, сприятимуть налагодженню творчої атмосфери упродовж занять й успішним навчальним підсумкам. Довгий період пандемії, воєнного стану в Україні зумовили комбінування традиційних форм і методик навчання з новими, зокрема й дистанційними. Їх ефективність, звісно, не завжди очевидна, проте, робота з онлайн-ресурсами дозволила залучати значне коло нових музичних творів до репертуару, їх стильову модифікацію, залучення викладачів і здобувачів до онлайн-спілкування на вебінарах, семінарах, курсах, відкритих лекціях, що проводяться фахівцями найвищого рівня з цілого світу. Це дозволяє залучати нові методичні прийоми і алгоритми для навчання.

Доволі варіативною сьогодні видається теоретична складова професійного універсалізму викладача (зокрема історії музики). Вона пов'язана із переосмисленням великого комплексу попереднього досвіду й знань, які були отримані у попередні історичні періоди (зокрема, в радянський час, до повномасштабного вторгнення Росії). Канселинг російської музики, заборона використання творів країни-окупанта, зокрема творчості композиторів і виконавців Росії зумовлюють більш активнішу діяльність викладача у справі пошуку нових українських джерел для репертуару, забутих, несправедливо замовчуваних творів українських композиторів, зокрема репресованих, з діаспори, ін. Цей новий репертуар сприятиме новим напрямам національного і патріотичного виховання здобувачів освіти. Також виникає потреба й у новому зарубіжному репертуарі, який може бути залучений шляхом налагодження співпраці з закладами освіти, викладачами і виконавцями інших країн.

Важливими напрямками співпраці викладача і студента постають міждисциплінарні підходи у процесі навчання, співпраця з іншими викладачами і студентами інших мистецьких предметів, інших напрямів підготовки (образотворчого, театрального мистецтва, літератури). Це сприятиме розширенню горизонтів творчості як викладача, так і здобувачів освіти. Отич О. вводить до наукового обігу поняття «творча індивідуальність педагога професійного навчання», в основі

якої – «сутнісна системна інтегративна якість його особистості, яка характеризує особливості її творчих процесів, індивідуальних, особистісних і професійних властивостей і рис; спеціальних, педагогічних і творчих здібностей, стилю професійно-педагогічної діяльності й спілкування, її творчий потенціал, що виявляється в оригінальності й суспільній значущості результатів його творчої професійно-педагогічної діяльності» [2, с. 182]. У цьому руслі слід відзначити наявність загальних високих естетичних ідеалів і смаків викладача, які стають провідниками культури особистості (здобувачів). Оскільки в сучасному світі внаслідок впливу масової культури, медіа у багатьох здобувачів спостерігається низький рівень загальної та естетичної культури, то завданням педагога у музичній професії стає виправлення цих наслідків, підняття загальної естетичної планки виховного процесу.

Ще одна грань професійного універсалізму – інноваційність і креативність у підходах до навчання, пошуку ефективних методик, синтезування профільних знань з аранжування, інструментування, імпровізації, ансамблевої гри. Як зазначає Н. Сегеда, «креативна педагогіка розширює соціально-культурну мету професійної діяльності викладача музичного мистецтва, як передавання-збереження художньо-виконавського досвіду, а у формуванні у майбутнього педагога-музиканта готовності до еволюціонуючого співбуття з професійною реальністю» [3, с. 74].

Ще одними вагомими складовими професійного універсалізму стають комунікативні та менеджерські навички викладача. Сучасний світ вимагає від студента набуття soft skills (комплексу неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність), тому для викладачів важливо у процесі освоєння фахового інструмента сформувати у здобувачів і загальну мотивацію до самостійної роботи, спілкуванню у команді (класі з фаху, ансамблі, оркестрі). В останні роки набувають значення і **менеджерські навички викладача, які проєктуються на здобувачів освіти – вміння системно організувати** навчальний процес у класі з фахового інструменту, спланувати репертуар (зокрема концертний), планувати й організувати виступи (зокрема, благодійні на сучасному етапі), активно співпрацювати у житті музичної спільноти навчального закладу.

Як необхідну умову успішності професійного універсалізму викладача фахового музичного інструмента в умовах вищої школи стає його **безперервний професійний розвиток. Поряд із стажуваннями та підвищеннями кваліфікації (на п'ять років не менше ніж 6 кредитів ЄКТС), викладач повинен постійно вдосконалювати свої навички, стежити за новими тенденціями в музичному світі та активно брати**

участь у професійних заходах – вебінарах, семінарах, тренінгах, майстер-класах, методичних і практичних конференціях.

Таким чином, професійний універсалізм викладача фахового музичного інструмента в умовах вищої школи забезпечує всебічну підготовку студентів, формування їх як професійних музикантів, здатних до успішної кар'єри в різних музичних напрямках.

Література:

1. Орлов В. Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін : монографія. К. : Наукова думка, 2003. 262 с.
2. Отич О. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти : монографія / за наук. ред. І. А. Зязюна. Чернівці : Зелена Буковина, 2009. 752 с.
3. Сегеда Н. Професійний розвиток викладача музичного мистецтва: історія, методологія, теорія: монографія. Київ: НПУ ім. М. Драгоманова, 2011. 273 с.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Пришупа Ю. Ю.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов і перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

Вимоги до сучасної освіти спонукають педагогів до пошуку нових сучасних ефективних технологій викладання та навчання, що дозволяють досягти більш високих результатів навчання і виховання, впроваджувати новітні освітні технології в процес навчання. Сьогодні технології суттєво змінюють доступ до знань та інформації, полегшуючи роботу дослідників, викладачів і здобувачів освіти у всіх сферах життя. У закладах вищої технічної освіти, де постійне оновлення знань і швидка адаптація до нових технологій є ключовими вимогами, ці інновації стають не просто інструментами, а основою освітнього процесу. Зокрема, для викладачів іноземних мов використання сучасних технологій дає змогу не тільки поліпшити якість навчання, а й інтегрувати студентів у глобальну професійну спільноту, де знання

та інформація є ключовими ресурсами. Без інноваційних технологій цей процес стає значно складнішим і обмеженим, що робить обрану тематику особливо актуальною [3, с. 31].

Термін «інноваційні технології» складається з двох категорій – «інновація» та «технології». Сам термін «інновація» походить від латинського «novatio», що означає «оновлення» (або «зміна»), і приставки «in», яка перекладається з латинського як «в напрямку». Якщо перекладати дослівно «innovatio» – «в напрямку змін». У широкому значенні слова під інноваціями розуміють прибуткове використання нововведень у вигляді нових технологій, видів продукції та послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного або іншого характеру [2, с. 52].

Широко відомо, що технологія як наука спрямована на забезпечення потреб людства за допомогою технічних засобів, і її основна мета – досягнення гарантованого результату. Однак, термін «технологія» походить від грецького слова «технологос», де «техне» означає мистецтво, майстерність, вміння, а «логос» – слово, думка. У буквальному перекладі з грецької, технологія – це мистецтво слова або певний процес. Праця педагога є саме таким процесом, основною метою якого є підготовка освіченого та компетентного фахівця для суспільства, що можливе лише за умови грамотної і творчої організованого освітнього процесу. Відтак, інновації в освіті – це взаємопов'язаний процес, що включає нові методи і підходи педагога, а також наукову та пізнавальну діяльність з боку здобувачів освіти [3, с. 32].

Для підвищення якості освіти та підготовки студентів до вимог сучасного професійного середовища використання інноваційних технологій на заняттях з іноземної мови в закладах вищої технічної освіти є критично важливим, особливо для підготовки фахівців у технічних галузях. Ці технології докорінно змінили підхід до вивчення іноземної мови дозволяючи студентам зануритися в реальні професійні ситуації, використовувати мову не лише для спілкування, але й для вирішення технічних задач, роботи з фаховою документацією, участі в міжнародних проєктах і дослідженнях.

Інноваційні методи, як-от використання симуляцій, віртуальних лабораторій, та дистанційних платформ, надають можливість адаптувати навчальний процес до конкретних потреб технічних спеціальностей, підвищуючи релевантність і практичну цінність вивчення мови. Це не лише робить процес навчання більш ефективним та інтерактивним, але й допомагає студентам освоювати професійну термінологію та технологічні інновації, що є важливими для їх майбутньої кар'єри. Такі технології сприяють розвитку комунікативних навичок, необхідних для

міжнародної співпраці та забезпечують можливість адаптації навчального процесу до індивідуальних потреб студентів, підвищуючи мотивацію і залученість у навчання, Застосування інноваційних методів передбачає наявність цифрових компетенцій у всіх учасників освітнього процесу, а також безпечне та продуктивне використання можливостей інтернет-простору та технічних пристроїв у процесі кіберсоціалізації [4, с. 76].

Крім того, інноваційні технології дозволяють викладачам ефективніше контролювати процес навчання, систематизувати навчальний матеріал, реалізовувати творчий підхід, прискорювати саморозвиток студентів, проводити діагностику знань, аналізувати прогрес студентів і надавати зворотний зв'язок в режимі реального часу.

Останнім часом особливо активно використовуються технології що мають такі дидактичні властивості, як мультимедійність, інтерактивність, нелінійність подачі інформації, інформативність і гейміфікація [6].

Використання інноваційних технологій під час вивчення іноземних мов відіграє ключову роль у підвищенні ефективності навчального процесу. Завдяки сучасним технологічним засобам активізуються увага, емоційна залученість та когнітивні процеси студентів, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу. Візуальні та аудіо засоби допомагають ефективніше запам'ятовувати інформацію, оскільки вони дозволяють створювати багатоканальні асоціації, що стимулюють різні сенсорні системи. Це, в свою чергу, підвищує мотивацію до навчання, роблячи процес оволодіння іноземною мовою більш цікавим.

Застосування технологій також дозволяє ефективно реалізовувати проблемно-орієнтовані методи навчання, які допомагають студентам розвивати критичне мислення та навички вирішення задач у реальних умовах. Підвищення інтенсивності освітнього процесу досягається за рахунок можливості швидко отримувати зворотний зв'язок, що сприяє негайній корекції помилок і подальшому розвитку навичок.

Інтерактивні форми роботи, такі як використання інтерактивних дошок, онлайн-платформ і мобільних додатків, сприяють залученню студентів до активного спілкування та співпраці. Організація синхронної та асинхронної комунікації через платформи для відеоконференцій та форуми забезпечує можливість інтерактивного обміну думками і досвідом незалежно від місця та часу. Групові і модульні дослідницькі проекти дають змогу студентам глибше зануритися в мовну практику, працюючи над спільними завданнями та розвиваючи навички командної роботи.

Окрім цього, технології створюють умови для організації навчальної діяльності, яка передбачає самостійний пошук, дослідження, аналіз

та інтерпретацію інформації. Це дозволяє студентам не лише засвоювати знання, але й навчатися критично мислити та аналізувати матеріал, що важливо для побудови персональних стратегій навчання і досягнення високих результатів у вивченні іноземної мови.

Перспективним напрямом застосування інноваційних технологій у процесі викладання іноземних мов є мікронавчання, що передбачає наявність мікроконтенту, часте повторення і візуалізацію матеріалу [6]. Мікронавчання здатне збагатити та покращити лінгводидактику в сучасному освітньому просторі, усунувши багато труднощів викладання іноземних мов, такі як низький рівень володіння мовою, часові обмеження, відсутність мотивації та інші. Такий підхід є значно персоналізованим, практико-орієнтованим і передбачає передачу студентам достатнього, але не надлишкового обсягу інформації, що сприяє її кращому засвоєнню.

Таким чином, використання інноваційних технологій у викладанні іноземних мов дає можливість розвивати здібності студентів до іншомовного спілкування як форми міжкультурної взаємодії на високому рівні, їхні соціокультурні та комунікативні компетенції, самостійну розумову діяльність, емпатію та культурну чутливість, а також удосконалити творчу самореалізацію. Завдяки впровадженню інноваційних підходів до викладання іноземних мов із застосуванням мультимедійних освітніх засобів у студентів зростає мотивація до вивчення мови, що підвищує ефективність процесу навчання. Це, у свою чергу, сприяє прогресу та процвітанню нації, яка інвестує в освіту та науково-технічний розвиток.

Література:

1. Брик, Р. С. Формування інноваційної компетентності у майбутніх керівників закладів освіти як ефективна умова забезпечення якості освіти. Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку. *Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф.* Тернопіль : ЗУНУ, 2022. С. 215–221.

2. Васюкович О. М. Інноваційні технології навчання у вивченні професійної англійської мови у вищих технічних навчальних закладах Європи. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки.* № 191. 2020. С. 52–55.

3. Вербівський Д. С. Інноваційні технології в закладі вищої освіти. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія : «Педагогіка. Соціальна робота».* Ужгород, 2023. Вип. 2(53). С. 30–33. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.53.30-33>

4. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с.

5. Степанов Є. М. Дистанційне онлайн-навчання іноземних мов як актуальна проблема. *Записки з українського мовознавства*. 2022. № 29. С. 239–257. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2022.29.262410> (дата звернення: 15.06.2023).

6. Kostikova, I., Holubnycha, L., Girich, Z., & Movmyga, N. Soft Skills Development with University Students. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2021. Vol. 13, №1, P. 398-416. URL: <https://doi.org/10.18662/trem/13.1/378>

ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВА ВІЙНИ

Прокопець К. О.

кандидат медичних наук, доцент,

доцент кафедри фізіології та анатомії

Навчально-науковий центр «Інститут біології та медицини»

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

У розпал війни оцінювання успішності студентів у вищих навчальних закладах представляє безліч проблем, які значно відрізняються від звичайних методів оцінювання. Вплив війни на традиційні підходи до оцінювання успішності учнів ставить критичні питання щодо валідності та надійності результатів оцінювання. Педагоги стикаються з унікальними перешкодами при оцінці результатів навчання учнів під час конфліктів, коли порушення навчального середовища, травми та нестабільність можуть перешкодити точному вимірюванню академічних досягнень. Крім того, існуючі стратегії оцінювання можуть бути недостатньо оснащені для вирішення складнощів, пов'язаних з умовами війни, що потребує вивчення альтернативних методів оцінювання, адаптованих до вимог таких обставин. У цьому дослідницькому документі розглядаються проблеми, з якими стикаються під час оцінювання успішності студентів вищої школи під час війни, досліджуються проблеми, з якими стикаються викладачі, обмеження поточної практики оцінювання та пропонуються інноваційні стратегії, які можуть ефективно орієнтуватися в тонкощах оцінювання навчання студентів під час конфлікту.

Проблеми оцінювання діяльності учнів під час війни.

Як наявність війни впливає на традиційні методи оцінювання успішності учнів?

Наявність війни суттєво порушує традиційні методи оцінювання успішності учнів, зумовлюючи необхідність перегляду існуючої практики оцінювання. Педагоги та дослідники наголошують на необхідності зміни оцінювання успішності учнів через несприятливий вплив війни на рівень навчання та концентрацію дітей. Важкі умови навчання, створені війною, призводять до втрат у навчанні, вимагаючи від викладачів адаптації, поєднуючи теми, скорочуючи завдання та використовуючи асинхронні методи навчання, такі як відеозаписи, щоб полегшити навчання серед прогулів учнів, спричинених авіаударами та загрозами артилерійського обстрілу [1], [2]. Виклики, пов'язані з умовами війни, зокрема відсутність живого спілкування між вчителями та учнями, ускладнюють підтримку якості навчання та оцінювання традиційними методами [2]. У світлі цих обставин нетравматичне тестування дітей і перегляд традиційних методів оцінювання стають обов'язковими для точної оцінки освітніх втрат під час війни та в умовах воєнного стану [3], [1]. Вплив війни на оцінку успішності студентів ще більше підкреслюється необхідністю компенсації для подолання невдач у навчанні, яких зазнали під час війни [3]. Оскільки педагоги сумніваються в доцільності спрощення іспитів і пропонують скасувати поточні оцінки на користь міні-іспитів наприкінці навчального року під час війни, стає очевидним, що наявність війни спонукає до критичного перегляду традиційних методів оцінювання успішності учнів [1].

З якими проблемами стикаються педагоги під час оцінювання навчання учнів під час конфлікту?

Під час конфлікту педагоги стикаються з численними перешкодами в ефективному оцінюванні навчання учнів. Психоемоційний вплив війни на учнів суттєво перешкоджає їхній здатності зосереджуватися та ефективно спілкуватися, що призводить до труднощів у точному оцінюванні їхніх знань та успішності [2]. Крім того, стрес і погіршення психічного стану, які відчувають вчителі під час конфліктів, ще більше ускладнюють процес оцінювання, ускладнюючи для них точну оцінку знань учнів [2]. Перебої, спричинені тривалими авіаударами та перебоями в електропостачанні, не тільки переривають очне та дистанційне навчання, але й заважають викладачам оцінювати навчання учнів через брак електроенергії та ресурсів [3]. Асинхронне навчання, яке директори шкіл можуть вважати достатнім, не сприймається батьками однаково, що підкреслює розбіжність в оцінці ефективності освітніх підходів під час конфліктів [4]. За таких складних обставин традиційні методи оцінки можуть виявитися неефективними; отже, включення

альтернативних підходів, таких як інтерактивні методи та ігри, стає вирішальним для залучення студентів, надання негайного зворотного зв'язку та забезпечення активної участі в навчальному процесі [1]. Наголошуючи на формувальному оцінюванні та циклі зворотного зв'язку між вчителями та учнями, педагоги можуть орієнтуватися в викликах, пов'язаних із конфліктними ситуаціями, і продовжувати ефективно підтримувати навчання учнів [1], [5].

Чи існують альтернативні стратегії оцінювання, які можна застосувати для подолання труднощів, спричинених умовами війни?

У часи конфлікту освітній ландшафт сповнений викликів, які стосуються не лише студентів, а й викладачів та установ. Дослідження заглиблюється в труднощі, з якими стикаються освітні системи та педагогічний колектив в умовах війни, висвітлюючи обмеженість способів організації навчальної діяльності, зниження мотивації та нестабільний психоемоційний стан як учнів, так і вчителів як основні перешкоди в навчальному процесі за таких умов. обставин [6]. Крім того, відмінності в доступі до освіти залежно від типу поселення ще більше ускладнюють проблеми, оскільки більше студентів у містах мають доступ до освіти порівняно з тими, хто проживає в селах [6]. У регіонах, які сильно постраждали від війни, як-от Південь, ці розбіжності стають ще більш помітними: до 40% студентів стикаються з труднощами в доступі до освіти [6]. Для вирішення цих проблем необхідні альтернативні стратегії оцінки, оскільки громади прагнуть відновити критичну інфраструктуру та житло після звільнення [2]. Короткострокове планування наголошується через проблеми безпеки та постійні проблеми, пов'язані з війною, підкреслюючи необхідність інноваційних підходів до оцінювання навчання студентів у районах, що постраждали від війни [2]. За оцінками вчителів, значна частина учнів, приблизно 30%, стикається з труднощами в доступі до освіти через переважаючі воєнні умови, що вимагає розгляду альтернативних методів оцінювання, щоб полегшити освітні труднощі, з якими стикаються учні в цих охоплених конфліктом регіонах [6].

Порушення, спричинені війною, суттєво впливають на традиційну практику оцінювання, що вимагає критичного перегляду поточних методів оцінювання. Несприятливий вплив війни на рівень навчання та концентрації дітей підкреслює необхідність зміни парадигми в оцінюванні успішності учнів під час конфлікту. Педагоги стикаються з численними перешкодами на шляху ефективної оцінки навчання учнів у суворих умовах війни, включаючи пропуски учнів через авіаудари та загрози артилерійського обстрілу, що ще більше збільшує втрати в освіті. Щоб подолати ці виклики, педагогів закликають прийняти нетравматичні методи тестування, переглянути традиційні

методи оцінювання та використовувати асинхронні інструменти навчання, такі як відеозаписи, щоб сприяти безперервності навчання. Дослідження підкреслює, що значний відсоток студентів стикається з труднощами в доступі до освіти в зонах конфлікту, що вимагає вивчення альтернативних стратегій оцінювання, щоб пом'якшити освітні невдачі. Крім того, відсутність живого спілкування між викладачами та студентами створює серйозну перешкоду для підтримки якості викладання та точності оцінювання за допомогою традиційних методів. Таким чином, заклик до інноваційних підходів до оцінювання навчання студентів у постраждалих від війни районах має першорядне значення, при цьому наголошується на короткострокових стратегіях планування для вирішення проблем безпеки та поточних проблем, пов'язаних з війною. Оскільки громади прагнуть відновити після звільнення, потреба в альтернативних методах оцінювання стає вкрай необхідною для підтримки зусиль з відновлення освіти в цих конфліктних регіонах.

Література:

1. Лиховид І. Як оцінювати учнів на дистанційці та в умовах війни: думки вчителів. *Нова українська школа* / Веб-ресурс НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-otsinyuvaty-uchniv-na-dystantsijtsi-ta-v-umovah-vijny-dumky-vchyteliv/> (дата звернення: 10.07.2024).
2. Війна та освіта. Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи / Cedos / І. Когут та ін. *Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vijna-ta-osvita-yak-rik-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-vplynuv-na-ukrayinski-shkoly/> (дата звернення: 10.07.2024).
3. Де і як навчаються українські діти в часи війни: проблеми, пропозиції, рекомендації. *Офіційний веб-сайт Служби освітнього омбудсмена України*. URL: <https://eo.gov.ua/de-i-iak-navchajutsia-ukrayinski-dity-v-chasy-vijny-problemy-propozytii-rekomendatsii/2022/11/16/> (дата звернення: 10.07.2024).
4. Коваль О. Самостійне навчання та неадаптовані до онлайн методи викладання: головні проблеми українських шкіл. *Освіторія Медіа*. URL: <https://osvitoria.media/experience/samostijne-navchannya-ta-neadaptovani-do-onlajnu-metody-vykladannya-golovni-problemy-ukrayinskyh-shkil/> (дата звернення: 10.07.2024).
5. Загородній М. Українська правда. Життя. Як оцінюватимуть учнів під час війни? Пояснення. *Українська правда. Життя*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/03/31/248053/> (дата звернення: 10.07.2024).

6. Освіта.ua. Освітній процес в умовах війни: тенденції та висновки. *Освіта.UA*. URL: <https://osvita.ua/school/88943/> (дата звернення: 10.07.2024).

ВПРОВАДЖЕННЯ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПОТОЧНОГО СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Рожок Л. С.

*доктор фізико-математичних наук, професор,
професор кафедри теоретичної та прикладної механіки
Національний транспортний університет
м. Київ, Україна*

Як зазначено в [1, с. 38], з посиланням на [2], однією із проблем українського ринку праці є невідповідність навичок шукачів робочих місць вимогам, що встановлюють роботодавці. Українська система освіти не встигає за змінами сучасного ринку праці, що відбувається через глобалізацію й технологічний прогрес. Прийняття Закону України «Про освіту» створює можливості для розвитку компетентнісного навчання, запровадження нових принципів формування змісту освіти та забезпечення її якості.

В реаліях сьогодення по відношенню до соціального і технологічного розвитку у навколишньому середовищі, великої кількості інформаційних ресурсів та засобів навчання, важливого значення набуває питання стосовно організованості, обов'язковості та раціонального використання робочого часу викладачів вищого навчального закладу [3, с. 212]. Відповіддю на дане питання може стати впровадження, як в рамках професійної діяльності, так і за її межами, самоменеджменту, сутність якого полягає у керуванні своїм часом діяльності.

Однією із складових самоменеджменту є тайм-менеджмент, який можна визначити як здатність фахівця застосовувати технології (методи, форми, прийоми, засоби) персональної організації праці працівника у сфері освіти задля якісних змін об'єкта в самоменеджменті (самоуправлінні), яким є сама людина [1, с. 42].

В умовах скорочення аудиторних годин непрофільних загальноінженерних дисциплін технічного університету (на прикладі Національного транспортного університету – НТУ), зокрема,

теоретичної механіки, одночасна значна чисельність студентів різних спеціальностей, для яких робочими програмами передбачено неоднакову кількість годин, об'єднання окремих академічних груп в потоки на практичних заняттях, зумовлює появу певних викликів стосовно організації роботи викладача. Одним із засобів боротьби з такими викликами може стати використання, створеного в умовах on-line навчання в період пандемії COVID-19, дистанційного курсу теоретичної механіки, який розміщений у середовищі дистанційного навчання на офіційному сайті НТУ, що є цілком доступним для студентів усіх форм здобуття вищої освіти.

З одного боку, наявність базового повного курсу дисципліни дозволяє легко і швидко адаптувати його відповідно до вимог певної спеціальності та скоригувати погодинно у разі необхідності, а з іншого – полегшує проведення і перевірку певної частини поточного контролю, використовуючи існуючий дистанційний формат. Крім того, наявність електронного журналу допомагає вести облік успішності студентів і дозволяє останнім постійно бути в курсі свого поточного рейтингу.

В таблиці наведено розподіл балів за видами робіт в I семестрі двосеместрового курсу вивчення теоретичної механіки для студентів денної форми здобуття освіти спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія».

Таблиця

Розподіл балів за видами робіт в I семестрі (max 60 б)

Модуль	Аудиторна робота (10 б + 10 б)		Самостійна робота (10 б + 10 б)		Модульна контрольна робота (10 б + 10 б)	
	Тестування	Конспект	Робочі зошити	СРГР	Індивідуальні теор. питання	МКР
I (30 б)	2 тести (5 б)	3 лекції (5 б)	2 (4 б)	2 (6 б)	10 питань (5 б)	№ 1 (5 б)
II (30 б)	2 тести (5 б)	3 лекції (5 б)	1 (4 б)	1 (6 б)	10 питань (5 б)	№ 2 (5 б)

Кількість аудиторних годин за останні роки для студентів цієї спеціальності була скорочена вдвічі і становить натеper 16 годин лекційних і 16 годин практичних занять.

60 % загальної підсумкової оцінки вивчення дисципліни складає оцінка за роботу в семестрі. Усі види робіт, що оцінюються певною

кількістю балів, поділяються для кожного модуля на три частини: аудиторна робота, самостійна робота і модульна контрольна робота. Нарахування балів впродовж семестру здійснюється на основі використання як традиційних (наявність конспекту лекцій, виконання самостійних розрахунково-графічних робіт (СРГР), модульна контрольна робота (МКР)), так і нових (тестування, робочі зошити, індивідуальні теоретичні питання) способів. При цьому тестування за матеріалами лекцій відбувається он-лайн, з автоматичною перевіркою пройдених тестів. МКР може відбуватися у двох форматах: он-лайн та аудиторно у додатково призначений час для студентів, що з поважних причин не змогли пройти її дистанційно. Завдання он-лайн МКР складаються із тестових питань, які перевіряються автоматично і задач, що потребують перевірки викладача. Залучення засобів дистанційного навчання значною мірою скорочує витрати робочого часу на перевірку даного виду робіт.

Категорії «Конспект» і «Індивідуальні теоретичні питання» перевіряються одночасно. На початку кожного модуля студент отримує перелік своїх індивідуальних теоретичних питань із загального переліку теоретичних питань, що виносяться на даний модуль, які має знайти і позначити у своєму конспекті лекцій. При цьому даний вид робіт може здійснюватись студентами паралельно, по ходу лекції, що є однією із складових тайм-менеджменту і в роботі студентів.

Окремою, новою складовою проведення поточного контролю є завдання, розроблені для виконання домашніх робіт, у вигляді робочих зошитів [4]. Робочі зошити мають на меті вдосконалити навички студентів при опануванні ними відповідної теми, а також, при проведенні досліджень обчислювального характеру. Здобуті навички стануть у пригоді при виконанні студентами другої частини самостійної роботи, а саме, самостійних розрахунково-графічних робіт, а також при вивченні відповідних дисциплін професійного спрямування. Виконані завдання робочих зошитів можуть бути завантажені в електронному вигляді на дистанційний курс, або виконані традиційним способом у паперовому варіанті.

Таким чином, користуючись принципами тайм-менеджменту, застосування дистанційного курсу при викладанні дисциплін для студентів денної форми здобуття освіти, зокрема, теоретичної механіки, дозволяє раціонально використовувати робочий час викладача, особливо при проведенні поточного контролю оцінювання знань студентів.

Література:

1. Любченко Н. В. Самоменеджмент і тайм-менеджмент як soft skills керівників і працівників у сфері освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2022. Вип. 206, № 5. С. 37–44.

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку»: Указ Президента України від 2 червня 2021 р. № 225/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2252021-39073>

3. Веклич Ю. І. Самоменеджмент у контексті підвищення ефективності роботи викладача вищого навчального закладу. *Управлінські компетенції викладача вищої школи: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, Україна, 14–15 березня 2013 р.)*. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. С. 212–213.

4. Рожок Л. С. Робочий зошит з теоретичної механіки. КІНЕМАТИКА № 1. Кінематика матеріальної точки для студентів денної форми здобуття освіти дорожньо-будівельних та автомеханічних спеціальностей [електронний ресурс]. К. : НТУ, 2021. 32 с.

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ СКЛАДОВИХ МІЖКУЛЬТУРНО-ЕФЕКТИВНОЇ ОСОБИ

Семенюк С. В.

*викладачка кафедри сучасних європейських мов
Державний торговельно-економічний університет,
аспірантка
Інститут проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна*

Тенденції розвитку сучасної вищої освіти в Україні встановлюють нові вимоги до педагогів, які працюють в освітньому просторі університетів, та студентів, які в них навчаються. У Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, затвердженій розпорядженням КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р, наголошується на необхідності інтегрування в освітній процес найкращого міжнародного досвіду та цінностей [1].

Значущим є те, що у Стратегії звертається увага на те, що частина здобувачів вищої освіти не набуває достатніх знань про розмаїття культур, навичок робочої комунікації в міжнародному контексті.

Побудова стереотипів, низький рівень володіння іноземною мовою, відсутність знань про традиції та звичаї інших країн, впливають на те, що студенти не готові до професійної діяльності в міжкультурному середовищі в майбутньому, створюючи підґрунтя для конфліктів та знижуючи ефективність взаємодії в міжнародній команді [1].

Проблеми міжкультурної взаємодії та міжкультурної компетентності є актуальними для багатьох країн. При цьому, науковці та практики деяких з них лише починають або продовжують вивчення зазначених проблем, а інші вже мають багаторічний досвід їх розробки та дослідження, що пов'язано з процесами інтернаціоналізації вищої освіти та полікультурним освітнім середовищем.

Наприклад, канадські вчені досліджують ці питання протягом тривалого часу. Зокрема, ними вироблені основні напрями досліджень, що пов'язані з розвитком міжкультурної компетентності в таких важливих сферах як сфера міжкультурної освіти, міжкультурна комунікація в бізнесі, соціокультурні впливи різних культурних груп на формування канадського суспільства, процеси і стратегії адаптації мігрантів і представників різних культур до канадського суспільства.

Саме дослідники з Канади розробили профайл або характеристику міжкультурно-ефективної особи. Таке поняття не є характерним для вживання в педагогічних наукових джерелах України. При цьому, поняття профайлу міжкультурно-ефективної особи є однією з складових категорії «міжкультурна компетентність» в канадських дослідженнях.

Центр міжкультурного навчання Інституту дипломатичної служби Канади дослідив і надав висновки щодо профайлу міжкультурно-ефективної особи, зробивши акцент на тому, як людина, в якій сформований достатній рівень міжкультурної компетентності, поводить себе в особистому житті та в колективі. Можна визначити, що поведінковий компонент в цьому дослідженні є центральним. У дослідженні Т. Вульпе, Д. Келі, Д. Проферое, Д. МакДональд надають наступне визначення профайлу міжкультурно-ефективної особи – це людина, яка може задоволено жити і успішно працювати в іншій культурі [2, с. 5].

Проте, на нашу думку, важливим є не тільки формування категорії «профайл міжкультурно-ефективної особи» канадськими дослідниками, а й те, що вони визначили компоненти такої особи, які виокремлюють це поняття з поміж інших категорій. Профайл міжкультурно-ефективної особи підкреслює широкий спектр компетентностей, що включає навички, знання та ставлення, а також специфічні особисті якості, якими володіє міжкультурно-ефективна особа.

Підхід до вивчення профайлу міжкультурно-ефективної особи Канадськими дослідниками є поведінково-орієнтованим. На думку

вчених, особа, яка є міжкультурно-ефективною, має три основні характеристики:

– має здатність спілкуватись з людьми з іншої культури у такий спосіб, що заслуговує їх повагу, тим самим стимулює створення взаємно-продуктивного робочого середовища, сприяє досягненню професійних цілей;

– може адаптувати свої професійні навички (технічні та управлінські), щоб відповідати локальним умовам і обмеженням;

– здатна налаштуватись особисто, щоб бути задоволеною і загалом легко почуватись у приймаючій культурі [2, с. 6].

Т. Вульпе, Д. Келі, Д. Проферос, Д. МакДональд за своєю класифікацією виокремлюють дев'ять компонентів міжкультурно-ефективної особи, а саме: навички адаптації, скромне і поважне ставлення, розуміння концепції культури, знання приймаючої країни та її культури, побудова відносин, знання себе, навички міжкультурної комунікації, організаційні навички, особиста та професійна відданість [2, с. 14–19].

Існують також класифікації складових самого поняття «міжкультурної компетентності» [3, с. 16], які включають навички, знання і ставлення, набувши яких людина може ефективно взаємодіяти і поводитись в полікультурному середовищі, попереджати конфлікти, працювати в міжнародній команді, впевнено спілкуватись з представниками інших культур, вирішувати спільні проблеми на основі толерантності і поваги.

Таким чином, керуючись попередніми дослідженнями, можна надати базову класифікацію складових міжкультурно-ефективної особи, які є взаємопов'язаними між собою, та об'єднати їх в такі окремі групи, розташували їх в наступному порядку:

1) ставлення: скромне і поважне ставлення, розуміння концепції культури, особиста та професійна відданість, відкритість до пізнання нової культури, толерантність, відкритість до комунікації з представниками іншої культури, повага до звичаїв і традицій іншої культури;

2) знання: знання про нову країну перебування та її культуру, знання про себе та свою культуру, знання норм і правил поведінки в іншій культурі;

3) навички: навички адаптації, навички побудови відносин, навички міжкультурної комунікації, організаційні навички.

Література:

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 13.08.2024).

2. Vulpe T., Kealey D., Protheroe D, Macdonald D. A Profile of the Interculturally Effective Person. Government of Canada. Centre for Intercultural Learning. Canadian Foreign Service Institute. 2001. URL: <https://www.international.gc.ca/global-affairs-affaires-mondiales/services/cfsi-icse/programs-programmes/order-commander.aspx?lang=eng> (дата звернення: 13.08.2024).

3. UNESCO. Intercultural Competences: Conceptual and Operational Framework. 2013. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000219768> (дата звернення: 13.08.2024).

**ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ
НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ ЮРИДИЧНИХ
ДИСЦИПЛІН У РАМКАХ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ**

Сирота Д. І.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

Іванов А. І.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

Солоха О. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

В умовах євроінтеграційних прагнень нашої держави вагомого значення, серед іншого, набуває питання розбудови єдиного європейського освітнього простору, що ще більше актуалізується

з набуттям Україною статусу кандидата на членство в ЄС. Це потребує ефективної реалізації заходів академічної мобільності. Особливо гостро, зокрема, постає нині необхідність сприяння професійному розвитку у рамках міжнародної співпраці викладачів юридичних дисциплін. Адже саме вони готують майбутніх юристів, які у подальшому зможуть зробити внесок в аспекті подальшого зближення законодавства України та ЄС.

Професійний розвиток викладача – це процес, в ході якого формується комплекс значущих якостей, що виражають цілісну структуру, а також особливості викладацької діяльності. І багато в чому саме він визначає якість освіти, що надається педагогом [1, с. 37].

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» [2], до прав науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників закладу вищої освіти всіх форм власності вітчизняний законодавець відносить і право на академічну мобільність для провадження професійної діяльності та на підвищення кваліфікації та стажування не рідше одного разу на п'ять років. У свою чергу, до основних напрямів міжнародного співробітництва закладів вищої освіти вказаним законодавчим актом віднесено: участь у програмах двостороннього та багатостороннього міждержавного і міжуніверситетського обміну педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками; проведення спільних наукових досліджень; організація міжнародних конференцій, симпозіумів, конгресів та інших заходів; участь у міжнародних освітніх та наукових програмах; спільна видавнича діяльність; відрядження за кордон педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників для педагогічної, науково-педагогічної та наукової роботи відповідно до міжнародних договорів України, а також договорів між такими закладами вищої освіти та іноземними партнерами; сприяння академічній мобільності наукових, науково-педагогічних працівників; інші напрями і форми, не заборонені законом.

Проте, як відомо, нині в Україні діють певні обмеження, пов'язані з запровадженням військового стану. Так, у контексті досліджуваного питання мають значення обмеження конституційного права, встановленого ст. 33 Конституції України: «Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом...» [3]. Оскільки такі обмеження стосуються безпосередньо реалізації вищевказаних прав окремими категоріями науково-педагогічних працівників.

Так, за загальним правилом на період дії правового режиму воєнного стану чоловікам – громадянам України, віком від 18 до 60 років, а також жінкам-військовозобов'язаним обмежено виїзд за межі України, крім військовозобов'язаних, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації відповідно до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [4]. Водночас, наприклад, за програмою Еразмус+, у якій беруть участь і науково-педагогічні працівники (у тому числі й викладачі юридичних дисциплін) Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, заклад вищої освіти повинен направити лист звернення до Міністерства освіти і Науки України щодо клопотання перед Державною прикордонною службою України з приводу виїзду за програмою академічної мобільності [5]. Тобто, остаточне рішення приймається Державною прикордонною службою України. Чітко визначеної на законодавчому рівні процедури з цього приводу не існує. Не виключно, що така законодавча прогалина послужить черговим корупціогенним фактором, що матиме наслідком подекуди невиправдане дискримінаційне обмеження права того чи іншого науково-педагогічного працівника.

Разом з тим, не слід забувати, що участь у програмі обміну – це можливість набути цінний досвід, зітканий з десятків, сотень різних напрацювань й досягнень, удоступнених в зарубіжному науковому середовищі; досвід, що базований на живому спілкуванні «від людини до людини» й дискусійному обміні думками; досвід, що спонукає не тільки робити порівняння й ініціювати зміни у власних інституціях, діяльності дотичних галузях, але й стати їх активними учасниками; досвід, що уможливорює вихід поза межі локального інтелектуального простору через багатоактне спілкування й працю над спільними проєктами з науковцями й іноземними інституціями країн світу [1, с. 35]. Тому важливо активно підтримувати науково-педагогічних працівників, які бажають реалізувати своє право на міжнародну академічну мобільність. Це вимагає забезпечення належних умов. Зокрема, й удосконалення нормативно-правового забезпечення професійного розвитку викладачів юридичних дисциплін у рамках міжнародної співпраці. Адже нині чинне законодавство у даній сфері не відповідає реаліям сьогодення.

Зважаючи на вказане, за доцільне видається передусім чітко визначити на законодавчому рівні процедуру перетину кордону науково-педагогічними працівниками, у тому числі й викладачів юридичних дисциплін, з метою реалізації їх права на академічну мобільність та інших, похідних, законодавчо передбачених прав.

А також доповнити положення Закону України «Про вищу освіту» поняттям «віртуальна академічна мобільність».

Література:

1. Федина-Дармохвал В. С. Місце і роль програм обміну в професійному розвитку викладачів закладів вищої освіти. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. 2022. № 15. С. 33–42.

2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 року №1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

3. Конституція України : закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2% D1%80>

4. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 року № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>

5. Виняткові заходи щодо інтеграції освітян України за проектами з мобільності Програми ЄС Еразмус+ в Європі на період війни в Україні. URL: <https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2022/09/vynyatkovi-zahody-dlya-ukrayincziv-v-mezhah-proyektiv-z-icm-u-vo-ukr.-m..pdf>

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

Соляненко О. Л.

*старший викладач кафедри іноземних мов
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет
м. Запоріжжя, Україна*

В умовах сучасного світу зросли запити суспільства та змінилися соціальні виклики до системи вищої освіти. Викладачеві необхідно відповідати всім вимогам сьогодення, впроваджуючи у свою діяльність ефективні засоби навчання. Наразі в освітньому процесі багатьох ЗВО МОЗ України передбачено використання особистісно-орієнтованих та інноваційних технологій, застосування яких є одним з ключових пріоритетів в отриманні ефективних результатів навчання. Йдеться про технології колективної та індивідуальної роботи, а також впровадження інформаційних та комунікаційних технологій в освітній процес. Освітні

програми Запорізького державного медико-фармацевтичного університету за спеціальністю 222 «Медицина» містять інтегральну та загальні компетентності, якими має оволодіти студент по закінченню терміну навчання, наприклад: здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та іноваційного характеру у сфері медицини; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, до адаптації та дій у новій ситуації; здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології; усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем. Окремо в них виділено загальну компетентність – здатність спілкування іноземною мовою [1, с. 11].

У зв'язку з тривалим періодом навчання онлайн у ЗДМФУ актуальним є використання дистанційних форм навчання, тобто взаємодії викладача і студентів між собою на відстані, що відображає всі властиві освітньому процесу компоненти та реалізується специфічними засобами інтернет технологій, які передбачають інтерактивність. Даний вид навчання заснований на використанні засобів передачі інформації за допомогою інтернет-ресурсів, таких як пошта, чати, месенджери тощо. Сучасному педагогу в умовах сьогодення необхідно вміти впроваджувати в освітній процес нові методики, технології, інструменти. До останніх належать відеоматеріали, які використовуються у процесі навчання. Сильною стороною відеоматеріалів вважається здатність спілкуватися з глядачами як на емоційному, так і на пізнавальному рівні. Завдяки даній здатності відео позитивно впливає на мотивацію, що відіграє важливу роль у створенні умов, завдяки яким відбувається більш глибоке когнітивне навчання. Використання відеоматеріалів в освітньому онлайн процесі дає можливість зробити навчання цікавішим, приємнішим та більш ефективним, так само використання даного інструменту розвиває критичне мислення, навички роботи з інформацією, уміння знаходити необхідний матеріал, підвищує рівень мотивації пізнавальної діяльності.

Наразі навчання у ЗДМФУ здійснюється завдяки зручній як для студентів, так і для викладачів онлайн платформі MS Teams, задіяної ще під час карантину, спричиненого COVID-19. Програма платформи містить чат, файлообмінник, корпоративні застосунки, за допомогою яких організовано віддалений освітній процес. Цей хмарний сервіс дозволяє здійснювати навчання як у синхронному, так і в асинхронному режимах.

Робота викладача починається з утворення команди академічної групи з можливістю подальшого редагування. Згідно з розкладом призначається відео конференція (практичне онлайн заняття). Для візуалізації освітнього процесу застосовуються відеокамери,

інтерактивні дошки, функція «Демонстрація екрану». Зручною є функція «Створити завдання», що може бути використана заздалегідь під час підготовки викладача до заняття. За її допомогою забезпечується додавання доцільного та необхідного матеріалу для виконання студентами, а також у викладача є можливість перевірити всі види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, письмо, говоріння). В свою чергу студенти мають можливість завантажувати до завдання окрім своїх текстових файлів, аудіо чи відео файли. Форми MS Teams роблять процес контролю майже автоматичним: студенти одразу дізнаються свій результат, а викладач – загальну картину успішності всієї групи. Крім того, студент може отримати коментар викладача стосовно свого виконаного завдання. Для студентів корисними є функція «Запис відео конференції», що дає можливість переглянути практичне заняття та з'ясувати незрозумілі для себе питання за необхідності. Активна онлайн комунікація між студентами та викладачами постійно відбувається в приватних чатах.

Отже, інноваційна діяльність викладача – це цілеспрямована діяльність з використання різноманітних навчальних нововведень для підвищення якості професійної підготовки студентів. В основі такої діяльності лежить відмова від стереотипів у професії, креатив, вихід за рамки існуючих механізмів, пошук та знаходження нових творчих підходів до вирішення професійних завдань. Використання інноваційних технологій істотно підвищує рівень освіти здобувачів: збільшує ефективність процесу подання інформації, сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу, допомагає структурувати практичні заняття, збільшує обсяг використовуваних педагогом методів і прийомів. Особливостями успішної реалізації інноваційної діяльності викладача ЗВО МОЗ України є удосконалення процесу навчання, оптимальне вирішення конфліктних ситуацій, успішне освоєння студентами необхідних знань та вмінь, усунення помилок та аналіз виконаної роботи. Використання інноваційних технологій демонструє сучасний рух професіонала, рівень розвиненості його цифрових навичок, демонструє особисті якості.

Література:

1. Освітньо-професійна програма «Медицина». URL: https://nmv.mphu.edu.ua/upload/doc_nv/studentu/osvitni_program/2023-2024/opp_med2023.pdf (дата звернення: 20.07.2024).

НОТАТКИ ЩОДО ЗНАЧЕННЯ ТЬЮТОРСТВА В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Стукаленко В. А.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права

Придунайська філія Приватного акціонерного товариства

«Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

м. Ізмаїл, Одеська область, Україна

Викликами сучасного освітнього процесу є індивідуалізація навчання, яка передбачає орієнтацію викладачів, а також освітнього простору в цілому на індивідуальні особливості здобувачів: фізіологічні, психологічні та когнітивні. У цьому контексті здобувачі набувають все більшої самостійності в організації своєї освітньої діяльності у закладі вищої освіти (далі – ЗВО), що сприяє формуванню їхньої відповідальності та здатності до самонавчання та професійному зростанню.

Перед ЗВО стоїть завдання забезпечити особистісні запити здобувачів і надати максимально ефективно освітні послуги, а це включає розробку та впровадження індивідуальних навчальних траєкторій, гнучких навчальних планів та підтримку різноманітних форм навчання. Виконання цього завдання на рівні університету неможливе без залучення тьюторства як інституту, що покликаний відповідати на індивідуальні запити кожного студента. Тьютори надають максимальну підтримку у виборі освітньої траєкторії, сприяючи розвитку студентів і допомагаючи їм реалізувати себе у соціумі. Форми та методи підтримки є різноманітними.

С.П. Подпльота висловлює думку, що «Тьюторство є важливим компонентом навчальних програм, оскільки надає студентам можливість звертатися за допомогою «індивідуально» або в невеликій групі. Його концепція може змінюватися від закладу до закладу, і воно може бути реалізоване за безліччю моделей. Головна мета тьюторства – сприяти та посилювати загальний розвиток студента як особистості. Таким чином тьютор не тільки допомагає в навчальній роботі, але й стає наставником, другом та зразком для наслідування» [1, с. 115].

Дійсно, тьюторство відіграє ключову роль у забезпеченні індивідуального підходу в освіті, змінюючи як структуру, так і зміст навчального процесу. Завдяки адаптації технологій та організаційних форм,

тьютор може підлаштувати навчальний шлях кожного здобувача, орієнтуючи його на специфічні здібності, потенціал, мотивацію та інтереси. Функції тьютора включають координацію, організацію та консультування, що сприяє ефективній навчальній діяльності. Особлива увага приділяється адаптації першокурсників, іноземних студентів та осіб, які належать до соціально вразливих груп. Тьютор не лише підтримує їх у навчанні, а й допомагає у всебічному культурному розвитку, формуючи в колективі атмосферу довіри, дружби та взаємодопомоги. Завдяки цьому, здобувачі стають більш відповідальними та свідомими у своєму навчальному процесі.

Д.Ситник, Н. Дегтярьова звертають увагу, що «Основною формою роботи тьютора є індивідуальна робота з кожним студентом групи. Діяльність тьютора спрямована на допомогу в адаптації першокурсників, іноземних студентів, соціально незахищених студентів, виховання у студентів почуття громадянської відповідальності і патріотизму, на їх всебічний культурний розвиток, на створення в групі атмосфери дружби і взаємодопомоги, сумлінного ставлення до навчання, залучення студентів до наукової і громадської роботи» [2, с. 53–54].

Дійсно, тьюторство забезпечує систематичну індивідуальну підтримку здобувачів, що включає консультації щодо вибору курсів, допомогу у вирішенні академічних та особистісних проблем, а також сприяння у розвитку професійних навичок. Це дозволяє здобувачам більш свідомо підходити до процесу навчання, оптимізуючи свої зусилля та досягаючи вищих результатів.

Одним із найважливіших аспектів ефективності системи є висока кваліфікація тьюторів. Хоча підходи до тьюторства можуть варіюватися в різних навчальних закладах, існують спільні принципи їх роботи, які відповідають особливостям автономії кожного університету чи коледжу. Особливу увагу звертають на якість підготовки тьюторів.

О.С. Іваницька наголошує, що в Німеччині «Тьютори проходять ряд кваліфікаційних заходів, семінарів та тренінгів. В кінцевому результаті вони отримують сертифікати. Під час тренінгів та навчальних модулів для тьюторів, їх не лише навчають методики викладання, але й ознайомлюють з кейс-методами для вирішення конкретних проблем» [3].

Враховуючи найкращі європейські традиції, тьюторство виступає одним із ключових елементів сучасного освітнього процесу, що забезпечує більш ефективне навчання та розвиток здобувачів, сприяючи їхній успішній інтеграції у соціум та професійну діяльність.

На підставі аналізу наукової та спеціальної літератури можна виділити три основні складові сучасного розуміння категорії «тьюторство»:

1. **Тьюторство-підтримка** – це вид діяльності, спрямований на формування самостійності та незалежності суб'єкта у вирішенні освітніх завдань. Тьютор надає підтримку, яка допомагає студентам ставати більш впевненими та компетентними в управлінні власним навчальним процесом.

2. **Тьюторство-супровід** – ця форма тьюторства включає допомогу в реалізації індивідуальних освітніх програм, проектних робіт і дослідницької діяльності. Тьютор здійснює супровід, що дозволяє здобувачам ефективніше досягати поставленої мети і успішно виконувати навчальні завдання.

3. **Тьюторство-фасилітація** – ця діяльність спрямована на допомогу студентам у професійному, культурному та особистісному самовизначенні. Тьютор-фасилітатор сприяє розвитку особистих та професійних якостей, необхідних для успішної інтеграції у соціум та професійну діяльність. Наприклад, М. Наварро висловлює думку, що «фасилітація є нейтральним процесом, який зосереджується на таких аспектах: цілі, які необхідно реалізувати; коло людей, які повинні бути включені у процес вирішення проблеми; як повинен проходити процес, яка послідовність вирішення завдань; якою повинна бути модель спілкування, наскільки вона ефективна, якого результату повинна досягти; яким повинен бути рівень підготовки учасників та як повинні бути використані наявні ресурси; як розподілити включеність учасників та їхній потенціал; як створити сприятливу робочу та психологічну атмосферу» [4].

Важливу роль у процесі фасилітації відіграє фасилітатор, який виступає як нейтральний керівник, який підвищує ефективність групової роботи. Його роль полягає не в пропонуванні готових рішень і не у виконанні завдань, поставлених перед групою, а у забезпеченні учасників обговорення необхідними засобами для самостійного формулювання рішень. Завдяки фасилітатору група отримує підтримку в організації процесу обговорення, що дозволяє учасникам вільно висловлювати свої ідеї та знаходити оптимальні шляхи вирішення проблем.

М. Наварро визначає роль фасилітатора у трьох головних завданнях:

- 1) узгодження теми та питання, які потребують вирішення;
- 2) організація відповідних умов для обговорення проблеми;
- 3) створення вільної та творчої атмосфери, що сприятиме обміну думками та прийняттю рішення [4].

Тьюторство-фасилітація – це найбільш розповсюджена форма тьюторства.

Підсумовуючи можливо зазначити, що у сучасних умовах, коли вища освіта стикається з новими викликами і трансформаціями,

здобувачам і викладачам доводиться адаптуватися до змін, що вимагає суспільство. Сьогодні здобувачі не залишаються пасивними спостерігачами, а стають активними учасниками процесу навчання, беручи на себе відповідальність за власний освітній шлях. Традиційні методи навчання вже не відповідають потребам нової генерації, тому запровадження тьюторських практик може стати шляхом до високомотивованого та ефективного навчання. Тьюторство, як інноваційний підхід, здатне підтримувати здобувачів у їхньому розвитку, сприяючи не лише академічному зростанню, а й формуванню особистісних та моральних цінностей. Цей процес передбачає партнерство, де взаємодія стає основою для глибшого розуміння і перетворення знань у практику.

З метою підвищення якості освіти важливо переймати досвід успішних європейських університетів і створювати сприятливе середовище для розвитку інноваційних підходів. Це не лише стимулюватиме всебічний розвиток здобувачів, але й буде сприяти їхній підготовці як активних учасників соціального прогресу. З урахуванням всіх цих аспектів, зміна академічної парадигми стає необхідною умовою для забезпечення конкурентоспроможності й актуальності вищої освіти у нашій країні.

Література:

1. Подпльота, С. (2020). Виховна роль тьютора в сучасних закладах вищої освіти України. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, (1(3)), 109–119. URL: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(3\).2020.204302](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(3).2020.204302)
2. Ситник Д., Дегтярьова Н. Тьюторство та особливості його реалізації у ЗВО. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2020. Том 7, № 1. С. 48–57. URL: <https://www.oip-journal.org/index.php/oip/article/view/22>
3. Ivanytska, O. (2018). Методи і форми тьюторства та менторства у закладах вищої освіти Німеччини. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 7(27), 21–25. URL: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2018.152388>
4. Врегулювання конфліктів за допомогою третьої сторони. Медіаторство. URL: https://pidruchniki.com/15790603/psihologiya/vregulyuvannya_konfliktiv_dopomogoyu_tretoy_i_storoni

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Трубенко І. А.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Навчально-науковий інститут іноземних мов

*Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси Україна*

Професійний розвиток викладачів завжди був і є необхідною умовою якісного та ефективного викладання дисциплін у вищих навчальних закладах. Процес особистісного становлення педагога відбувається суголосно реаліям суспільства, у якому він знаходиться. У результаті цього виникає необхідність у підготовці фахівців відповідно до запитів сучасної освіти і суспільства в цілому [1, с. 31].

В умовах реформування вітчизняної системи вищої освіти професійно-орієнтоване навчання іноземним мовам у немовних ВНЗ стає на сьогодні пріоритетним підходом, адже саме цей підхід передбачає формування й подальший розвиток у студентів навичок іншомовного спілкування в конкретних професійних ситуаціях [2, с. 194]. У контексті зазначеного навчання та принципу інтегрованості особливо актуальною стає методика CLIL (Content and Language Integrated Learning), яка на сьогодні відома та використовується майже в усьому світі. В українській мові абревіатура CLIL розшифровується як *предметно-мовне інтегроване навчання* і позначає освітній підхід, в якому вивчення іноземної мови поєднується з фаховими темами [3, с. 66]. У зв'язку з цим перед викладачами іноземних мов ВНЗ немовних спеціальностей виникає ряд труднощів. З одного боку педагоги повинні гарно орієнтуватись у фахових темах та термінології з тих спеціальностей на яких викладається іноземна мова, а з іншого боку бути добре обізнаними з методикою CLIL чи іншими сучасними методиками. Ці проблеми можна вирішити постійним професійним вдосконаленням на різних курсах та стажуваннях як вітчизняних, так і закордонних.

Організація освітнього процесу у період воєнного стану – це новий виклик як для закладів освіти, так і для викладачів. Наукового-педагогічні працівники в умовах війни повинні вміти не лише створювати сприятливий позитивний клімат на заняттях, а й звертати увагу на психоемоційний стан учасників освітнього процесу та надавати психологічну підтримку за необхідності [4, с. 68]. Тобто, постає

потреба у професійній підготовці викладачів з надання психологічної підтримки здобувачам ВНЗ.

Попри існуючі пропозиції вебінарів і семінарів з розвитку стресостійкості, що наразі пропонують ЮНІСЕФ, проєкт «Фінська підтримка реформи української школи (Навчаємося разом)», Центр психічного здоров'я Національного університету «Києво-Могилянська академія» тощо, питання підвищення кваліфікації освітян для надання психосоціальної підтримки дітям під час військових дій усе ще залишається недостатньо вирішеним і потребує подальшої підтримки як з боку держави, так і міжнародних організацій [5, с. 37]. Слід зазначити, що паралельно з цією потребою виникає необхідність знання науково-педагогічними працівниками алгоритму дій у надзвичайних ситуаціях і наданні першої медичної допомоги.

Отже, в умовах сучасності викладачам ВНЗ немовних спеціальностей для якісного і ефективного навчання необхідно: постійного професійно зростати і самовдосконалюватись; слідкувати за сучасними методиками викладання іноземних мов і застосовувати їх на своїх заняттях; гарно володіти фаховими темами та термінологією як українською так і іноземною мовою. В умовах воєнного стану постають потреби у професійній підготовці викладацького складу у наданні психологічної підтримки здобувачам. Одночасно викладачам бажано знати алгоритм дій у надзвичайній чи екстремальних ситуаціях. Тому, вищим навчальним закладам потрібно запроваджувати різні психологічні тренінги та інструктажі для своїх працівників. Слід звернути увагу на те, що і самі викладачі теж потребують психологічної і моральної підтримки як з боку керівництва ВНЗ, так і з боку держави.

Література:

1. Султанова Л., Тринус О. Професійне самовдосконалення майбутніх педагогів у контексті Нової української школи : навч. посібник. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 180 с.

2. Отрощенко Л. С. Використання освітнього підходу CLIL як інтеграція мовного та фахового навчання у немовних ВНЗ. *Дослідження та впровадження в навчальний процес сучасних моделей викладання іноземної мови: лінгво-дидактичні, методичні та міжнародні перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет конф., (Одеса, 18 березня 2019 р.). Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2019. С. 194–196.

3. Триндюк В. А. Використання методики CLIL на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням. *Актуальні проблеми іношомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти* : зб. матеріалів IV Всеукраїнської науково-методичної

Інтернет-конференції (Луцьк, 14 квітня 2021 р.). Луцьк : Відділ іміджу та промоції Луцького НТУ, 2021. С. 6669.

4. Васильєва М. П. Особливості навчання англійської мови в умовах воєнного стану. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (Одеса, 3 травня–13 червня 2022 р.). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 68–70.

5. Іванюк І. В. потреби у підвищенні кваліфікації педагогічних працівників надавати психосоціальну підтримку. *Імідж сучасного педагога*. 2023. Вип. 3(210). С. 34–39.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЛІКАРІВ ДІАГНОСТИЧНИМ МЕТОДАМ ДОСЛІДЖЕННЯ В ОФТАЛЬМОЛОГІЇ

Храменко Н. І.

*кандидат медичних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник*

*відділу функціональних методів дослідження органа зору
ДУ «Інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. В. П. Філатова
Національної академії медичних наук України»
м. Одеса, Україна*

Підготовка за спеціальністю офтальмологія як лікарів-інтернів, аспірантів, так і сімейних лікарів починається з основи – навчання спеціальним діагностичним методам в офтальмології. Базові навички щодо освоєння огляду придатків ока, переднього відрізка очного яблука, використання офтальмоскопії для огляду очного дна, дослідження рефракції, вивчення поля зору студенти отримують ще в період проходження курсу очних хвороб як обов'язкової дисципліни медичної освіти. Але післядипломна підготовка потребує оволодіння великою кількістю діагностичних методів.

Особливістю сучасних діагностичних методів в офтальмології є застосування нового обладнання, що базується на різних фізичних принципах (використання хроматичних світлових стимулів та лазерів, магнітних, електричних полів та імпульсів, імпедансу, ультразвуку тощо), де за допомогою цифровізації та комп'ютеризації медичний працівник отримує такі об'єктивні фактичні дані, які займають важливе місце у кінцевому діагнозі та дозволяють прийняти правильну стратегію лікування.

В даний час є можливість візуалізації тонких структур ока на рівні шарів тканин та вивчення їх функцій. Цієї можливості ще не було 20–30 років тому.

У зв'язку з впровадженням нових методів у щоденну практику офтальмолога медичний працівник буде успішний у своїй діяльності за успішного навчання цих методів. Успішне навчання базується на багатьох складових.

Насамперед слід відзначити важливість розуміння дослідником фізичних принципів діагностичного обладнання. Ці знання закладаються в період здобуття середньої освіти та початкових курсів спеціальної та вищої освіти. З цим пов'язане обов'язкове навчання та розуміння принципів безпеки роботи на сучасному діагностичному приладі, правильне обладнання робочого місця.

Для освоєння сучасних методів важливо вміння освоювати сучасні комп'ютерні програми, вільне розуміння інтерфейсу програм, що додаються. Переважна більшість імпортного медичного діагностичного обладнання поставляється з дизайном інтерфейсу та програм англійською мовою, що потребує базових знань цієї мови.

Вміння вільно поводитися з результатами дослідження у цифровій формі сприятиме накопиченню отриманих даних у статистичних базах, їх подальшій обробці в наукових, методичних цілях та для підготовки звітної інформації, надасть можливість колегіальної консультації он-лайн при передачі інформації через інтернет-зв'язок як в межах даної медустанови, так і для інших медичних установ.

У зв'язку з високою роздільною здатністю сучасного обладнання дії лікаря вимагають акуратності, точності, планування свого робочого дня з нормуванням кількості пацієнтів. Важливим є вміння ввічливо та коректно пояснити пацієнтові завдання обстеження для його успішної кооперації з медперсоналом з метою точного виконання діагностичного тесту. Це особливо стосується літніх, незрячих пацієнтів, пацієнтів із приглухуватістю, порушенням координації руху. Культура поведінки та мови, навички деонтології є візитною карткою медичного працівника.

Дотримання санітарного та епідеміологічного режиму на робочому місці є ключовим. Медичний працівник повинен пройти відповідну підготовку з метою правильної санітарної обробки свого робочого місця та обладнання.

Далі важливим є здатність медпрацівника не тільки оволодіти даним діагностичним методом, але й здатність до пошуку додаткової інформації в доступній літературі та на інтернет-ресурсах для розширення можливостей даної діагностики при різних нозологічних формах очної патології. Для освоєння діагностичного методу

рекомендується рухатись від простого до складного. Для інтелектуального освоєння методики важливим є звернення до його історичних основ, розуміння того, яким чином і для яких цілей виник цей винахід, історії його розвитку, вдосконалення технічних умов.

В даний час широко впроваджена практика курсів зі спеціалізації медичного працівника у певному вузькому напрямі в умовах провідної медичної установи, оскільки його успішна робота поєднує у собі як теоретичні, так і практичні навички. Залежно від складності завдань для навчання, час проведення таких курсів може коливатися від декількох днів до декількох місяців. Важливим є те, що після закінчення такого навчання викладач може перевірити якість знань, оцінити розуміння завдання, а також своєчасність та акуратність її виконання, адекватність до зауважень досвідченіших співробітників, уміння скласти алгоритм послідовності діагностичних процедур та маршрут для пацієнта, оцінити адаптацію медпрацівника до нових умов роботи на сучасному приладі. Найчастіше медпрацівник отримує куратора у напрямку навчання, з яким може налагодити взаємозв'язок і для подальших консультацій у складних для себе випадках.

Щорічні обов'язкові заходи щодо безперервного навчання лікарів у вигляді конференцій, з'їздів, навчальних шкіл дозволяють доповнити отримані знання не тільки для вузького напрямку діагностичної роботи, але й навчають особливостям лікувальної та хірургічної роботи при різній офтальмопатології та застосуванні діагностичних методів у різних випадках.

ПЛАТФОРМА PROMETHEUS ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Шевченко І. Ю.

*доктор економічних наук, професор,
декан факультету управління та бізнесу,
професор кафедри економіки і підприємництва
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна*

2014 року розпочав свою роботу український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів (далі – платформа) Prometheus [1], який поступово розвивався та впевнено завойовував прихильність українців завдяки наданню слухачам унікальних можливостей онлайн-

навчання на різноманітних курсах університетського рівня. При цьому попри дійсно високу якість навчального матеріалу, переважна більшість онлайн-курсів платформи Prometheus була і залишається безкоштовними.

Завдяки беззаперечним конкурентним перевагам сьогодні Prometheus є найбільшою платформою онлайн-курсів в Україні: станом на 15 серпня 2024 р. платформа Prometheus має 2880 тис. слухачів, пропонує більш ніж 400 онлайн-курсів і згенерувала 2390 тис. сертифікатів за результатами успішного проходження слухачами онлайн-курсів [2].

Викладачам закладів вищої освіти платформа Prometheus пропонує широкий спектр онлайн-курсів (як на безкоштовній, так і на платній основі) для розвитку загальних і професійних компетентностей – як у сфері наукових інтересів, так і для підвищення педагогічної майстерності. Особливо слід відмітити безкоштовні онлайн-курси платформи Prometheus, такі як «Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів» [3], «Зміцнення викладання та організаційного управління в університетах» [4], «Експерт з акредитації освітніх програм: онлайн тренінг» [5], успішне проходження яких дозволило багатьом викладачам закладів вищої освіти не лише підвищити науково-педагогічну кваліфікацію, а й по-новому поглянути на процеси забезпечення якості вищої освіти відповідно до міжнародних стандартів.

Крім ефективного майданчика підвищення кваліфікації викладачів закладів вищої освіти, платформа Prometheus виконує функцію урізноманітнення освітнього процесу в закладах вищої освіти: викладачі часто включають до силабусів освітніх компонентів рекомендації щодо проходження здобувачами відповідних онлайн-курсів платформи Prometheus як елементу неформальної освіти. При цьому викладачі закладів вищої освіти не лише мотивують здобувачів до отримання додаткових балів за результатами проходження онлайн-курсів платформи Prometheus в межах освітніх компонентів, а й сприяють формуванню сприймання здобувачами вищої освіти неформального навчання як обов'язкового елементу якісної підготовки сучасного фахівця в межах концепції «навчання протягом життя».

Відповідно, завдяки залученню учасників освітнього процесу до проходження онлайн-курсів платформи Prometheus поступово формується культура неформальної освіти в Україні. Таким чином платформа Prometheus вже зробила та продовжує робити значний внесок у формування в Україні культури неформальної освіти в межах концепції «навчання протягом життя».

Література:

1. Prometheus. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Prometheus>
2. Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua/>
3. Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів. *Prometheus*. URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+AI101+2021_T2
4. Зміцнення викладання та організаційного управління в університетах: онлайн-курс. *Prometheus*. URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:NAQA+TOMU101+2020_T3
5. Експерт з акредитації освітніх програм: онлайн тренінг. *Prometheus*. URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:NAQA+EPA101+2019_T3_P

СТРАТЕГІЧНИЙ ПОРТФЕЛЬ СЕРВІСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Штанова А. Л.

доктор філософії з маркетингу,

асистент кафедри маркетингу

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

У сучасних умовах динамічного розвитку ринків і підвищеної конкуренції, формування стратегічного портфеля сервісних підприємств стає ключовим елементом їхнього довгострокового успіху. Ефективна стратегія забезпечує оптимальне використання ресурсів, дозволяє реагувати на зміни в ринковому середовищі та сприяє збереженню конкурентних переваг. Для того щоб досягти цього, підприємствам необхідно системно підходити до аналізу внутрішніх і зовнішніх факторів, вибору стратегічних цілей, а також впровадження ефективних методів управління.

Стратегія виходу компанії на новий ринок включає вирішення ряду ключових завдань:

- аналіз ринкової ситуації;
- оцінка мікро- та макросередовища;
- вивчення конкурентоспроможності на ринку;
- ідентифікація наявних ресурсів для виходу товару на новий ринок;
- оцінка можливостей для покращення логістики та каналів збуту;

- актуалізація методів реалізації маркетингової стратегії просування;
- розробка рекомендацій для підвищення ефективності виходу товару на новий ринок та формування програм їхнього впровадження;
- аналіз кількісних показників економічної результативності [2, с. 250].

Алгоритм, представлена нижче (рис. 1), відображає ключові етапи процесу формування та реалізації стратегічного портфеля сервісного підприємства. Вона включає стратегічний портфель – вибір корпоративної, ринкової, конкурентної та стратегії комплексу маркетингу [1, с. 530].

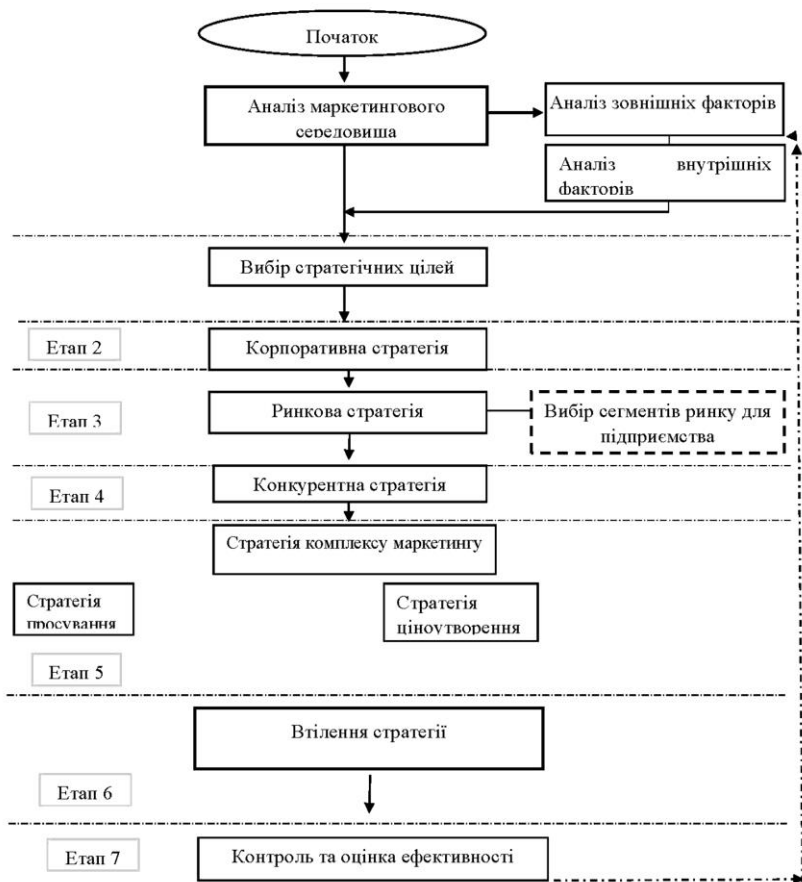

Рис. 1. Алгоритм побудови маркетингової стратегії

Процес формування та реалізації стратегічного портфеля сервісних підприємств є складним і багатогранним завданням, яке вимагає системного підходу та врахування як внутрішніх, так і зовнішніх факторів [3, с. 141].

Дотримання запропонованої методології сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, оптимальному використанню ресурсів і максимізації економічних результатів. Важливо зазначити, що гнучкість і здатність до адаптації в умовах мінливого ринкового середовища є ключовими факторами успіху при реалізації стратегічного портфеля. Подальші дослідження в цій галузі можуть сприяти вдосконаленню підходів до управління сервісними підприємствами, що дозволить їм краще відповідати викликам сучасного ринку.

Література:

1. Балабанова Л. В., Холод В. В., Балабанова І. В. Стратегічний маркетинг : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2012. 630 с.
2. Лабурцева О. І., Яцишина Л. К., Тихомирова І. О., Мартинюк Ю. М. та ін. Управління сталим розвитком бізнесу : монографія / за заг. ред. М. А. Гольцберга. Київ : ТОВ «Задруга», 2017. 336 с. С. 176–187.
3. Птащенко О. В., Куценко К. І. Використання стратегічного маркетингового інструментарію в мережах торговельного співробітництва. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля*. 2021. № 3(267). С. 141.

ПУБЛІКАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Юрків Р. Р.

доктор філософії,

доцент кафедри економіки та публічного управління

факультету управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

У процесі реалізації потенціалу свого професійного розвитку викладачі вищої школи повинні, серед іншого, забезпечувати належний рівень публікаційної активності. Цей рівень характеризує також і ступінь реалізації наявного у відповідних закладах освіти наукового [1, с. 547] та науково-педагогічного потенціалу [2, с. 7]. Зазначені обставини зумовлюють важливість управління публікаційною активністю науково-педагогічних працівників [3, с. 7] та дають підстави розглядати її як одну з головних характеристик вищої освіти України, які потребують реформування [4, с. 12].

Підвищення рівня публікаційної активності науково-педагогічних працівників потребує побудови та впровадження у закладах освіти відповідної системи менеджменту, яка базуватиметься на виконанні певних управлінських функцій. До таких функцій варто віднести, передусім, оцінювання, планування, організування, мотивування та регулювання процесів публікаційної діяльності працівників.

Стосовно оцінювання публікаційної активності, що є однією зі складових оцінювання рівня професійного розвитку науково-педагогічних працівників, то видається доцільним застосовувати з цією метою низку індикаторів, які описують різні аспекти цієї активності. Зокрема, мова йде про публікаційну активність працівників у короткостроковому та довгостроковому періодах, а також про кількісні та якісні характеристики рівня цієї активності. Зокрема, кількісне оцінювання рівня публікаційної активності певного працівника у короткостроковому періоді може передбачати визначення загальної кількості опублікованих ним праць (з урахуванням часток співавторства) за звітний рік, тоді як довгострокова оцінка публікаційної активності може полягати у розрахунку цього показника впродовж усієї тривалості науково-педагогічної роботи працівника, а також в обчисленні середньорічної величини зазначеного індикатора. Стосовно якісного оцінювання публікаційної активності працівника, то з цією метою потрібно

враховувати як вид кожної його публікації (монографія, підручник, початковий посібник, стаття, розділ монографії, матеріали конференції тощо), так і наявність або відсутність її індексації в тих чи інших наукометричних базах даних, а також належність відповідного видання до певної групи за ступенем його престижності (популярності) у межах кожної бази (якщо така градація існує). Крім того, важливим індикатором якості опублікованих праць є кількість їх цитувань у відповідних наукометричних базах.

Загалом, врахування якісних характеристик публікаційної активності при побудові узагальнюючого (інтегрального) показника цієї активності потребує застосування системи науково обґрунтованих коригувальних (вагових) коефіцієнтів. Також при оцінюванні рівня публікаційної активності певного працівника доцільно встановлювати бажані значення цього рівня, що дасть змогу виконати процедуру нормування (тобто зіставлення фактичних або планових значень показників із нормативними). При цьому рекомендовані значення часткових індикаторів потрібно диференціювати з урахуванням низки характеристик конкретного працівника, зокрема тривалості його науково-педагогічного стажу, посади, вченого звання тощо, а також галузі досліджень.

Якщо ж розглядати таку функцію системи менеджменту публікаційної активності працівників закладів вищої освіти як планування, то потрібно зазначити, що реалізація цієї функції повинна базуватися на попередньо розробленій стратегії розвитку відповідних закладів, яка, своєю чергою, може передбачати досягнення певних місць у тих чи інших рейтингах закладів освіти. Оскільки більшість цих рейтингів враховують кількість опублікованих працівниками праць, що індексуються у відповідних міжнародних наукометричних базах, а також кількість цитат та індекс цитування публікацій, то планування публікаційної активності працівників повинно виходити із попередньо поставлених керівництвом установ завдань щодо забезпечення належного рівня зазначених показників.

Стосовно організування процесу публікаційної активності працівників, то воно повинно відбуватися на засадах видання керівництвом установ наказів, розпоряджень, інструкцій тощо, у яких регламентується перебіг цього процесу, та забезпечення їхнього виконання. Важливе значення має також інформаційне та методологічне забезпечення публікаційної активності працівників, що сприятиме полегшенню публікаційного процесу та подальшому професійному розвитку.

Важливою функцією менеджменту публікаційної активності є і мотивування працівників. Таке мотивування повинно мати як матеріальний, так і нематеріальний характер. Зокрема щодо матеріальних

стимулів, то до них потрібно, насамперед, віднести преміальні доплати, обсяги яких варто диференціювати з урахуванням виду публікацій та престижності видань. До нематеріальних методів мотивування доцільно, передусім, віднести рейтингування працівників у межах кожної установи за узагальнюючим індикатором їх публікаційної активності.

Зрештою, у процесі виконання планів публікаційної активності працівників вищих навчальних закладів можуть виникати об'єктивні потреби у коригуванні планових завдань, що потребує застосування такої функції як регулювання.

Отже, підвищення публікаційної активності науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів потребує реалізації комплексу заходів із забезпечення професійного розвитку цих працівників та реалізації наявного потенціалу такого розвитку на засадах побудови та впровадження відповідної системи менеджменту.

Література:

1. Лугова В. М. Науковий потенціал ВНЗ України та результативність його використання. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 547–555.
2. Ярошенко О. Науково-педагогічний потенціал університету як предмет наукового дискурсу. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*. 2020. № 2. С. 7–13.
3. Барбаш Д. Публікаційна активність вченого та правила цитування. *Пропілеї права та безпеки*. 2023. № 2. С. 55–61.
4. Гогунський В. Д., Білощицький А. О., Бушуєв С. Д. Публікаційна активність як головна складова показників реформування вищої освіти України. *Управління розвитком технологій* : тези доповідей I міжнародної науково-практичної конференції. Київ : КНУБА, 2015. С. 12–14.

ЕМОЦІЙНА КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ УЧНІВ

Яремчук Н. С.

*кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри мовної підготовки та гуманітарних наук
Дніпровський державний медичний університет
м. Дніпро, Україна*

Усвідомлення важливості соціально-емоційного навчання Проєкту з розвитку м'яких навичок до 2024 року в українських школах дає змогу виявити значущість умінь школярів комунікувати, працювати в команді, креативно й критично мислити, розв'язувати конфлікти, співпереживати, керувати власними емоціями, відчувати та розуміти емоції інших, ототожнювати себе з певною людиною, як наслідок – співпереживати (здійснювати допомогу в критичних ситуаціях, залишатися в зоні стійкості). Автори модельних програм з української мови [3], [4], які поступово висувають вимоги до учнів з 2021 року, об'єктивно визначають потребу учнів виражати й толерантно обстоювати позицію, гармонізувати стосунки, досягати порозуміння, бути сприйнятим і прийнятим у суспільстві, одержувати естетичну насолоду. Реалізація цього завдання залежить не лише від усвідомлення школярами значення ефективного спілкування, розуміння ролі комунікативних умінь і навичок для успішної діяльності, а й ставлення до співрозмовника «як загальнолюдської цінності» [5, с. 122], уміння керувати системою цінностей суспільства при ухваленні рішень. Безперечно, культура спілкування залежить від оволодіння знаннями, нормами, якостями, правилами. Проте ефективність спілкування забезпечується також і внутрішньою потребою усвідомити індивідуальність й унікальність суб'єкта, толерантністю, тактовністю, ввічливістю, виявленням щирого інтересу й поваги до співрозмовника, умінням контролювати жести й міміку, поведінку співрозмовника, прагненням до емоційної й інтелектуальної взаємодії.

Важливими для нашого дослідження є психолого-педагогічні умови процесу вдосконалення емоційної культури школярів: усвідомлення значущості ціннісного ставлення до особистості, створення сприятливого емоційного клімату в навчальному процесі; спрямованість на усвідомлення потреби вдосконалення емоційної культури, вивчення спеціальних психолого-педагогічних засобів, спрямованих на розвиток емоційної взаємодії, оволодіння системою знань про особливості емоційної сфери особистості, уміннями та навичками емоційної регуляції навчально-пізнавальної діяльності; залучення учнів до гуманістично

орієнтованої та особистісно значущої діяльності за допомогою особистісно орієнтованих технологій навчання, спеціально спроектованих ситуацій, що сприяють виявленню і розвитку емоційної культури; моделювання ситуацій спільної діяльності активних учасників комунікативної взаємодії з урахуванням динаміки вдосконалення емоційної культури [1]. Визначені педагогічні умови допомагають виділити етапи емоційної взаємодії співрозмовників: усвідомлення ролі емоційної культури в житті кожної людини, виявлення власної емоційної сфери, критичне ставлення до власних негативних емоцій, прагнення до самовдосконалення і самовиховання; оволодіння теоретичними та емпіричними знаннями про емоційну культуру; застосування знань, умінь і навичок у будь-яких ситуаціях.

Отже, урахування вчителем педагогічних умов та етапів процесу розвитку емоційної культури спілкування гарантує успішне прогнозування і моделювання поведінки школярів у різних життєвих ситуаціях та вдосконалення базових морально-етичних норм, забезпечує глибоке мотиваційно-ціннісне ставлення до комунікативної взаємодії.

Література:

1. Войтович О. Емоційна культура в професійній підготовці майбутніх вихователів. *Наука і освіта*. 2015. № 9. С. 25–28.
2. Зайцева В. В., Яремчук Н. С. Культура професійного спілкування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. Одеса. 2019. Вип. 42. Т. 3. С. 121–123.
3. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.) [Електронне видання]. Київ, 2021. 48 с.
4. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти / Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Київ, 2023. 53 с.
5. Пентилюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури. 2011. 224 с.

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

**ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК,
УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ
І ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

8 липня – 18 серпня 2024 року

Підписано до друку 20.08.2024. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 9,53. Тираж 100. Замовлення № 0924-67.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres»
79000, м. Львів, вул. Технічна, 1
87-100, м. Торунь, вул. Лубіцка, 44
Телефон: +38 (050) 658 08 23
E-mail: editor@liha-pres.eu
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6423 від 04.10.2018 р.